

Projekt

Zatwierdził:

Burmistrz /-/ Paweł Wójcik

**UCHWAŁA NR
RADY MIEJSKIEJ W CHMIELNIKU**

z dnia 18 maja 2026 r.

**w sprawie przyjęcia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Chmielnik na lata
2026-2035**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2025 r. poz. 1153 ze zm.) art. 16b i art. 17 ust. 1 pkt. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2025 r. poz. 1214 ze zm.) uchwała się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Chmielnik na lata 2026-2035 stanowiącą załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta i Gminy Chmielnik.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Załącznik do uchwały nr
Rady Miejskiej w Chmielniku
z dnia 18 maja 2026 r.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Chmielnik na lata 2026 – 2035

Spis treści

Wstęp	3
Zasady dostępności dokumentu	5
Część wprowadzająca do Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych	7
Podstawa prawna opracowania Strategii	8
Metodyka opracowania	9
Okres trwania Strategii	11
Zasoby instytucjonalne umożliwiające realizację zadań	11
Część diagnostyczna	13
Informacje ogólne	13
Uwarunkowania społeczne	15
Demografia	15
Predykcja liczby ludności Gminy Chmielnik w perspektywie 2035 i 2050 roku	22
Ochrona zdrowia	23
Bezpieczeństwo publiczne	25
Edukacja	27
Organizacje pozarządowe	29
Działalność kulturowa	31
Sport i rekreacja	33
Uwarunkowania gospodarcze	35
Lokalny rynek pracy	36
Struktura i poziom wynagrodzeń w gminie	41
Bezrobocie	43
Turystyka	46
Problemy społeczne na terenie gminy	48
Beneficjenci pomocy społecznej	50
Niepełnosprawność oraz długotrwała lub ciężka choroba	52
Ubóstwo	55
Problemy społeczne osób starszych	63
Wspieranie rodziny oraz piecza zastępcza	64
Przemoc domowa	69
Problemy społeczne związane z uzależnieniami	71
Bezdomność	74
Analiza SWOT	75

Wytyczne do planu działań Gminy Chmielnik w perspektywie 2035 roku w świetle dokumentów wyższego rzędu	78
Część programowo-wdrożeniowa	83
Problemy i wyzwania stojące przed systemem pomocy społecznej w gminie Chmielnik	83
Wizja i Misja Gminy Chmielnik w kontekście rozwiązywania problemów społecznych	88
Cele strategiczne, operacyjne oraz kierunki działań.....	89
Zgodność Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Chmielnik do roku 2035 z innymi dokumentami o znaczeniu strategicznym i planistycznym.....	115
Poziom europejski	115
Poziom krajowy	116
Poziom wojewódzki oraz lokalny.....	117
Źródła finansowania zadań przewidzianych w Strategii.....	119
Koordinator Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych.....	121
System wdrażania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych	121
Monitoring i ewaluacja.....	122
Spis tabel i rysunków	125

Wstęp

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Chmielnik na lata 2026–2035 stanowi kluczowy dokument porządkujący i wzmacniający lokalny system polityki społecznej. Jej opracowanie wynika bezpośrednio z przepisów ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, w szczególności z art. 17, który wskazuje obowiązek przygotowania gminnej strategii oraz określa jej podstawowy zakres.

Do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy:

1) opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka;

Zgodnie z ustawą, gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych powinna w szczególności obejmować:

- diagnozę sytuacji społecznej;
- prognozę zmian w obszarach objętych strategią;
- określenie:
 - celów strategicznych projektowanych zmian,
 - kierunków niezbędnych działań,
 - sposobu realizacji strategii oraz jej ram finansowych,
 - wskaźników realizacji działań.

Przedstawiona *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Chmielnik na lata 2026–2035* została zaprojektowana w sposób odpowiadający ustawowym wymaganiom i składa się z trzech zasadniczych części: wprowadzającej, diagnostycznej oraz programowej.

Część wprowadzająca prezentuje uwarunkowania zewnętrzne istotne dla prowadzenia polityki społecznej w gminie, w tym ramy prawne, kontekst społeczno-gospodarczy oraz dokumenty i przesłanki analityczno-programowe, które wyznaczają kierunki działań samorządu w obszarze społecznym.

Część diagnostyczna obejmuje dwa komplementarne elementy: charakterystykę gminy oraz jej zasobów instytucjonalnych, a także diagnozę kluczowych problemów społecznych występujących na terenie gminy Chmielnik. Diagnoza została oparta na analizie danych zastanych, w szczególności materiałów i sprawozdań przygotowywanych przez Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Chmielniku, a także danych Urzędu Miasta i Gminy w Chmielniku, statystyki publicznej (Główny Urząd Statystyczny), informacji rynku pracy (w tym danych Powiatowego Urzędu Pracy w Kielcach) oraz wyników analizy SWOT lokalnego systemu polityki społecznej.

Część programowa zawiera najważniejsze założenia polityki społecznej gminy w perspektywie lat 2026–2035. Zostały one ujęte w postaci misji, celów strategicznych, celów operacyjnych oraz kierunków działań. W tej części określono również podstawowe ramy wdrażania Strategii, w tym potencjalne źródła finansowania, zasady koordynacji i odpowiedzialności za realizację działań, a także system monitoringu i ewaluacji.

Przyjęta struktura dokumentu umożliwia racjonalne planowanie i prowadzenie lokalnej polityki społecznej w oparciu o rzetelną diagnozę potrzeb oraz zasobów Gminy. Wyznaczenie spójnych celów i działań, a następnie ich konsekwentne wdrażanie, powinno przyczynić się do ograniczenia skali zidentyfikowanych problemów społecznych oraz minimalizowania ich negatywnych skutków. Strategia tworzy podstawę do realizacji trwałych i adekwatnych interwencji społecznych, ukierunkowanych na poprawę jakości życia mieszkańców — w szczególności osób i rodzin zagrożonych marginalizacją oraz wykluczeniem społecznym — oraz wzmacnianie integracji społecznej w gminie.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Chmielnik na lata 2026–2035 stanowić będzie punkt odniesienia dla planowania i koordynacji działań w obszarze polityki społecznej na terenie gminy w okresie jej obowiązywania. Jednocześnie dokument adresowany jest przede wszystkim do mieszkańców, dlatego został opracowany językiem możliwie prostym i komunikatywnym, tak aby jego treść była zrozumiała również dla osób niezajmujących się zawodowo pomocą społeczną. Dodatkowo kolejny rozdział wskazuje na uwarunkowania formatowania dokumentu, aby ułatwić jego odczyt osobom o specjalnych potrzebach.

Zasady dostępności dokumentu

Niniejsza strategia została opracowana zgodnie ze standardami dostępności cyfrowej, aby zapewnić pełną inkluzywność i łatwość odbioru treści przez wszystkich użytkowników, w tym osoby korzystające z technologii wspomagających (czytniki ekranu) oraz osoby z dysfunkcjami wzroku lub trudnościami w czytaniu. W związku z powyższym w dokumencie zastosowano następujące rozwiązania edytorskie:

- Krój bezszeryfowy: Wykorzystanie czcionki o prostych liniach minimalizuje zniekształcenia znaków, co ułatwia rozpoznawanie liter osobom słabowidzącym oraz użytkownikom zmagającym się z rozmyciem tekstu.
- Wyrównanie do lewej (brak justowania): Rezygnacja z obustronnego wyrównania tekstu zapobiega powstawaniu tzw. „rzek” (nierównych odstępów między wyrazami). Stałe odstępy między słowami pomagają utrzymać rytm czytania i zapobiegają gubieniu wątku przez osoby z zaburzeniami percepcji.
- Naturalne przenoszenie wyrazów: Zrezygnowano z wymuszania przenoszenia pojedynczych liter (spójników) do nowej linii za pomocą twardych spacji w miejscach, gdzie mogłoby to zaburzyć strukturę kodu dla czytników ekranu. Priorytetem jest logiczny ciąg znaków, który pozwala syntezytorom mowy na płynną i bezbłędną interpretację treści bez sztucznych pauz.
- Opisy alternatywne: Wszystkie elementy nietekstowe, takie jak grafiki, schematy czy logotypy, posiadają ukryte opisy alternatywne. Pozwalają one czytnikom ekranu przekazać użytkownikowi informacje o zawartości i funkcji grafiki. Ikony otwierające każdy rozdział, nie wnoszące żadnej wartościowej treści do Strategii, oznaczone są jako dekoracyjne, aby nie rozpraszać uwagi użytkownika.
- Zastosowano hierarchiczny układ nagłówków (H1, H2, itd.), który nie służy jedynie do formatowania wizualnego, ale tworzy „mapę” dokumentu i zachowuje jego logiczną strukturę. Dzięki temu użytkownik może szybko przeskakiwać między sekcjami za pomocą klawiatury.
- Tabele w dokumencie mają prostą strukturę, zdefiniowane wiersze nagłówkowe i unikają scalonych komórek. Umożliwia to poprawne odczytywanie danych w relacji „nagłówek – wartość”.

Część wprowadzająca

Część wprowadzająca do Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Chmielnik na lata 2026–2035 jest dokumentem, który realnie wpływa na kształtowanie lokalnej rzeczywistości społecznej. Z tego względu jej założenia powinny opierać się na wartościach oraz zasadach polityki społecznej – rozumianych jako przyjęte normy postępowania i kierunki działania, którymi powinny kierować się podmioty realizujące zadania społeczne na terenie gminy (w szczególności samorząd, jednostki organizacyjne, instytucje publiczne, organizacje pozarządowe oraz partnerzy lokalni). W praktyce zasady te pełnią rolę fundamentu przy planowaniu i wdrażaniu działań, których celem jest budowanie spójnej, bezpiecznej i włączającej wspólnoty lokalnej, ograniczającej ryzyko marginalizacji i wykluczenia społecznego. Do najczęściej wskazywanych i stosowanych w polityce społecznej zasad należą:

1. **Zasada przezorności** – bezpieczeństwo socjalne nie powinno wynikać wyłącznie ze świadczeń i wsparcia instytucjonalnego, lecz także z odpowiedzialności jednostki za własną przyszłość oraz sytuację rodziny, w tym planowania i podejmowania działań ograniczających ryzyko kryzysów życiowych.
2. **Zasada pomocniczości** – wsparcie powinno być uruchamiane na możliwie najniższym poziomie: w pierwszej kolejności w ramach rodziny i najbliższego otoczenia, następnie w społeczności lokalnej, a dopiero w dalszej kolejności z wykorzystaniem instrumentów administracji publicznej.
3. **Zasada samorządności** – zakłada organizowanie życia społecznego w sposób umożliwiający mieszkańcom aktywny udział w funkcjonowaniu instytucji publicznych i społecznych oraz współtworzenie nowych rozwiązań odpowiadających na lokalne potrzeby.
4. **Zasada wielosektorowości** – polega na współdziałaniu i równoległym zaangażowaniu różnych sektorów: podmiotów publicznych, organizacji pozarządowych, podmiotów ekonomii społecznej oraz sektora rynkowego, które wspólnie dostarczają usług i zasobów służących zaspokajaniu potrzeb mieszkańców.
5. **Zasada samopomocy** – opiera się na wzajemnym wsparciu osób i grup mierzących się z podobnymi trudnościami życiowymi; często przyjmuje formę nieformalnych inicjatyw sąsiedzkich, grup wsparcia lub działań wspólnotowych wzmacniających sprawczość i integrację.

6. **Zasada solidarności społecznej** – podkreśla znaczenie wspólnoty interesów mieszkańców i odpowiedzialności za osoby znajdujące się w trudnej sytuacji, przy jednoczesnym budowaniu spójności społecznej i przeciwdziałaniu wykluczeniu.
7. **Zasada partycypacji** – oznacza tworzenie takich warunków, aby mieszkańcy mogli realnie współdecydować o sprawach lokalnych, a grupy społeczne (w tym grupy narażone na wykluczenie) miały możliwość zabierania głosu i wpływu na kształt usług oraz działań publicznych.
8. **Zasada dobra wspólnego** – wyraża się w prowadzeniu działań publicznych z uwzględnieniem interesu całej wspólnoty samorządowej, przy poszukiwaniu rozwiązań kompromisowych tam, gdzie pojawiają się sprzeczne potrzeby i oczekiwania.

Z powyższych zasad wynikają podstawowe cele, które powinny ukierunkowywać politykę społeczną w Gminie Chmielnik, w tym w szczególności: wzmacnianie spójności społecznej, zwiększanie dostępności usług społecznych, profilaktykę i ograniczanie skali zjawisk kryzysowych, wspieranie rodzin i osób w trudnej sytuacji życiowej, a także budowanie aktywnej i włączającej wspólnoty lokalnej.

Podstawa prawna opracowania Strategii

Przygotowując *Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Chmielnik na lata 2026-2035* oparto się na kluczowych dla tej materii aktach prawnych tak, aby była ona kompatybilna i komplementarna z obowiązującymi przepisami oraz wymogami prawnymi. Najważniejszym aktem prawnym państwa polskiego oraz fundamentem państwa i systemu prawnego jest **Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej**. To ona określa podstawowe prawa i wolności obywatelskie, a także gwarantuje poszanowanie praw osobistych, politycznych, ekonomicznych oraz socjalnych. Szczególną ochroną obejmuje dobro rodziny. Konstytucja Rzeczypospolitej Polski mówi, że wszyscy obywatele są równi wobec prawa i obowiązków. Mają prawo do równego ich traktowania i nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny. Oznacza to również, że pomoc społeczna powinna wspierać osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwiać im życie w warunkach odpowiednich godności człowieka.

Głównym aktem prawnym wyznaczającym kierunek lokalnej pomocy społecznej jest ustawa z dnia 12 marca 2004 roku **o pomocy społecznej**, jednak na treść i realizację Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych mają również wpływ inne akty prawne. Należą do nich w szczególności:

- ustawa z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym;
- ustawa z dnia 28 listopada 2003r. o świadczeniach rodzinnych;
- ustawa z dnia 7 lipca 2023 r. o świadczeniu wspierającym;
- ustawa z dnia 7 września 2007r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów;
- ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i wolontariacie;
- ustawa z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- ustawa z dnia 27 sierpnia 2009r. o finansach publicznych;
- ustawa z dnia 19 sierpnia 1994r. o ochronie zdrowia psychicznego;
- ustawa z dnia 27 sierpnia 2004r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych;
- ustawa z dnia 25 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej;
- ustawa z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi;
- ustawa z dnia 14 czerwca 1960r. Kodeks postępowania administracyjnego;
- ustawa z dnia 5 grudnia 2014r. o Karcie Dużej Rodziny;
- ustawa z dnia 11 lutego 2016r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci;
- ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin "Za życiem";
- ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty.

Realizacja Strategii będzie wymagała także odwoływania się do innych aktów prawnych, m.in. z zakresu edukacji, kultury, ochrony zdrowia, prawa pracy itp.

Metodyka opracowania

Opracowanie *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy*

Chmielnik na lata 2026-2035 powierzono ekspertowi zewnętrznemu. Dokument został wypracowany jednak metodą ekspercko-partycypacyjną, co umożliwiło udział lokalnej społeczności na każdym etapie budowania Strategii, zaczynając od

diagnozy i na części programowej kończąc. Proces opracowania Strategii składał się z następujących działań:

- Analizy sytuacji społecznej gminy metodą desk research;
- Opracowanie diagnozy społecznej gminy;
- Analizy mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń polityki społecznej w gminie podczas spotkania warsztatowego z przedstawicielami środowiska lokalnego;

- Ustalenia celów strategicznych, szczegółowych oraz zadań niezbędnych do ich realizacji;
- Przeprowadzenie konsultacji społecznych projektu dokumentu.

Diagnoza problemów społecznych występujących na terenie gminy została sporządzona w oparciu o dane będące w dyspozycji Urzędu Miasta i Gminy w Chmielniku, Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Chmielniku, Głównego Urzędu Statystycznego, Powiatowego Urzędu Pracy w Kielcach, Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Kielcach oraz instytucji i organizacji współpracujących z Miejsko-Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej. Przygotowując strategię polityki społecznej na obszarze gminy uwzględniono m.in. dane dotyczące demografii, stopy bezrobocia oraz struktury rodzin korzystających z pomocy społecznej. Informacje takie pozwalają przewidzieć zmiany zachodzące wśród mieszkańców gminy, przekładają się także na kierunek polityki społecznej.

W ramach warsztatów strategicznych omówiono główne problemy społeczne gminy, wskazano ich przyczyny oraz wpływ na mieszkańców, wypracowano analizę SWOT, której celem było wskazanie mocnych i słabych stron gminy w kontekście pomocy społecznej oraz wypracowano matrycę strategiczną porządkującą kierunki przyszłych działań. Strategia jest dokumentem uspołecznionym. W pracach nad nim uczestniczyli przedstawiciele samorządu lokalnego, w tym organizacji skupionych wokół pomocy społecznej. W pracę nad Strategią mieszkańcy byli włączeni w trakcie konsultacji nad jego zapisami. Ostateczny kształt dokumentowi nadał ekspert zewnątrz przy wsparciu pracowników Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Chmielniku.

Opracowana Strategia ma charakter otwarty, zawiera w sobie założenie ciągłego doskonalenia zawartych w niej zapisów, modyfikacji kierunków działań oraz sposobów realizacji założonych celów. Stanowi materiał wyjściowy do opracowania szczegółowych programów i projektów z zakresu pomocy społecznej. Skuteczność wyznaczonych działań zależy zarówno od środków finansowych posiadanych przez Gminę jak i efektywności w ich dalszym pozyskiwaniu, dlatego też dobrze opracowana Strategia jest podstawą skutecznego ubiegania się o środki z budżetu państwa oraz fundusze Unii Europejskiej na realizację projektów ze sfery społecznej, dla których stanowi potencjalne uzasadnienie. Jako uzupełnienie środków gminnych należy wskazać aktywną współpracę z partnerami społecznymi, w tym organizacjami pozarządowymi, które to niejednokrotnie mają szersze możliwości ubiegania się o zewnętrzne środki finansowe, często niedostępne dla jednostek samorządu terytorialnego.

Okres trwania Strategii

Okres obowiązywania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Chmielnik został ustalony do roku 2035. Oznacza to, że zaplanowano działania w wieloletniej perspektywie czasu, co uzasadnione jest potrzebą zachowania ciągłości planistycznej, specyfiką wyzwań społecznych oraz koniecznością spójności z dokumentami wyższego rzędu. Dziesięcioletni horyzont daje dodatkowo szansę na skuteczne wdrożenie i utrwalenie pozytywnej zmiany społecznej. Taka długość wiąże się z wieloma czynnikami ryzyka, dlatego istotnym jest określenie zasad ewaluacji dokumentu. Wyznaczony okres obowiązywania *Strategii* wynika głównie z okresu obowiązywania dokumentów strategicznych szczebla krajowego oraz wojewódzkiego. Pomimo, że strategia rozwoju województwa oraz strategia polityki społecznej województwa obowiązują do 2030 roku, to aktualizowana strategia rozwoju kraju, jako nową perspektywę czasu przyjmuje 2035 rok. Zaproponowany okres trwania Strategii zapewnia zatem pełną synergię z kluczowymi dokumentami krajowymi, regionalnymi i europejskimi.

Zasoby instytucjonalne umożliwiające realizację zadań

Obowiązkiem Gminy jest udzielenie pomocy mieszkańcom znajdującym się w trudnej sytuacji. Warunkiem sprawnego funkcjonowania jest posiadanie zasobów kadrowych i instytucjonalnych zdolnych do podejmowania tych działań. Wśród głównych zasobów instytucjonalnych na terenie gminy Chmielnik (ale nie tylko Gminy Chmielnik) w zakresie rozwiązywania problemów społecznych należy wymienić:

- Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Chmielniku,
- Urząd Miasta i Gminy w Chmielniku,
- Dom Pomocy Społecznej w Łągiewnikach,
- Środowiskowy Dom Samopomocy dla Osób z Zaburzeniami Psychicznymi i Niepełnosprawnych Intellektualnie w Chmielniku z siedzibą w Zreczu Dużym,
- Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Chmielniku,
- Powiatowy Zespół Szkół w Chmielniku,
- Szpital Powiatowy w Chmielniku,
- Komisariat Policji w Chmielniku (podlegający Komendzie Miejskiej w Kielcach),
- organizacje pozarządowe z terenu gminy Chmielnik.

Część diagnostyczna

Część diagnostyczna

Niniejsza część *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Chmielnik na lata 2026-2035* poświęcona jest analizie sytuacji społecznej gminy, rozszerzonej o powiązane z nią aspekty: gospodarcze, edukacyjne itp. Podstawę spojrzenia na gminę w perspektywie ostatnich lat stanowią dokumenty i sprawozdania przygotowane przez instytucje publiczne. Uzupełnieniem obrazu ilościowego było przeprowadzone spotkanie warsztatowe, które umożliwiło zweryfikowanie statystyk z „jakościowym” obrazem Miasta i Gminy Chmielnik.

Informacje ogólne

Gmina Chmielnik położona jest w środkowo-wschodniej części województwa świętokrzyskiego, przy drodze krajowej na trasie Kielce–Tarnów. Lokalizacja ta ma istotne znaczenie dla rozwoju społeczno-gospodarczego gminy – gmina stanowi miejsce przecinania się ważnych szlaków komunikacyjnych, pełniąc funkcje lokalnego ośrodka usługowego na południu powiatu kieleckiego.

Historia osadnictwa na terenie gminy sięga okresu 2500–1800 p.n.e. W tradycji historycznej i badaniach archeologicznych wskazuje się również na funkcjonowanie osady datowanej na XI wiek, powiązanej z dobrami książęcymi oraz kasztelanią wiślicką. Nazwa „Chmielnik” ma charakter topograficzny i wiąże się z kulturą agrarną – oznacza miejsce uprawy chmielu wykorzystywanego przy warzeniu piwa, co znajduje potwierdzenie w symbolice herbu miasta (gałązka chmielu z trzema zielonymi szyszkami na czerwonym tle, zatwierdzona w 1938 r.). Chmielnik jest znany w przekazach historycznych od XIII wieku, m.in. w związku z bitwą z Tatarami w 1241 r., upamiętnioną dziś obeliskiem przy skrzyżowaniu ulic Konopnickiej i Szydłowskiej. Prawa miejskie Chmielnik uzyskał królewskim przywilejem Zygmunta Augusta w 1551 r., a lokację potwierdził Stefan Batory w 1580 r.

Wśród zasobów dziedzictwa kulturowego i tożsamościowych gminy istotną rolę odgrywają obiekty sakralne oraz zabytki związane z wielokulturową historią miejscowości. Do najważniejszych należą m.in. zespół kościoła cmentarnego pw. Świętej Trójcy w Chmielniku (z tradycją sięgającą XIV w., obecna świątynia murowana z początku XVI w.) oraz Sanktuarium Matki Bożej Loretańskiej – klasztor Karmelitów Bosych w Piotrkowicach, stanowiący znaczące miejsce pielgrzymkowe. W kościołach parafialnych w Chmielniku, Piotrkowicach i Sędziejowicach znajdują się cenne zabytki sztuki sakralnej. Elementem wyróżniającym Chmielnik w skali regionalnej i ponadregionalnej jest XVIII-wieczna

synagoga, pełniąca obecnie funkcję Ośrodka Edukacyjno-Muzealnego „Świętokrzyski Sztetl”, prezentującego historię przedwojennych miasteczek żydowskich. Unikatowym rozwiązaniem ekspozycyjnym jest znajdująca się w synagodze szklana bima.

Gmina posiada również walory przyrodniczo-krajobrazowe i wypoczynkowe, wykorzystywane m.in. przez rozwijającą się agroturystykę (rejon Śladkowa Małego). Tereny łąk i lasów w dolinie rzeki Sanicy, stawy rybne oraz lokalne „oazy natury” stanowią potencjał dla aktywności rekreacyjnej i turystyki weekendowej.

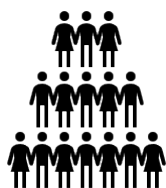
W ostatnich latach Miasto i Gmina Chmielnik przeszły proces intensywnych zmian inwestycyjnych i modernizacyjnych, wpływających na jakość przestrzeni publicznych oraz ofertę spędzania czasu wolnego. Zrealizowano m.in. przebudowę płyty Rynku, modernizację chodników i oświetlenia, odnowę studni i fontanny, a także utworzono nowoczesny park miejski (siłownia plenerowa, tor jazdy na rolkach, plac zabaw). Rozwijano również infrastrukturę sportową i edukacyjno-sportową, w tym kompleksy boisk oraz obiekty halowe, a także przedsięwzięcia sprzyjające rekreacji, jak rewitalizacja terenów zalewu „Andrzejówka”.

Wizerunek gminy uzupełniają lokalne tradycje i produkty kulinarne (m.in. gęsinia, karp śladkowski) oraz oferta wydarzeń kulturalnych i sportowo-rekreacyjnych, takich jak „Szalom na Wspólnej”, „Święto Polskiej Niezapominajki”, konkurs „Smaki gęsiny” czy cykliczne imprezy rekreacyjne.

Gmina Chmielnik pełni funkcje ośrodka o znaczeniu ponadgminnym na południu powiatu kieleckiego, co wpływa na dostępność usług publicznych dla mieszkańców gminy i okolicznych samorządów. Na terenie gminy funkcjonują m.in.: Komisariat Policji, Szpital Powiatowy, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, Dom Pomocy Społecznej w Łągiwnikach, filia Wydziału Komunikacji Starostwa Powiatowego w Kielcach, Powiatowy Zespół Szkół, punkt wsparcia podatnika KAS, Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza nr 4 PSP, a także Nadleśnictwo Lasów Państwowych i Punkt Nieodpłatnej Pomocy Prawnej. Taka koncentracja instytucji stanowi ważne uwarunkowanie dla lokalnej polityki społecznej – zarówno w zakresie dostępności usług, jak i potencjału współpracy międzysektorowej.

Gmina Chmielnik uczestniczy również w inicjatywach współpracy regionalnej i ponadlokalnej. Jest członkiem m.in. Regionalnej Organizacji Turystycznej Województwa Świętokrzyskiego, Lokalnej Grupy Działania „Białe Ługi” oraz Kieleckiego Obszaru Funkcjonalnego (ZIT). Od 2021 r. pełni rolę lidera porozumienia międzygminnego w zakresie realizacji „Strategii Ponadlokalnej dla Gmin: Busko-Zdrój, Chmielnik, Gnojno, Pierzchnica, Raków, Szydłów i Tuczępy do roku 2030”, co wzmacnia możliwości koordynacji działań rozwojowych, w tym działań o charakterze społecznym.

Uwarunkowania społeczne

Uwarunkowania społeczne stanowią podstawę rzetelnej diagnozy i późniejszego zaprogramowania działań w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych, ponieważ to właśnie one w największym stopniu determinują zarówno skalę potrzeb mieszkańców, jak i zdolność Gminy do skutecznego reagowania na ryzyka społeczne. W praktyce oznacza to, że problemy społeczne nie pojawiają się w próżni – są konsekwencją procesów demograficznych, stanu zdrowia populacji, poczucia bezpieczeństwa, warunków edukacji i wychowania, aktywności obywatelskiej oraz dostępności oferty kulturalnej, sportowej i rekreacyjnej. Z tego powodu diagnoza w kolejnych podrozdziałach została ułożona w logiczny ciąg: od demografii, która opisuje strukturę i kierunek zmian populacyjnych, przez predykcję liczby ludności w perspektywie 2035 i 2050 roku (pozwalającą ocenić przyszłe obciążenia systemu usług społecznych), następnie ochronę zdrowia (jako kluczowy czynnik ryzyka zależności i wykluczenia), bezpieczeństwo publiczne (warunkujące stabilność życia codziennego), edukację (pełniącą funkcję wyrównywania szans i wczesnej identyfikacji trudności), aż po organizacje pozarządowe, działalność kulturową oraz sport i rekreację – czyli te obszary, które budują kapitał społeczny, integrację i „profilaktykę przez aktywność”. Tak skonstruowana część diagnostyczna ma zapewnić, że cele i działania Strategii nie będą zestawem ogólnych deklaracji, lecz wynikiem analizy realnych uwarunkowań oraz zasobów gminy, a także prognozy zmian, które w horyzoncie dokumentu mogą nasilać lub łagodzić problemy społeczne.

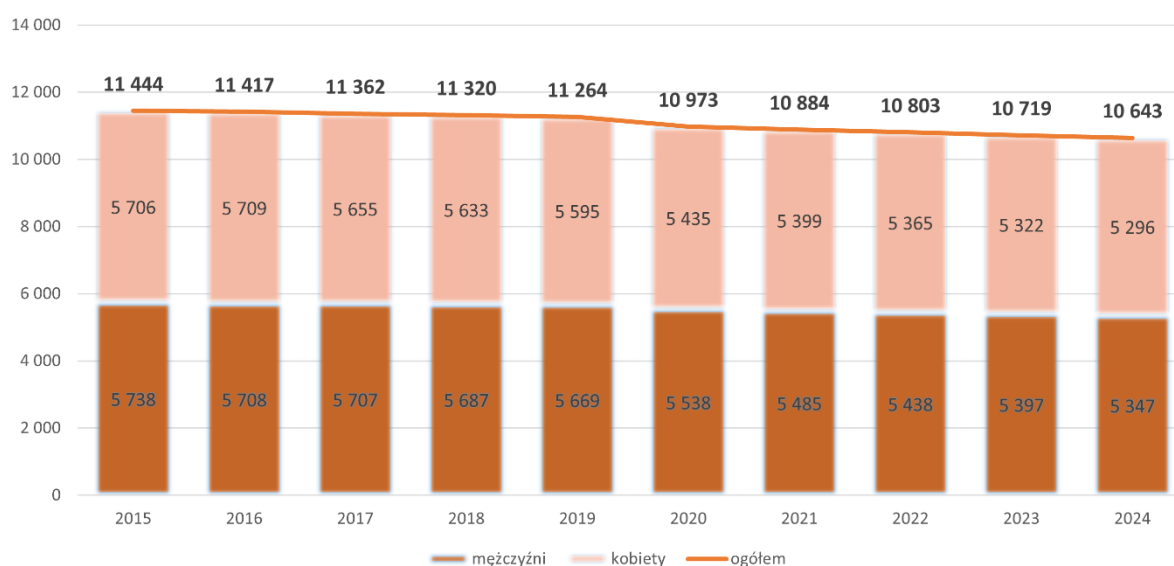
Demografia

Demografia jest jednym z kluczowych obszarów diagnozy strategicznej gminy, ponieważ bezpośrednio określa skalę i strukturę potrzeb mieszkańców oraz wpływa na możliwości rozwojowe samorządu. Warunkiem długofalowego rozwoju jest utrzymanie i wzmacnianie potencjału ludzkiego rozumianego nie tylko jako liczebność populacji czy zasób osób aktywnych zawodowo, lecz także jako jakość kapitału ludzkiego: poziom wykształcenia i kompetencji, przedsiębiorczość, innowacyjność, stan zdrowia oraz gotowość do podejmowania aktywności społecznej. Z punktu widzenia zarządzania gminą istotne jest również wzmacnianie atrakcyjności osiedleńczej – napływ nowych mieszkańców przekłada się na stabilizację dochodów budżetowych i zwiększa możliwości finansowania usług publicznych.

Obecna struktura demograficzna, będąca efektem procesów z poprzednich lat, w znacznym stopniu wyznacza przyszłe trendy demograficzne i społeczne. Dlatego decyzje samorządowe powinny być oparte na analizie liczby ludności, struktury wieku, przyrostu naturalnego, salda migracji oraz prognoz zmian – gdyż czynniki te determinują zarówno bieżące, jak i przyszłe wyzwania w obszarze polityki społecznej (m.in. w zakresie edukacji, wsparcia rodzin, ochrony zdrowia, usług opiekuńczych czy polityki senioralnej). W ujęciu strategicznym wyniki diagnozy demograficznej powinny przekładać się na priorytety rozwojowe i kierunki inwestycji oraz usług, dostosowane do potrzeb konkretnych grup mieszkańców (np. infrastruktura i oferta dla dzieci i młodzieży, wsparcie dla rodzin, rozwiązania dla osób starszych i niesamodzielných).

Rysunek 1. Liczba ludności w gminie Chmielnik w latach 2015-2024

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

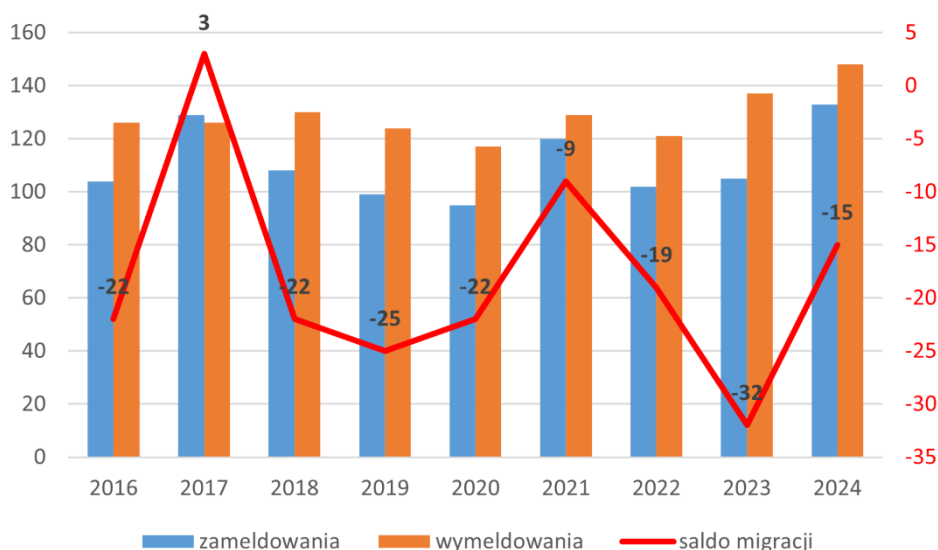
Powyższy wykres przedstawia systematyczny spadek liczby mieszkańców Gminy Chmielnik w latach 2015–2024. W 2015 r. gminę zamieszkiwały 11 444 osoby, natomiast w 2024 r. 10 643 osoby, co oznacza ubytek o 801 mieszkańców (ok. 7,0%) w analizowanym okresie. Trend spadkowy ma charakter stały – po niewielkich spadkach w latach 2015–2019 wyraźniejsze obniżenie liczby ludności widoczne jest od 2020 r. Odbicie to nie jest jednak spowodowane wyłącznie procesami demograficznymi, a zmianą wartości bazowej bilansu stanu i struktury ludności stosowanej przez Główny Urząd Statystyczny. Wynika to z faktu, że od 2020 roku bazą wyjściową bilansu stanu i struktury ludności są wyniki Narodowego Spisu Powszechnego 2021. W związku z tym dane, jak i wskaźniki odnoszące się do liczby i struktury ludności (płeć, grupy wieku) od 2020 roku zostały przeliczone zgodnie z bilansem przygotowanym w oparciu o wyniki NSP 2021. Można zatem powiedzieć, że dane te zostały zaktualizowane. Zmniejszenie populacji w analizowanych latach

dotyczy zarówno mężczyzn, jak i kobiet. Liczba mężczyzn spadła z 5 738 w 2015 r. do 5 347 w 2024 r. (spadek o 391 osób), a liczba kobiet z 5 706 do 5 296 (spadek o 410 osób). Struktura płci pozostaje względnie stabilna – w całym okresie odnotowuje się nieznaczną przewagę mężczyzn w liczbie mieszkańców (różnice niewielkie, rzędu kilkudziesięciu osób).

W diagnozie demograficznej należy zaznaczyć, że w obiegu funkcjonują dwie równoległe bazy danych dotyczące liczby ludności: dane GUS (statystyka publiczna) oraz dane ewidencji ludności Urzędu Miasta i Gminy (zameldowania). W praktyce wartości te mogą nieznacznie się różnić – co wynika m.in. z odmiennej metodologii i momentu aktualizacji danych. W dalszej analizie przestrzennej wykorzystano dane ewidencyjne UMiG, prezentowane w raporcie o stanie gminy.

Zgodnie z danymi na 31.12.2024 r. Gmina Chmielnik liczyła 10 660 mieszkańców, z czego 3 328 osób mieszkało w mieście Chmielnik (ok. 31% populacji), natomiast 7 332 osoby w sołectwach (ok. 69%). Oznacza to, że gmina ma wyraźnie wiejską strukturę zamieszkania, co należy uwzględnić przy planowaniu dostępności usług społecznych (m.in. transport, praca środowiskowa, profilaktyka, usługi opiekuńcze). W układzie sołectkim największą liczbę mieszkańców koncentrują: Przededworze (813 osób), Śladków Mały (608 osób) oraz Piotrkowice (572 osoby) – i to te miejscowości, obok miasta, stanowią kluczowe punkty odniesienia dla lokalizacji i skali działań w ramach Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych (np. oferty dla rodzin, dzieci i młodzieży, usług senioralnych, działań integracyjnych).

Rysunek 2. Ruch migracyjny w gminie Chmielnik w latach 2016-2024

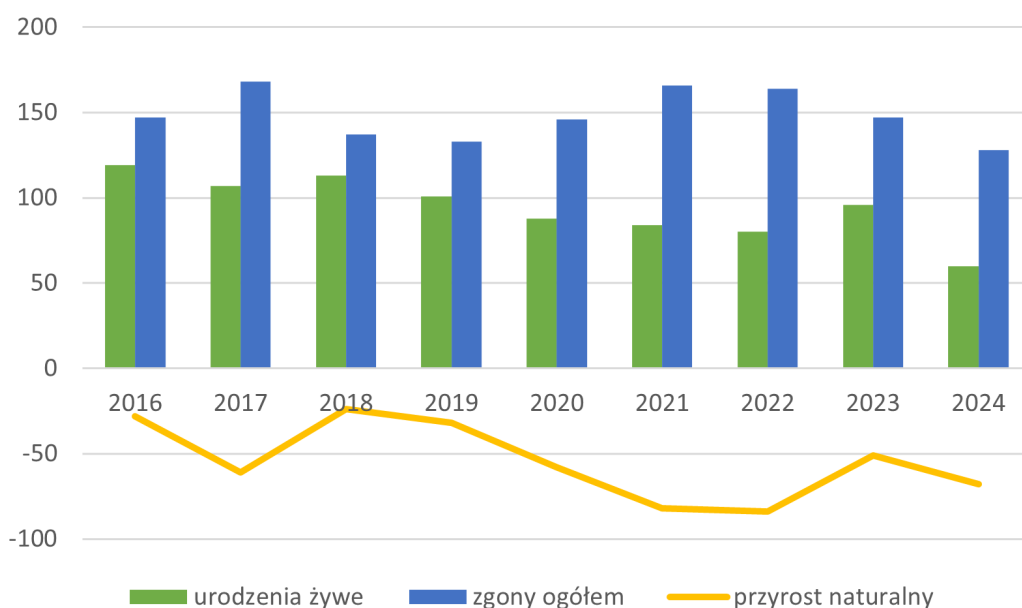
Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Zmniejszenie liczby ludności gminy jest zjawiskiem niepożądanym, wpływającym na procesy zarządcze w Gminie. Jednak sama dynamika zmian liczby mieszkańców nie oddaje pełnego obrazu gminy w kontekście zmian demograficznych. Koniecznym jest jeszcze ustalenie struktury gminy, czyli analizy jakościowej. Mając dopiero taki pełny obraz należy określić potencjały i wyzwania jakie z tego tytułu mogą mieć miejsce w jednostce. Jedną z przyczyn spadku liczby ludności gminy może być saldo migracji, które liczone jest jako różnica zameldowań i wymeldowań.

Wcześniejszy wykres przedstawia ruchy migracyjne ludności w Gminie Chmielnik w latach 2016–2024. W całym analizowanym okresie gmina notowała przewagę odpływu mieszkańców nad napływem, co potwierdzają w większości lat ujemne wartości salda migracji. Zjawisko to stanowi jeden z kluczowych czynników wpływających na obserwowaną depopulację i powinno być uwzględniane przy planowaniu działań społecznych, w tym usług dla rodzin, młodzieży, seniorów oraz działań aktywizacyjnych. Jedynym rokiem z dodatnim saldem migracji był 2017 r. (+3), co oznacza, że liczba osób, które zameldowały się w gminie, nieznacznie przewyższyła liczbę osób wyprowadzających się. We wszystkich pozostałych latach saldo migracji pozostawało ujemne. Do relatywnie mniej niekorzystnych należał 2021 r. (-9), natomiast wyraźnie negatywne wartości odnotowano m.in. w 2016 r. (-22), 2018 r. (-22), 2019 r. (-25) oraz 2020 r. (-22). Najbardziej niekorzystna sytuacja wystąpiła w 2023 r., kiedy saldo migracji osiągnęło -32 (najniższa wartość w całym okresie), co wskazuje na szczególnie silną przewagę wymeldowań nad zameldowaniami. W 2024 r. nastąpiła częściowa poprawa, jednak saldo nadal było ujemne i wyniosło -15, co oznacza utrzymywanie się trendu odpływu ludności. Z perspektywy Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych trwale ujemne saldo migracji może oznaczać m.in. odpływ osób w wieku produkcyjnym i młodych gospodarstw domowych, a w konsekwencji: spadek liczby dzieci i młodzieży, osłabienie lokalnego rynku pracy, a także narastanie wyzwań w zakresie usług opiekuńczych i senioralnych (wzrost udziału osób starszych).

Kolejnym wskaźnikiem obrazującym dynamikę zmian w strukturze demograficznej gminy jest przyrost naturalny. Określa on różnicę między liczbą urodzeń żywych a liczbą zgonów na przestrzeni konkretnego roku.

Rysunek 3. Przyrost naturalny w gminie Chmielnik w latach 2016-2024

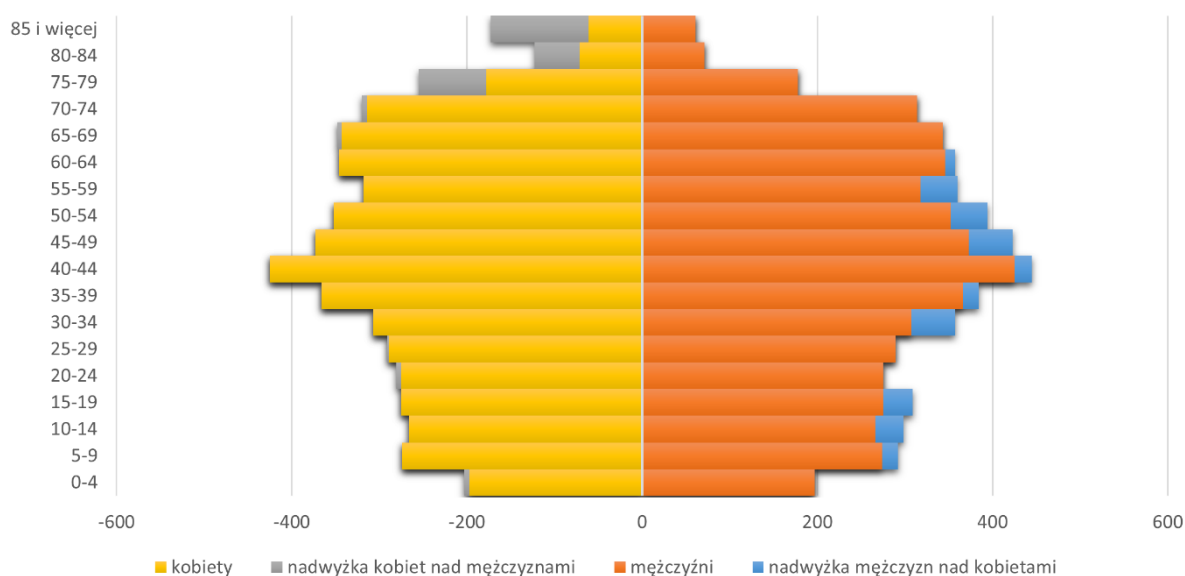

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Dane jednoznacznie wskazują na utrwalony, ujemny przyrost naturalny w całym analizowanym okresie – w każdym roku liczba zgonów przewyższała liczbę urodzeń, co oznacza, że ruch naturalny stanowi stały czynnik zmniejszania liczby mieszkańców gminy. W latach 2016–2019 ujemny przyrost naturalny utrzymywał się na poziomie umiarkowanie niekorzystnym – przy relatywnie wyższej liczbie urodzeń (około 100–120 rocznie) i zgonach w przedziale ok. 130–170. Szczególnie widoczna jest zmienność liczby zgonów, która w 2017 r. osiągnęła najwyższy poziom w całej serii, co przełożyło się na największy ubytek naturalny w pierwszej części okresu. Od 2020 r. nastąpiło pogłębienie niekorzystnych trendów. Widoczny jest spadek liczby urodzeń do poziomu ok. 80–90 rocznie (z krótkotrwałym odbiciem w 2023 r.) przy jednoczesnym utrzymywaniu się relatywnie wysokiej liczby zgonów. Najbardziej niekorzystne wartości ubytku naturalnego przypadają na lata 2021–2022, gdy różnica pomiędzy zgonami a urodzeniami była największa (najniższe wartości przyrostu naturalnego na wykresie). Oznacza to, że w tych latach ruch naturalny szczególnie silnie wpływał na spadek liczby mieszkańców, niezależnie od migracji. To powoduje, że ubytek naturalny pozostaje trwałym i strukturalnym problemem demograficznym gminy.

Uzupełnieniem analizy zmian liczby ludności, salda migracji oraz ujemnego przyrostu naturalnego jest struktura wieku mieszkańców, która pokazuje „wewnętrzną” kondycję demograficzną gminy i pozwala ocenić, jakie potrzeby społeczne będą narastać w kolejnych latach. W tym celu wykorzystano piramidę wieku GUS dla 2024 r., przedstawiającą liczebność kobiet i mężczyzn w poszczególnych grupach wiekowych oraz różnice między płciami.

Rysunek 4. Piramida wieku GUS (2024 rok)

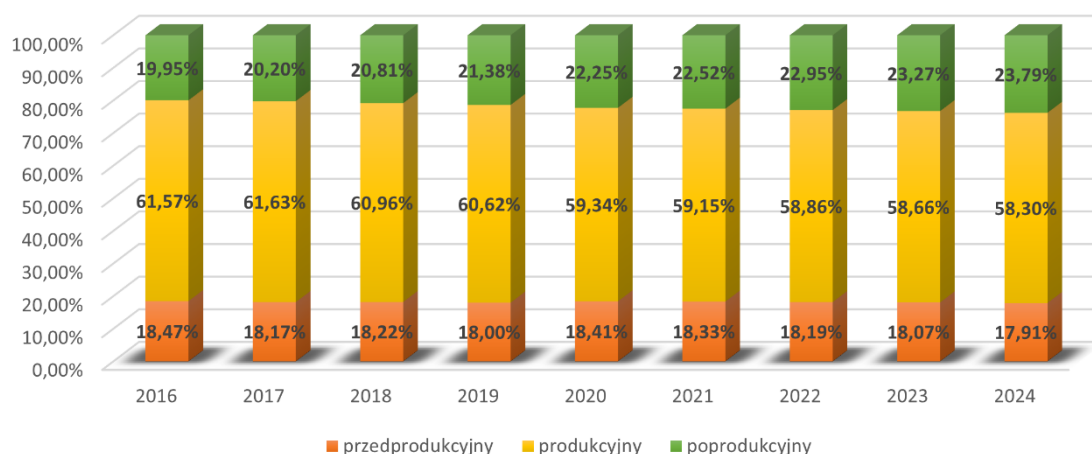
Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Z zaprezentowanej piramidy wieku wynika, że struktura ludności gminy Chmielnik ma cechy typowe dla społeczności wchodzącej w fazę zaawansowanego starzenia się. Widoczna jest relatywnie wąska podstawa piramidy (najmłodsze roczniki 0–4 i 5–9 lat), co pozostaje spójne z obserwowanym w poprzednich latach spadkiem liczby urodzeń i trwałym ubytkiem naturalnym. Oznacza to, że w perspektywie kilku–kilkunastu lat gmina będzie mierzyła się ze zmniejszaniem liczby dzieci i młodzieży, a tym samym z konsekwencjami dla systemu edukacji, oferty czasu wolnego oraz działań profilaktycznych i wychowawczych. Jednocześnie wyraźne „poszerzenie” piramidy w grupach wieku około 35–49 lat wskazuje na stosunkowo liczną populację mieszkańców w wieku aktywności zawodowej i rodzinnej. To grupa kluczowa z punktu widzenia rynku pracy, lokalnej przedsiębiorczości, a także popytu na usługi wspierające rodziny (opieka żłobkowa i przedszkolna, dostęp do mieszkań, usługi czasu wolnego, profilaktyka zdrowotna). Równolegle, widoczny jest także znaczący udział grup 50–64 lata oraz 65+, co zapowiada dalszy wzrost odsetka seniorów w populacji gminy w kolejnych latach (przechodzenie licznych roczników w wiek poprodukcyjny). W górnych partiach piramidy (zwłaszcza 70+ i 80+) zaznacza się typowa dla struktur demograficznych przewaga liczebna kobiet nad mężczyznami, co wiąże się z dłuższym trwaniem życia kobiet. Ma to bezpośrednie implikacje społeczne: rośnie ryzyko samotności, wdowieństwa, niesamodzielności oraz potrzeby usług opiekuńczych i zdrowotnych, w tym wsparcia środowiskowego (usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania, teleopieka, wsparcie sąsiedzkie, dzienne formy opieki). Z perspektywy Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych piramida wieku potwierdza, że kluczowym wyzwaniem gminy będzie jednocześnie:

- wzmacnianie warunków dla pozostawania i osiedlania się młodych rodzin (aby ograniczyć dalsze „zwężanie podstawy” piramidy),
- rozbudowa systemu usług dla osób starszych – zwłaszcza w obszarze zdrowia, opieki, integracji społecznej i przeciwdziałania wykluczeniu wynikającemu z wieku.

Kolejnym elementem pogłębiającym diagnozę demograficzną – uzupełniającym analizę piramidy wieku – jest struktura ludności według ekonomicznych grup wieku: przedprodukcyjnej, produkcyjnej i poprodukcyjnej. Wykres pokazuje zmiany udziału tych grup w Gminie Chmielnik w latach 2016–2024 i pozwala ocenić kierunek przekształceń w zakresie potencjału pracy oraz skali obciążeń demograficznych.

Rysunek 5. Ekonomiczne grupy wieku w latach 2016-2024

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Na przestrzeni analizowanych lat widoczny jest systematyczny wzrost udziału ludności w wieku poprodukcyjnym. W 2016 r. grupa ta stanowiła 19,95% mieszkańców, natomiast w 2024 r. osiągnęła już 23,79%. Oznacza to wzrost o 3,84 pkt proc. w ciągu dziewięciu lat, co potwierdza postępujące starzenie się populacji i rosnącą skalę potrzeb związanych z usługami zdrowotnymi, opiekuńczymi i wsparciem w środowisku zamieszkania. Równoległe obserwowany jest spadek udziału ludności w wieku produkcyjnym, czyli tej części populacji, która tworzy podstawowy potencjał rynku pracy i zasila lokalną bazę dochodową (podatki, aktywność zawodowa). W 2016 r. udział wieku produkcyjnego wynosił 61,57%, a w 2024 r. spadł do 58,30% (spadek o 3,27 pkt proc.). Trend ten jest niekorzystny z punktu widzenia długofalowej stabilności finansowej gminy i zdolności do utrzymania dostępności usług publicznych – przy malejącej liczbie osób pracujących i rosnącej liczbie osób wymagających wsparcia. Jednocześnie udział ludności w wieku przedprodukcyjnym (dzieci i młodzież) pozostaje relatywnie stabilny, lecz z wyraźną tendencją spadkową w ostatnich latach. W 2016 r.

wynosił 18,47%, a w 2024 r. 17,91% (spadek o 0,56 pkt proc.). Choć zmiana jest mniejsza niż w przypadku pozostałych grup, jej znaczenie strategiczne jest duże – w dłuższej perspektywie oznacza to mniejsze roczniki wchodzące w wiek produkcyjny, co może dalej pogłębiać presję demograficzną i kadrową. Wnioski z wykresu prezentującego ekonomiczne grupy wieku są spójne z wcześniejszą analizą ujemnego przyrostu naturalnego i migracji: Gmina Chmielnik wchodzi w fazę, w której kluczowe będzie równoległe rozwijanie usług dla rosnącej populacji seniorów oraz budowanie warunków sprzyjających stabilizacji demograficznej i aktywności zawodowej mieszkańców.

Prognoza liczby ludności Gminy Chmielnik w perspektywie 2035 i 2050 roku

W celu określenia możliwych zmian demograficznych w horyzoncie strategii przyjęto prognozę scenariuszową opartą na dotychczasowych trendach ludnościowych obserwowanych w gminie Chmielnik. Punktem odniesienia jest zmiana liczby mieszkańców w latach 2015–2024, kiedy populacja gminy zmniejszyła się z 11 444 do 10 643 osób, tj. o 801 mieszkańców (ok. 7,0%). Oznacza to przeciętny spadek rzędu ok. 100 osób rocznie (ekstrapolacja liniowa) lub ok. 0,8% rocznie (trend procentowy). Na tej podstawie oszacowano trzy warianty rozwoju sytuacji demograficznej. W scenariuszu bazowym, zakładającym utrzymanie średniego spadku z całego okresu 2015–2024, liczba ludności w 2035 r. może wynieść ok. 9,5 tys. osób, a w 2050 r. ok. 8,0 tys. osób. Scenariusz niekorzystny, odzwierciedlający szybsze tempo spadku obserwowane w ostatnich latach, zakłada spadek do ok. 9,4 tys. mieszkańców w 2035 r. oraz ok. 7,7 tys. w 2050 r. Z kolei scenariusz stabilizacyjny – oparty na założeniu stopniowego ograniczania odpływu migracyjnego i łagodzenia ubytku naturalnego – wskazuje na wolniejsze zmniejszanie się populacji, do ok. 10,2 tys. osób w 2035 r. i ok. 9,6 tys. osób w 2050 r. Niezależnie od przyjętego wariantu, najbardziej prawdopodobnym kierunkiem zmian pozostaje dalszy spadek liczby mieszkańców, co należy wiązać z utrwalonym ujemnym przyrostem naturalnym oraz niekorzystnym bilansem migracji, a także z postępującym starzeniem się struktury demograficznej. Z perspektywy Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych oznacza to konieczność planowania usług i działań w warunkach malejącej liczebności populacji oraz rosnącego udziału osób starszych: wzmocnienia systemu usług opiekuńczych i wsparcia środowiskowego, dostosowania skali i organizacji usług dla dzieci i młodzieży do mniejszych roczników, a także prowadzenia działań „retencyjnych” ukierunkowanych na zatrzymanie mieszkańców w wieku produkcyjnym i zwiększenie atrakcyjności osiedleńczej gminy.

Ochrona zdrowia

System ochrony zdrowia w gminie Chmielnik należy rozumieć jako spójny układ działań medycznych, profilaktycznych i opiekuńczych, które bezpośrednio wpływają na skalę i dynamikę problemów społecznych (m.in. zależność od pomocy społecznej, wykluczenie z rynku pracy, obciążenia opiekuńcze w rodzinach, kryzysy zdrowia psychicznego, uzależnienia). Z perspektywy Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych kluczowa jest korelacja zdrowia z demografią i starzeniem się ludności oraz ze wzrostem liczby gospodarstw domowych wymagających stałego wsparcia. Jak wykazano wcześniej, Gmina Chmielnik zmagą się z niekorzystnymi trendami demograficznymi, co wprost przekłada się na rosnące zapotrzebowanie na świadczenia zdrowotne i usługi opiekuńcze (w tym opiekę środowiskową i wsparcie dla opiekunów nieformalnych).

Jednocześnie gmina dysponuje istotnym zasobem instytucjonalnym o znaczeniu ponadlokalnym – na jej terenie funkcjonuje Szpital Powiatowy, który świadczy pomoc medyczną również dla pacjentów z sąsiednich gmin. Ten fakt wzmacnia bezpieczeństwo zdrowotne mieszkańców, ogranicza bariery dostępności (czas dojazdu, koszty, ryzyko przerwania leczenia), a także zwiększa potencjał do budowania partnerstw międzysektorowych (samorząd – szpital – POZ – pomoc społeczna – oświata) na rzecz profilaktyki, edukacji zdrowotnej i wczesnej interwencji. W wymiarze strategicznym obecność szpitala sprzyja także atrakcyjności osiedleńczej i stabilizacji funkcji usługowych Chmielnika jako ważnego ośrodka południowej części powiatu kieleckiego.

Niedawna epidemia koronawirusa wpłynęła na zmianę stylu życia ludności. Nagłe ograniczenie aktywności fizycznej, zła dieta, stres, ograniczenie wizyt u lekarza i badań diagnostycznych zwiększyły ryzyko zachorowania na choroby cywilizacyjne. Dodatkowo według Funduszu Narodów Zjednoczonych na rzecz Dzieci (UNICEF) jedna na siedem młodych osób w wieku od 10 do 19 lat cierpi na zdiagnozowane zaburzenia psychiczne. Organizacja łączy to bezpośrednio ze skutkami pandemii: zakłócenie dotychczasowego trybu życia, edukacji i rekreacji, jak również obawy o dochody rodziny i zdrowie powodują strach, gniew i troski o przyszłość. Zaburzenia te mogą mieć postać zaburzeń lękowych, depresji, problemów behawioralnych m.in. Wpływ pandemii jest zatem poważny i będzie odczuwalny przez wiele kolejnych lat. Promowanie zdrowia psychicznego młodych ludzi jest ważnym wkładem w ich dobre samopoczucie, rozwój oraz udział w społeczeństwie. W takiej sytuacji jeszcze ważniejsze stały się działania edukacyjne i profilaktyczne skierowane do mieszkańców.

W zakresie zadań własnych gminy szczególne znaczenie mają działania z obszaru zdrowia publicznego i profilaktyki oraz finansowanie przedsięwzięć w dziale 851 „Ochrona zdrowia”. W 2024 r. plan

wydatków w dziale 851 wynosił 413 672,26 zł, a wykonanie 345 868,05 zł (83,61% planu), przy udziale 0,44% w wydatkach ogółem. W ujęciu niniejszej Strategii środki te należy analizować łącznie z aktywnością gminy głównie w obszarze profilaktyki uzależnień (wydatki w rozdziale 85154 - Przeciwdziałanie alkoholizmowi wyniosły 324 324,15 zł). Rdzeniem lokalnego systemu świadczeń w formule POZ jest Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Chmielniku, realizujący świadczenia od poniedziałku do piątku w godzinach 8:00–18:00, obejmujący podstawową opiekę zdrowotną, stomatologię, higienę szkolną, pielęgniarstwo i położną POZ oraz transport sanitarny. W strukturze SPZOZ funkcjonują: Przychodnia Zdrowia w Chmielniku, Ośrodek Zdrowia w Piotrkowicach oraz Ośrodek Zdrowia w Sędziejowicach. W 2024 r. liczba porad lekarskich (w tym wizyt domowych) wzrosła w Przychodni Zdrowia w Chmielniku do 39 857 (2 211 wizyt domowych), w Piotrkowicach do 4 316 (46 wizyt domowych), a w Sędziejowicach do 769 (10 wizyt domowych); jednocześnie realizowano wizyty receptowe (m.in. 9 247 w Chmielniku). W obszarze stomatologii w 2024 r. udzielono łącznie 5 177 świadczeń (1 287 u dzieci i 3 890 u dorosłych), a program grupowej profilaktyki fluorkowej objął 649 dzieci; świadczenia stomatologiczne realizowano w dwóch lokalizacjach. Udzielane były również inne świadczenia m.in. badania laboratoryjne (50 639), RTG (1 253), USG (603) czy EKG (1 443), co potwierdza rozwinięty lokalnie komponent diagnostyczny POZ.

Istotnym elementem systemu jest wspomniana wcześniej profilaktyka i edukacja zdrowotna – szczególnie ważna w kontekście rosnącej chorobowości przewlekłej i konieczności wczesnej identyfikacji ryzyka. W 2024 r. SPZOZ realizował m.in. program szczepień przeciw HPV (zaszczepiono 17 dziewczynek i 18 chłopców; program szkolny zrealizowano w Zespole Placówek Oświatowych w Piotrkowicach) oraz wykonywał obowiązkowe szczepienia dzieci (85 szczepień). W ramach finansowania NFZ prowadzono również szybkie testy antygenowe (m.in. RSV/grypa/COVID) na dużą skalę. Kluczowe znaczenie mają programy profilaktyczne i działania nieodpłatne (finansowane przez NFZ lub Ministerstwo Zdrowia) – w 2024 r. realizowano m.in. program profilaktyki raka piersi, raka szyjki macicy, profilaktykę osteoporozy, profilaktykę gruźlicy (ankiety u 1 826 pacjentów), profilaktykę chorób układu krążenia, program „Profilaktyka 40+” (przebadano 506 pacjentów), a także porady dietetyczne i edukacyjne w ramach opieki koordynowanej. W praktyce wzmacnia to „pierwszą linię” systemu – ogranicza liczbę przypadków późno wykrywanych, obniża koszty społeczne chorób przewlekłych i poprawia zdolność mieszkańców do utrzymania aktywności zawodowej i społecznej. Równoległe, w obszarze zdrowia szkolnego opieka pielęgniarek w środowisku nauczania obejmowała 1 330 uczniów (wzrost względem 2023 r.), co należy traktować jako istotny kanał wczesnej identyfikacji problemów zdrowotnych i edukacji prozdrowotnej wśród dzieci i młodzieży.

Jako główne problemy zdrowotne trapiące mieszkańców gminy Chmielnik należy wskazać przewlekłe choroby układu krążenia (wśród których dominuje nadciśnienie tętnicze i niedokrwienne choroby

serca), nowotwory, infekcje górnych dróg oddechowych, cukrzycę oraz przewlekłe choroby układu mięśniowo-stawowego).

Bezpieczeństwo publiczne

Bezpieczeństwo jest jedną z podstawowych potrzeb człowieka i grup społecznych. Odnacza się akceptowalnym poziomem ryzyka utraty czegoś szczególnie cennego – życia, zdrowia, pracy, szacunku, uczuć, dóbr materialnych i dóbr niematerialnych. Poziom bezpieczeństwa wpływa na możliwość swobodnego rozwoju człowieka.

Kwestia poczucia bezpieczeństwa, jako subiektywnego odczucia, wraz z faktycznym stanem bezpieczeństwa wpływa w dużym stopniu na decyzje podejmowane przez mieszkańców. Nie mówimy o bezpieczeństwie globalnym lub krajowym, lecz o tym lokalnym dotyczącym drobnej przestępczości lub działalności grup zorganizowanych. Według opracowania „Inicjatywy i projekty samorządu terytorialnego w kształtowaniu bezpiecznych przestrzeni lokalnych” autorstwa Andrzeja Pieczywoka, poczucie bezpieczeństwa, jako jedna z najważniejszych potrzeb społecznych, utrzymuje się zazwyczaj na niezadowolającym poziomie. Wynika to z faktu, że w opinii wielu osób, np. zachowanie młodzieży bywa postrzegane jako niebezpieczne. Mowa o nałogach, przestępczym stylu życia czy też zachowaniu przekraczającym normy społeczne. Zjawiska te funkcjonują w opinii społecznej jako groźne i narastające. Poczucie bezpieczeństwa mieszkańców gminy zależy także m.in. od prawdopodobieństwa wystąpienia katastrof naturalnych, pożarów, awarii technicznych, od organizacji ruchu drogowego i skuteczności funkcjonowania służb ratowniczych. Zgodnie z ustawą o samorządzie terytorialnym, obowiązkiem gminy jest dbanie o bezpieczeństwo obywateli i porządek publiczny. Nad bezpieczeństwem mieszkańców gminy Chmielnik czuwają policjanci z Komisariatu w Chmielniku Komendy Miejskiej Policji w Kielcach.

Filarem bezpieczeństwa w wymiarze ratowniczym pozostaje system ochrony przeciwpożarowej oparty o osiem jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych (OSP) funkcjonujących w gminie (w miejscowościach Chmielnik, Chomentówek, Kotlice, Piotrkowice, Sędziejowice, Suliszów, Śladków Duży, Śladków Mały), uzupełniany przez rozwój formacji kobiecych i młodzieżowych. W 2024 r. OSP liczyły łącznie kilkaset członków, działały dwie Kobiece Drużyny Pożarnicze (Chmielnik i Śladków Mały), przy wybranych jednostkach funkcjonowały Młodzieżowe Drużyny Pożarnicze zrzeszające 90 osób oraz Dziecięca Drużyna Pożarnicza w Chmielniku (7 dzieci), a do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego należały OSP Piotrkowice i OSP Sędziejowice, zaś do „podziału bojowego” włączone były OSP Suliszów i OSP Śladków Mały. W praktyce przekłada się to na realną zdolność reagowania na zagrożenia: w 2024 r. OSP Piotrkowice odnotowała m.in. 8 pożarów i 17 miejscowych

zagrożeń (oraz zabezpieczenia Jednostki Ratowniczo-Gaśniczej Nr 4 PSP w Chmielniku), OSP Sędziejowice: 5 miejscowych zagrożeń, 3 zabezpieczenia Jednostki Ratowniczo- Gaśniczej Nr 4 w Chmielniku, OSP Śladków Mały – 8 pożarów i 25 miejscowych zagrożeń, a OSP Suliszów – 2 pożary i 2 miejscowe zagrożenia. Dane porównawcze z wcześniejszych lat wskazują, że system ten ma charakter ciągły i obciążony licznymi interwencjami (np. w 2022 r. OSP Piotrkowice realizowała 10 pożarów i 15 miejscowych zagrożeń, a OSP Sędziejowice 15 pożarów i 6 miejscowych zagrożeń, wraz z wieloma zabezpieczeniami działań PSP).

Jednocześnie gmina wzmacnia „miękkie” komponenty bezpieczeństwa poprzez działania edukacyjne i prospołeczne: organizację turniejów wiedzy pożarniczej (w 2024 r. udział w eliminacjach gminnych wzięło 37 uczniów) oraz aktywność MDP i wydarzenia sportowo-pożarnicze, które budują kompetencje reagowania i kulturę bezpieczeństwa od najmłodszych lat. Stałość i rozwój systemu OSP znajduje odzwierciedlenie w nakładach finansowych – w 2024 r. Gmina poniosła na ochronę przeciwpożarową wydatki ogółem 1 307 008,50 zł (w tym wydatki majątkowe 1 020 258,54 zł i bieżące 286 749,96 zł), a największą pozycją była budowa strażnicy OSP Sędziejowice (wydatki majątkowe blisko 1,0 mln zł). W 2022 r. wydatki na jednostki OSP wyniosły łącznie 299 009,00 zł, przy jednoczesnym wykazaniu środków pozyskanych przez OSP z dotacji zewnętrznych, co potwierdza, że bezpieczeństwo pożarowe i ratownicze jest zarówno zadaniem własnym gminy, jak i obszarem aktywności mobilizującej lokalne środowiska i partnerów zewnętrznych.

Równoległym filarem bezpieczeństwa „porządku publicznego” jest działalność Straży Miejskiej w Chmielniku, która koncentruje się na wykroczeniach i uciążliwościach istotnych społecznie (ład i porządek w przestrzeni publicznej, bezpieczeństwo w komunikacji, przeciwdziałanie spożywaniu alkoholu w miejscach publicznych, utrzymanie czystości i porządku, odpady). W 2024 r. łączna ewidencja efektów działań Straży Miejskiej wyniosła 273 zakończone sprawy, z wykorzystaniem zarówno środków oddziaływania wychowawczego, jak i mandatów (89 mandatów na łączną kwotę 12 650 zł), a największą kategorią były wykroczenia przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi w komunikacji (148 spraw) oraz naruszenia przepisów związanych z wychowaniem w trzeźwości (54 sprawy). W 2023 r. struktura interwencji również wskazywała dominację zdarzeń komunikacyjnych (165 interwencji) przy jednoczesnym występowaniu kategorii związanych z porządkiem publicznym, zwierzętami oraz ochroną środowiska i gospodarką odpadami, co pokazuje, że bezpieczeństwo w gminie ma w dużej mierze wymiar „codzienny” – związany z ruchem drogowym, ładem przestrzennym i egzekwowaniem podstawowych norm współżycia społecznego.

Innym aspektem bezpieczeństwa mieszkańców w obszarze ochrony danych i przeciwdziałania nadużyciom było świadczenie usługi przez Urząd Miasta i Gminy polegającej na zastrzeżeniu numeru

PESEL. W 2024 r. zastrzeżono i cofnięto zastrzeżenie 390 mieszkańcom, co wpisuje się w rosnące znaczenie bezpieczeństwa informacyjnego i ograniczania skutków kradzieży tożsamości.

Z perspektywy Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych kluczowe jest utrzymanie i dalsze wzmacnianie tych dwóch komplementarnych systemów: ratowniczego (OSP/PSP) oraz porządkowego (Straż Miejska we współpracy z Policją i innymi służbami), a także rozwijanie profilaktyki i edukacji bezpieczeństwa (MDP, działania informacyjne, ćwiczenia i wydarzenia), ponieważ to właśnie one ograniczają skalę negatywnych następstw społecznych zdarzeń losowych, wypadków i zachowań ryzykownych, wzmacniają zaufanie mieszkańców i podnoszą ogólną odporność lokalnej wspólnoty na zagrożenia.

Edukacja

System edukacji w gminie Chmielnik jest jednym z kluczowych „systemów pierwszego kontaktu” z problemami społecznymi – szkoły i przedszkola nie tylko realizują funkcję dydaktyczną, ale też w praktyce pełnią rolę wczesnego wykrywania trudności rozwojowych, wychowawczych i ekonomicznych (ubóstwo, zaniedbania opiekuńcze, przemoc, uzależnienia w rodzinie, kryzysy zdrowia psychicznego) oraz uruchamiania mechanizmów wsparcia we współpracy z M-GOPS, poradnictwem specjalistycznym i innymi instytucjami. Sieć placówek oświatowych w latach 2022–2024 pozostawała stabilna: Gmina jest organem prowadzącym dla Szkoły Podstawowej im. Stefana Żeromskiego w Chmielniku (z filią w Suchowoli), Zespołu Placówek Oświatowych w Piotrkowicach (szkoła podstawowa oraz przedszkole) oraz Przedszkola Samorządowego w Chmielniku (z oddziałem w Suchowoli). Jednocześnie na terenie gminy działają podmioty niepubliczne uzupełniające ofertę edukacji przedszkolnej oraz opieki nad dziećmi do lat 3 (m.in. przedszkola „Bajkowa Kraina” i „Mali Odkrywcy” oraz żłobek „Wesołe Misie”, a od września 2024 r. uruchomiono dodatkowo żłobek „Bajkowa Kraina” z 26 miejscami).

Na system funkcjonowania oświaty bez wątpienia olbrzymie oddziaływanie ma tło demograficzne gminy: w szkołach podstawowych widać zmienność i presję liczebności roczników, co bezpośrednio wpływa na organizację oddziałów i poziom zatrudnienia. W roku szkolnym 2022/2023 szkoła w Chmielniku liczyła 36 oddziałów i 765 uczniów, filia w Suchowoli 4 oddziały i 52 uczniów, a ZPO w Piotrkowicach 9 oddziałów i 138 uczniów; w 2023/2024 w Chmielniku liczba uczniów spadła do 728 (przy 36 oddziałach), w filii do 50 (4 oddziały), natomiast w Piotrkowicach wzrosła do 143 (8 oddziałów). W 2024/2025 odnotowano odbicie liczby uczniów w Chmielniku do 767 przy 35 oddziałach, w filii w Suchowoli utrzymanie na poziomie 52 uczniów (4 oddziały) oraz wzrost w ZPO do 145 uczniów (8 oddziałów). W latach 2022–2024 szkoły i przedszkola funkcjonowały również w

warunkach napływu uczniów z Ukrainy: w 2022 r. do szkół podstawowych uczęszczało od 18 do 24 uczniów, a do przedszkoli 8 dzieci; w 2023 r. było to odpowiednio od 13 do 15 uczniów i 3 dzieci, natomiast w 2024 r. od 13 do 15 uczniów i 1 dziecko w przedszkolu.

Wychowanie przedszkolne – kluczowe z punktu widzenia wyrównywania szans i przeciwdziałania dziedziczeniu problemów społecznych – wykazuje w ostatnich latach trend spadkowy liczby dzieci w części placówek samorządowych, przy jednoczesnym istotnym udziale segmentu niepublicznego. W przedszkolu samorządowym w Chmielniku liczba dzieci zmniejszyła się ze 115 (2022/2023) do 104 (2023/2024) i 96 (2024/2025), a w oddziale w Suchowoli z 31 do 28 i 26 (równocześnie redukowano liczbę miejsc w 2024/2025). W przedszkolu w ZPO w Piotrkowicach liczba dzieci wynosiła 50 (2022/2023), 52 (2023/2024) i 46 (2024/2025). Równoległe w placówkach niepublicznych obserwuje się zmienność liczebności, a w przypadku „Mali Odkrywcy” utrzymanie dużej skali (np. 122 dzieci w 2024/2025, w tym wysoki udział klasy „0”). Z perspektywy Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych istotne jest, że Gmina – obok organizacji nauczania – realizuje pakiet usług wspierających dostępność edukacji oraz ograniczających bariery ekonomiczne. Kluczowym instrumentem jest dowóz uczniów: w 2022 r. dowozy realizowano na 10–11 trasach o łącznej dziennej długości ok. 397–388 km, obejmując 400–467 uczniów, dodatkowo własny autobus dowoził ok. 60 uczniów, a Gmina organizowała/finansowała również dowóz dla 20 uczniów z niepełnosprawnościami. W 2023 r. skala pozostała wysoka: na 10 trasach (ok. 388–405 km dziennie) dowożono 467–477 uczniów oraz 60 uczniów autobusem własnym, a dowozem uczniów z niepełnosprawnościami objęto 19 osób. W 2024 roku dowóz realizowano na 10 trasach (ok. 405 km dziennie) dla 477 uczniów w I półroczu i 443 w II półroczu, autobus własny dowoził 55 uczniów, a dowóz uczniów z niepełnosprawnościami objął 19 osób. Te dane potwierdzają, że zapewnienie dostępności edukacji w gminie o rozproszonej strukturze osadniczej jest istotnym (i kosztownym – niemal 1 mln złotych rocznie) elementem polityki społecznej – bez niego rośnie ryzyko absencji, wykluczenia edukacyjnego oraz przeciążenia rodzin o niższych zasobach. Drugim kluczowym obszarem kompensacji nierówności jest dożywianie oraz wsparcie materialne uczniów. W 2022 r. z dożywiania korzystało 203 dzieci w przedszkolach oraz 250–350 uczniów w szkołach, a łączne nakłady na funkcjonowanie stołówek wyniosły 1 465 514,05 zł. W 2023 roku z dożywiania korzystało 217 dzieci w przedszkolach oraz 280–325 uczniów w szkołach, a nakłady wyniosły 1 700 089,27 zł. W 2024 r. dożywianiem objęto 208 dzieci w przedszkolach oraz 280–325 uczniów w szkołach, a nakłady wzrosły do 2 065 948,95 zł. Równoległe M-GOPS realizuje pomoc materialną o charakterze socjalnym: w 2022 r. stypendia szkolne otrzymało 115 uczniów (dotacja 75 000 zł, wkład własny 8 993 zł; łącznie wydatki 83 993 zł) oraz wypłacono 4 zasiłki szkolne na 2 480 zł. W 2023 r. stypendia przyznano 114 uczniom (łącznie wydatki 90 890 zł, dotacja 80 000 zł) oraz wypłacono 4 zasiłki szkolne

na 2 480 zł. W 2024 r. stypendia otrzymało 116 uczniów (łącznie wydatki 86 086,59 zł, dotacja 77 477,92 zł) oraz wypłacono 3 zasiłki szkolne na 1 860 zł. Ten komponent ma bezpośrednie znaczenie dla Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych: ogranicza mechanizmy reprodukcji ubóstwa i wspiera utrzymanie uczestnictwa w edukacji w rodzinach obciążonych m.in. bezrobociem, niepełnosprawnością czy długotrwałą chorobą.

W latach 2022–2024 widać, że system oświaty w gminie działa w warunkach presji demograficznej i rosnących kosztów usług towarzyszących (transport, żywienie), co wymaga dalszego wzmocnienia współpracy oświaty z pomocą społeczną, rozwijania wsparcia psychologiczno-pedagogicznego i działań profilaktycznych oraz utrzymania wysokiej dostępności edukacji przedszkolnej i opieki żłobkowej – szczególnie dla rodzin o niższych zasobach, aby edukacja pozostawała realnym mechanizmem wyrównywania szans i ograniczania kumulacji problemów społecznych w kolejnych latach.

Organizacje pozarządowe

Organizacje pozarządowe i inne podmioty społeczne stanowią w każdej gminie ważny zasób wspierający rozwój lokalnej wspólnoty, pełniąc rolę uzupełniającą wobec działań samorządu. Ich aktywność – często realizowana blisko mieszkańców i w odpowiedzi na konkretne potrzeby środowiska – obejmuje szerokie spektrum działań: od kultury i sportu, przez profilaktykę i pomoc społeczną, po organizację czasu wolnego, rekreację, a niekiedy również prowadzenie placówek edukacyjnych czy inicjowanie przedsięwzięć na rzecz różnych grup społecznych. Dzięki realizacji celów statutowych organizacje te tworzą i rozwijają ofertę wydarzeń oraz zajęć o zróżnicowanym charakterze, wzbogacając życie społeczne gminy i zwiększając dostępność aktywności edukacyjnych, rekreacyjnych i integracyjnych – w tym także poprzez zajęcia pozalekcyjne dla dzieci i młodzieży. Znaczenie „trzeciego sektora” wynika z jego elastyczności, zdolności do mobilizowania wolontariatu oraz budowania więzi i kapitału społecznego, czyli zaufania, współpracy i współodpowiedzialności za sprawy lokalne. Jednocześnie potencjał organizacji pozarządowych zależy od poziomu zaangażowania mieszkańców oraz dojrzałości postaw obywatelskich – bez aktywnych liderów, członków i partnerstw instytucjonalnych trudno utrzymać regularność działań i trwałość efektów. Choć w polskiej rzeczywistości organizacje pozarządowe zaczęły dynamicznie rozwijać się dopiero po przemianach ustrojowych lat 90. XX wieku, obecnie w wielu obszarach potrafią odgrywać realnie istotną rolę: inicjować oddolne przedsięwzięcia, wspierać integrację społeczności, reagować na lokalne problemy szybciej niż systemowe instytucje oraz realizować zadania publiczne w formule partnerskiej. W tym sensie rozdział poświęcony

organizacjom pozarządowym i społecznym pokazuje nie tylko „mapę” lokalnej aktywności, ale również potencjał współpracy i współrealizacji celów Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych.

Potencjał sektora obywatelskiego w gminie ma wymiar wymierny: na koniec 2022 r. odnotowano 52 organizacje pozarządowe, w tym 8 jednostek OSP, 14 Kół Gospodyń Wiejskich i 4 stowarzyszenia sportowe; na koniec 2023 r. liczba organizacji wzrosła do 53 (8 OSP, 15 KGW, 4 stowarzyszenia sportowe), a na koniec 2024 r. do 54, przy czym szczególnie dynamicznie rozwinęły się Koła Gospodyń Wiejskich – w 2024 r. było ich już 19. Warto podkreślić, że gmina Chmielnik wyróżniała się najwyższą liczbą KGW w powiecie kieleckim. Ten kierunek rozwoju jest istotny z punktu widzenia niniejszej Strategii, ponieważ Koła Gospodyń Wiejskich (obok Ochotniczych Straży Pożarnych i klubów sportowych) stanowią rdzeń lokalnych mikrospołeczności – aktywizują mieszkańców w sołectwach, wzmacniają sieci wsparcia sąsiedzkiego i sprzyjają organizacji działań integracyjnych, które pośrednio ograniczają ryzyko osamotnienia i marginalizacji, szczególnie osób starszych.

W latach 2022–2024 widoczna jest również wysoka zdolność organizacji i grup nieformalnych do pozyskiwania środków zewnętrznych na cele statutowe, co wskazuje na rosnące kompetencje projektowe i stabilizację aktywności społecznej. Źródła wsparcia miały zróżnicowany charakter i obejmowały zarówno instytucje centralne, jak i regionalne oraz fundacje i programy grantowe: m.in. środki pochodzące z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwa Sportu i Turystyki, Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego, Świętokrzyskiego Urzędu Wojewódzkiego, Starostwa Powiatowego w Kielcach, Państwowej Straży Pożarnej, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, a także z Fundacji im. Stefana Artwińskiego, Fundacji Orlen, Fundacji Edukacja dla Demokracji czy Fundacji Biedronka. Oznacza to, że trzeci sektor może być nie tylko wykonawcą działań „miękkich”, ale również realnym partnerem w pozyskiwaniu zasobów i skalowaniu interwencji społecznych, pod warunkiem utrzymania wsparcia doradczego i dobrego przepływu informacji o konkursach i programach. Samorząd prowadzi działania wspierające rozwój organizacji nie tylko przez finansowanie, ale również poprzez wzmacnianie kompetencji i sieci współpracy. W 2022 r. oraz w 2023 r. zorganizowano po pięć spotkań ze stowarzyszeniami i grupami nieformalnymi dotyczących możliwości pozyskiwania środków i kwestii formalno-prawnych funkcjonowania; przedstawiciele NGO uczestniczyli też w wydarzeniach branżowych (m.in. ogólnopolskie targi organizacji pozarządowych w Kielcach) oraz w przedsięwzięciach wzmacniających ekonomię społeczną i wolontariat. W 2024 r. kontynuowano działania o charakterze animacyjno-sieciującym, w tym udział organizacji w inicjatywach regionalnych dotyczących ekonomii społecznej, posiedzeniu Powiatowej Rady Działalności Pożytku Publicznego zorganizowanym w Chmielniku oraz szkoleniach dotyczących

pozyskiwania środków finansowych. Współpraca finansowa Gminy z organizacjami pozarządowymi w ostatnich latach miała zróżnicowaną strukturę, szczególnie w obszarze sportu i ekonomii społecznej. W 2023 r. Gmina przyznała dotacje na rozwój sportu dla MLKS „Zenit” Chmielnik – łącznie 230 000,00 zł w ramach dwóch naborów na przygotowanie i udział w rozgrywkach ligowych drużyny seniorskiej i grup młodzieżowych oraz dodatkowo 40 000,00 zł na realizację programu szkoleniowego dla grup dziecięcych i młodzieżowych; jednocześnie Gmina wsparła działalność Centrum Integracji Społecznej w Chmielniku prowadzonego przez Fundację „Nadzieja Rodzinie” kwotą 129 998,76 zł, ukierunkowaną na integrację zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w formule zatrudnienia socjalnego. W 2024 r. w ramach programu współpracy na podstawie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie nie realizowano otwartych konkursów ofert natomiast kontynuowano wsparcie rozwoju sportu na podstawie odrębnej uchwały – MLKS „Zenit” Chmielnik otrzymał 30 000,00 zł na wspieranie rozwoju sportu w gminie. Pokazuje to, że realny wpływ sektora obywatelskiego na rozwiązywanie problemów społecznych zależy nie tylko od liczby organizacji, ale również od dostępnych instrumentów zlecania zadań publicznych oraz od stabilności mechanizmów partnerstwa (w tym konkursów ofert, małych grantów i działań wspierających ekonomię społeczną). W tym kontekście zasadne jest traktowanie organizacji pozarządowych jako jednego z kluczowych wykonawców działań strategii rozwiązywania problemów społecznych: aktywizacji i integracji społecznej, profilaktyki uzależnień i zachowań ryzykownych, oferty sportowo-rekreacyjnej dla dzieci i młodzieży, przeciwdziałania samotności seniorów oraz działań wspierających osoby zagrożone wykluczeniem (w tym poprzez instrumenty ekonomii społecznej). Jednocześnie gmina Chmielnik posiada rozwinięte środowisko organizacji (zwłaszcza KGW i OSP) oraz udokumentowaną zdolność do pozyskiwania środków zewnętrznych, co stanowi mocną podstawę do dalszego wzmocnienia współpracy i lepszego ukierunkowania aktywności NGO na cele strategii – tak, aby inicjatywy oddolne w jeszcze większym stopniu ograniczały eskalację problemów społecznych i wzmocniały odporność lokalnej wspólnoty.

Działalność kulturalna

Działalność instytucji kultury w gminie Chmielnik stanowi ważny filar lokalnej polityki społecznej, ponieważ – obok funkcji animacyjnej i edukacyjnej – realnie wzmocnia integrację mieszkańców, przeciwdziała izolacji (zwłaszcza seniorów), buduje tożsamość lokalną oraz tworzy bezpieczne i rozwojowe formy spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży, ograniczając w ten sposób ryzyka społeczne (osamotnienie, bierność, zachowania ryzykowne). Rdzeniem systemu jest Chmielnickie Centrum Kultury (ChCK) –

samorządowa instytucja kultury utworzona uchwałą Rady Miejskiej w 1998 r., której zadaniem jest przygotowanie mieszkańców do aktywnego uczestnictwa w kulturze, zaspokajanie potrzeb czytelniczych, rekreacyjno-sportowych i aspiracji kulturalnych, a także ochrona i upowszechnianie dziedzictwa kulturowego. Chmielnickie Centrum Kultury działa wielosektorowo, łącząc w jednej strukturze zarówno klasyczne funkcje domu kultury i biblioteki, jak i komponent muzealno-edukacyjny oraz infrastrukturę integracyjno-rekreacyjną: Dom Kultury, Bibliotekę Publiczną Miasta i Gminy Chmielnik wraz z filiami (Chmielnik, Piotrkowice i Sędziejowice), Ośrodek Edukacyjno-Muzealny „Świętokrzyski Sztetl” im. Majera Małego, sieć świetlic wiejskich (w Borzykowie, Grabowcu, Piotrkowicach, Śladkowie Małym, Suchowoli, Łagiewnikach, Suskrajowicach, Suliszowie, Kotlicach, Sędziejowicach, Przededworzu, Szyszczycach, Celinach, Ługach, Jasieniu), obiekty rekreacyjno-sportowe, strefę relaksu nad zalewem Andrzejówka oraz place zabaw. Jednocześnie gminny portal informacyjny i turystyczny eksponuje zasoby kulturowe (m.in. synagogę i „Świętokrzyski Sztetl” jako unikatowy obiekt upamiętniający dziedzictwo polsko-żydowskich sztetli) oraz prowadzi bieżący kalendarz wydarzeń, co wspiera dostępność informacji o ofercie kulturalnej dla mieszkańców i odwiedzających.

W wymiarze społecznym Dom Kultury pełni funkcję lokalnego „centrum aktywności”, w którym systematycznie realizowane są stałe formy pracy i zajęcia rozwijające kompetencje społeczne, twórcze i prozdrowotne (m.in. nauka gry na instrumentach, śpiew, taniec, zajęcia plastyczne i edukacyjne, aktywności wzmacniające sprawność), a instytucja jest otwarta także na spotkania i inicjatywy środowiskowe organizacji pozarządowych i grup mieszkańców. Dom Kultury jest miejscem intensywnej pracy sekcyjnej i warsztatowej oraz organizacji wydarzeń o zasięgu gminnym, takich jak Szalom na Wspólnej czy Dożynki, które pełnią rolę integracyjną i tożsamościową, łącząc mieszkańców miasta i sołectw oraz budując międzypokoleniową wspólnotę uczestnictwa. Ważnym elementem są też działania pokazujące wysoką aktywność projektową ChCK, w tym pozyskiwanie środków ministerialnych na projekty filmowe, czytelnicze, edukacyjne i infrastrukturalne (m.in. doposażenie i działania na rzecz dostępności), co wzmacnia jakość usług kulturalnych bez nadmiernego obciążania budżetu Gminy.

Szczególne znaczenie w kontekście strategii rozwiązywania problemów społecznych ma działalność biblioteki: poza udostępnianiem zbiorów i obsługą użytkowników pełni ona funkcję edukacyjną, informacyjną i integracyjną, w tym kieruje ofertę do dzieci, młodzieży oraz osób z niepełnosprawnościami. Biblioteka rozwija również nowoczesne kanały dostępu, a działania animacyjne i projektowe są ukierunkowane na aktywizację, edukację i integrację – przykładem jest realizacja projektu „Tuu...tuu... Tuwim! Literacki korowód...” obejmującego spotkania autorskie, warsztaty, spektakl, grę miejską i koncert, a także kontynuacja ogólnopolskich inicjatyw czytelniczych

(Tydzień Bibliotek, Noc Bibliotek, Narodowe Czytanie, „Mała książka – wielki człowiek”). Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Chmielnik prowadziła również działania edukacyjne (m.in. cykliczne spotkania z przedszkolakami i współpraca ze Środowiskowym Domem Samopomocy), a także współtworzyła lokalny obieg informacji poprzez „Kurier Chmielnicki”.

Unikatowym zasobem instytucjonalnym i wizerunkowym jest Ośrodek Edukacyjno-Muzealny „Świętokrzyski Sztetl” im. Majera Małego – nowoczesna przestrzeń ekspozycyjno-edukacyjna w dawnej synagodze z XVIII w., ukierunkowana na przypomnienie dziedzictwa i współistnienia kultur w historii Chmielnika, stanowiąca jednocześnie magnes turystyczny i platformę debat, wykładów, koncertów oraz działań edukacyjnych. W 2024 r. ośrodek obchodził 10-lecie działalności, co pokazuje stabilność i dojrzałość tej instytucji jako trwałego elementu systemu kultury gminy.

Działalność Chmielnickiego Centrum Kultury w Chmielniku była wspierana dotacjami podmiotowymi z budżetu Gminy dla poszczególnych komponentów oraz przychodami własnymi, przy jednoczesnym pozyskiwaniu dofinansowań projektowych (m.in. na działania czytelnicze, doposażenie świetlic i projekty kulturalne). Dla Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych oznacza to, że instytucje kultury w Chmielniku tworzą realną, wielokanałową infrastrukturę profilaktyki społecznej: oferują zajęcia i wydarzenia o charakterze integracyjnym i rozwojowym, wzmacniają kompetencje i aspiracje dzieci i młodzieży, aktywizują seniorów, włączają osoby z niepełnosprawnościami w życie społeczne oraz budują kapitał społeczny wokół lokalnych tradycji i dziedzictwa. Jednocześnie rozwój oferty powinien być konsekwentnie wiązany z priorytetami niniejszej Strategii – w szczególności z przeciwdziałaniem samotności i izolacji, wspieraniem rodzin i rozwoju dzieci, edukacją prozdrowotną i profilaktyką uzależnień, a także z tworzeniem dostępnych (również komunikacyjnie i informacyjnie) form uczestnictwa w kulturze w sołectwach poprzez świetlice i działania mobilne, tak aby instytucje kultury pozostawały jednym z kluczowych narzędzi ograniczania problemów społecznych i wzmacniania odporności lokalnej wspólnoty.

Sport i rekreacja

Sport i rekreacja w gminie Chmielnik pełnią funkcję znacznie szerszą niż organizacja aktywności fizycznej – są jednym z praktycznych narzędzi profilaktyki i ograniczania problemów społecznych. Regularny ruch i dostęp do bezpiecznych, atrakcyjnych form spędzania czasu wolnego wzmacniają zdrowie somatyczne i psychiczne, budują odporność na stres, ograniczają zachowania ryzykowne wśród dzieci i młodzieży (w tym nadużywanie alkoholu i innych substancji, przemoc rówieśniczą, uzależnienia behawioralne), a jednocześnie przeciwdziałają izolacji społecznej dorosłych i seniorów. W logice Strategii

Rozwiązywanie Problemów Społecznych sport i rekreacja stanowią zatem „pierwszą linię” działań: są dostępne, angażujące i relatywnie niskoprogowe, dzięki czemu mogą obejmować także osoby i rodziny, które nie korzystają z systemu wsparcia instytucjonalnego, ale są zagrożone wykluczeniem, biernością lub pogarszaniem się kondycji zdrowotnej.

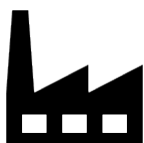
System sportowo-rekreacyjny Gminy opiera się na połączeniu infrastruktury (boiska, obiekty wielofunkcyjne, miejsca rekreacji i wypoczynku, przestrzenie plenerowe) oraz aktywności organizacyjnej klubów sportowych, stowarzyszeń i grup nieformalnych. Szczególne znaczenie ma sport dzieci i młodzieży, ponieważ to w tym obszarze Gmina uzyskuje największy efekt społeczny: zagospodarowanie czasu wolnego po lekcjach, rozwój kompetencji miękkich (współpraca, dyscyplina, odpowiedzialność), budowanie pozytywnych wzorców i autorytetów oraz wzmacnianie więzi rówieśniczych w bezpiecznym środowisku. Klubowe szkolenie sportowe – obok zajęć szkolnych – tworzy realną alternatywę wobec zachowań ryzykownych, a zarazem może pełnić rolę wczesnego „czujnika” problemów wychowawczych i rodzinnych (spadek frekwencji, wycofanie, zachowania agresywne), co sprzyja szybszej reakcji szkoły, trenerów i instytucji wsparcia. Z perspektywy Gminy ważne jest więc utrzymanie stabilności oferty treningowej, rozszerzanie grup młodzieżowych oraz zapewnianie warunków organizacyjnych i finansowych dla systematycznej pracy sportowej, a nie wyłącznie dla wydarzeń jednorazowych.

Istotnym komponentem polityki społecznej w tym obszarze jest również rekreacja powszechna – działania kierowane do ogółu mieszkańców, niezależnie od wieku i poziomu sprawności. W gminie szczególnie ważne jest tworzenie i rozwijanie przestrzeni do aktywności „codziennej”: spacerów, biegania, jazdy na rowerze, aktywności rodzinnej, zajęć prozdrowotnych i usprawniających. Tego typu aktywność ma kluczowe znaczenie w profilaktyce chorób cywilizacyjnych, a zarazem jest jednym z najskuteczniejszych sposobów ograniczania samotności i wykluczenia osób starszych – pod warunkiem, że infrastruktura jest bezpieczna, dostępna komunikacyjnie, a oferta ma charakter zachęcający (np. wydarzenia plenerowe, zajęcia otwarte, inicjatywy międzypokoleniowe). Sport i rekreacja powinny być więc konsekwentnie wiązane z działaniami prozdrowotnymi i senioralnymi, tworząc spójny łańcuch: aktywizacja → poprawa kondycji → większa samodzielność → mniejsze obciążenie usług opiekuńczych i systemu pomocy społecznej. W kontekście jakości życia i integracji lokalnej ważną rolę odgrywają również wydarzenia sportowe i rekreacyjne – zawody, turnieje, biegi, pikniki, imprezy rodzinne – które wzmacniają identyfikację z gminą, budują kapitał społeczny i tworzą pozytywne, wspólnotowe doświadczenia. W modelu Strategii wydarzenia te należy traktować nie jako cel sam w sobie, ale jako narzędzie: mogą integrować sołectwa i miasto, łączyć grupy wiekowe, promować wolontariat i zaangażowanie obywatelskie oraz stanowić platformę do działań profilaktycznych (np. kampanie prozdrowotne, edukacja dotycząca uzależnień, bezpieczeństwa,

zdrowia psychicznego). Ich potencjał rośnie, gdy są planowane w partnerstwie z instytucjami kultury, szkołami, organizacjami pozarządowymi i służbami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo.

Z punktu widzenia równości szans kluczowe jest ograniczanie barier w dostępie do sportu i rekreacji. Do najważniejszych należą: koszty uczestnictwa (sprzęt, składki, dojazdy), bariery transportowe w przypadku mieszkańców obszarów bardziej oddalonych, bariery informacyjne oraz bariery wynikające z niepełnosprawności lub stanu zdrowia. Dlatego działania Gminy w tym obszarze powinny obejmować nie tylko utrzymanie obiektów, ale także mechanizmy dostępności: wspieranie sekcji młodzieżowych, programy upowszechniania aktywności, elementy „sportu dla wszystkich”, inicjatywy włączające osoby z niepełnosprawnościami oraz współpracę z placówkami oświatowymi i podmiotami społecznymi w organizacji zajęć pozalekcyjnych. Warto podkreślić, że sport i rekreacja są również istotnym uzupełnieniem działań pomocowych – dla osób w kryzysie, z obniżoną kondycją psychiczną lub doświadczających przeciążenia opieką w rodzinie, nawet prosta aktywność ruchowa może mieć charakter interwencyjny i stabilizujący.

Uwarunkowania gospodarcze

Uwarunkowania gospodarcze stanowią jeden z kluczowych kontekstów Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych, ponieważ sytuacja na lokalnym rynku pracy i kondycja przedsiębiorczości wprost przekładają się na poziom bezpieczeństwa ekonomicznego mieszkańców, ryzyko ubóstwa oraz skalę

korzystania z pomocy społecznej. Analiza liczby podmiotów gospodarki narodowej pozwala ocenić potencjał rozwojowy gminy, strukturę lokalnej przedsiębiorczości oraz jej zdolność do tworzenia miejsc pracy i usług dla mieszkańców. Z kolei mediana i przeciętne wynagrodzenie są syntetycznymi wskaźnikami jakości zatrudnienia oraz realnej siły nabywczej gospodarstw domowych – wskazują, w jakim stopniu praca chroni przed wykluczeniem i czy dochody umożliwiają zaspokojenie podstawowych potrzeb. Uzupełnieniem diagnozy jest poziom bezrobocia, który odzwierciedla skalę problemów z dostępem do pracy i ryzyko długotrwałej bierności zawodowej, szczególnie w grupach wrażliwych (młodzi wchodzący na rynek, osoby 50+, osoby z niepełnosprawnościami). Zestawienie tych trzech perspektyw – przedsiębiorczości, dochodów i bezrobocia – pozwala uchwycić realne uwarunkowania ekonomiczne problemów społecznych w gminie i stanowi podstawę do projektowania działań aktywizacyjnych, osłonowych i profilaktycznych w dalszej części Strategii.

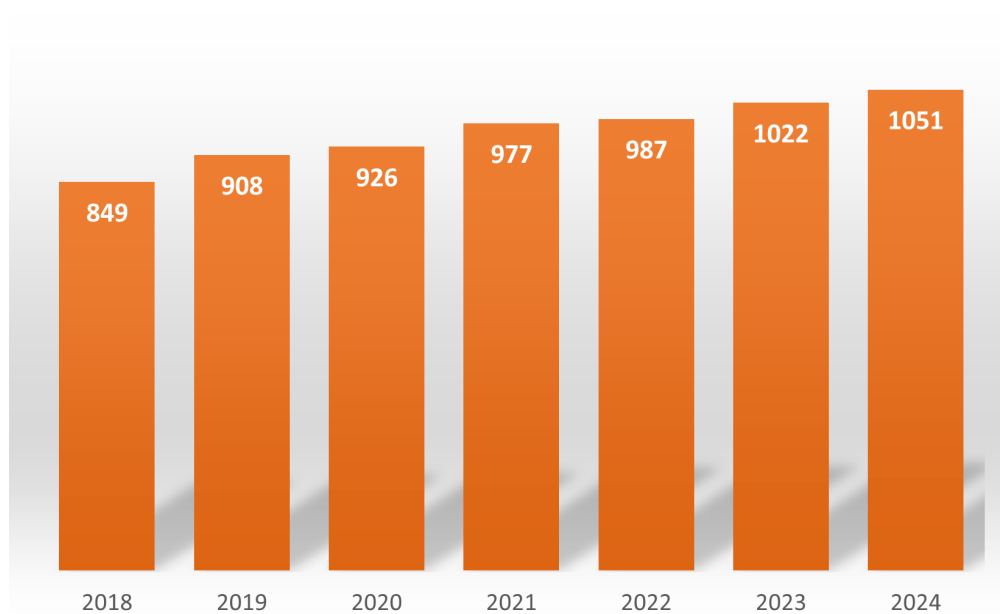
Lokalny rynek pracy

Polityka społeczna gminy połączona jest nierozdzielnie z lokalną sytuacją gospodarczą. W największym stopniu to właśnie rynek pracy wpływa na profil rodzin korzystających z pomocy społecznej, między innymi poprzez zjawisko bezrobocia, ubóstwa wynikającego z niskich wynagrodzeń, pracy na „czarno”, długotrwałej rozłąki z rodziną m.in. Władze Gminy nie mają bezpośrednich narzędzi do kreowania lokalnego rynku pracy, ale poprzez swoje kompetencje mogą wpływać na jego rozwój. Jednym ze sposobów jest przyciągnięcie przedsiębiorstw i zachęcenie ich do prowadzenia działalności gospodarczej na terenie gminy. Dzięki temu nie tylko wzrastają dochody własne Gminy przez zwiększenie jej wpływów z podatku od nieruchomości i z udziałów w PIT i CIT, ale również przyczynia się to do powstania nowych miejsc pracy i zmniejszenia liczby osób bezrobotnych na obszarze tej jednostki samorządu terytorialnego. Bezrobocie wiąże się nie tylko z koniecznością pomocy materialnej rodzinie, ale również ze zmniejszeniem potencjalnych wpływów podatkowych z tytułu udziału w podatkach centralnych.

Ocena lokalnego rynku pracy przez poszczególnych mieszkańców jest subiektywnym odczuciem. To co można obiektywnie opisać to ilość oraz struktura przedsiębiorczości na obszarze gminy. Służą do tego dane Głównego Urzędu Statystycznego wskazujące ilość podmiotów gospodarki narodowej na danym terytorium. Pod pojęciem „podmiotów gospodarki narodowej” należy rozumieć osoby prawne, jednostki organizacyjne, które nie posiadają osobowości prawnej (również ich zakłady, oddziały, filie stanowiące ich jednostki lokalne) oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Pojęcie to nie ogranicza się zatem tylko do przedsiębiorców zarejestrowanych w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej.

Rysunek 6. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w gminie Chmielnik

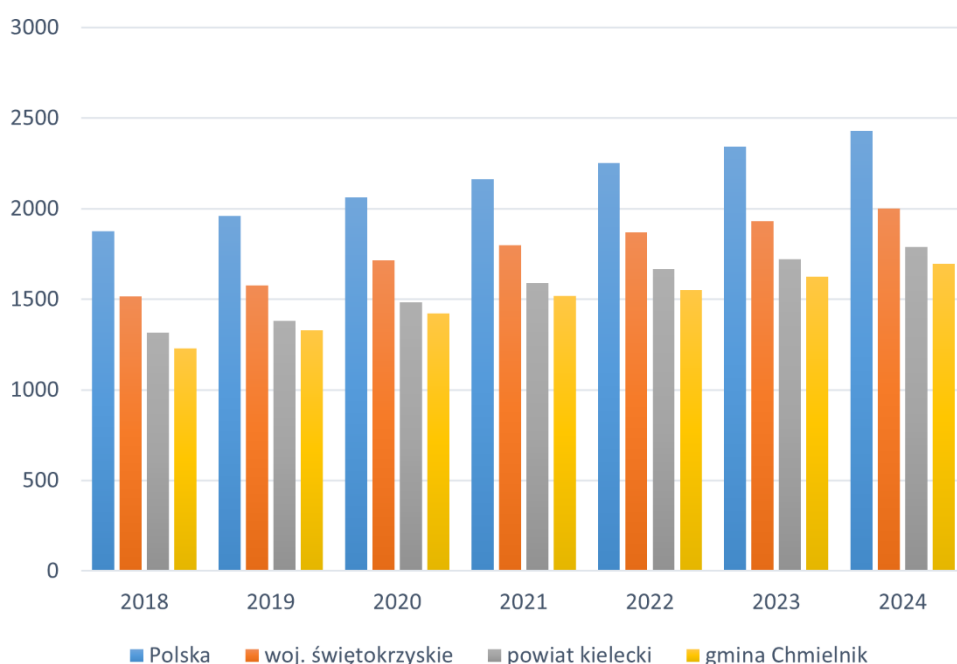

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Powyższy wykres przedstawia systematyczny wzrost liczby podmiotów gospodarki narodowej w gminie Chmielnik w latach 2018–2024. W 2018 r. zarejestrowanych było 849 podmiotów, natomiast w 2024 r. już 1051, co oznacza przyrost o 202 podmioty (ok. 24%) w całym analizowanym okresie. Dynamika wzrostu nie była jednakowa w każdym roku: najsilniejsze przyrosty odnotowano w latach 2019 (+59) oraz 2021 (+51), natomiast relatywnie wolniejszy wzrost miał miejsce w 2020 (+18) i 2022 (+10). W 2023 r. ponownie widoczny jest wyraźniejszy skok (+35), a w 2024 r. trend wzrostowy utrzymuje się (+29). Taki przebieg wskazuje na stabilny rozwój lokalnej przedsiębiorczości i stopniowe zwiększanie aktywności gospodarczej, co z perspektywy uwarunkowań społecznych może sprzyjać poprawie dostępności miejsc pracy i usług, a tym samym ograniczaniu części ryzyk związanych z wykluczeniem ekonomicznym.

Jednym ze sposobów mierzenia przedsiębiorczości lokalnej społeczności jest przedstawienie wskaźnika prezentującego liczbę podmiotów gospodarki narodowej przypadających na określoną liczbę ludności. We wszystkich analizowanych jednostkach widoczny jest trend wzrostowy, co potwierdza systematyczne zwiększanie nasycenia przedsiębiorczością w przeliczeniu na liczbę ludności, jednak w przypadku gminy Chmielnik wskaźnik ten wypada niekorzystnie w porównaniu do średniej powiatowej, wojewódzkiej oraz kraju.

Rysunek 7. Podmioty gospodarki narodowej w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Najwyższe wartości w całym okresie osiąga średnia dla kraju – wskaźnik rośnie z ok. 1,87 tys. podmiotów na 10 tys. mieszkańców w 2018 r. do ok. 2,43 tys. w 2024 r., co obrazuje utrzymującą się przewagę poziomu „nasylenia” przedsiębiorczością w skali ogólnopolskiej. Województwo świętokrzyskie również notuje wyraźny wzrost (z ok. 1,51 tys. do ok. 2,00 tys.), pozostając jednak poniżej średniej krajowej w każdym roku, co wskazuje na relatywnie słabszą bazę podmiotów gospodarczych w regionie. Powiat kielecki plasuje się konsekwentnie poniżej średniej wojewódzkiej, choć także notuje stałą poprawę – od ok. 1,31 tys. w 2018 r. do ok. 1,79 tys. w 2024 r. Z kolei gmina Chmielnik, mimo wyraźnego wzrostu wskaźnika (z ok. 1,23 tys. w 2018 r. do ok. 1,70 tys. w 2024 r.), utrzymuje w całym okresie najniższy poziom w porównaniu z powiatem, województwem i krajem.

Z punktu widzenia uwarunkowań gospodarczych oznacza to, że przedsiębiorczość w gminie rozwija się w tempie zbliżonym do otoczenia (trend wzrostowy jest trwały), jednak poziom „zagęszczenia” podmiotów na 10 tys. mieszkańców pozostaje niższy niż średnie dla powiatu, regionu i Polski. Taka sytuacja może sugerować potrzebę dalszego wzmocnienia warunków dla rozwoju mikro- i małej przedsiębiorczości (w tym usług lokalnych), ponieważ większa liczba podmiotów gospodarczych zwykle sprzyja tworzeniu miejsc pracy, dywersyfikacji źródeł dochodu mieszkańców oraz ograniczaniu części ryzyk społecznych związanych z bezrobociem i niepewnością ekonomiczną.

W 2024 roku spośród wszystkich zarejestrowanych podmiotów na terenie gminy, najwięcej funkcjonowało w dwóch sekcjach G: *handel hurtowy i detaliczny oraz naprawa pojazdów*

samochodowych, włączając w to motocykle (30,35%) oraz F: budownictwo (19,12%). Oznacza to, że niemal co drugi podmiot jako dominujące PKD wskazał jedną z tych dwóch branż. Kolejnymi najliczniejszymi sektorami gospodarki były pozostała działalność usługowa (9,04%), transport i gospodarka magazynowa (8,09%) oraz przetwórstwo przemysłowe (6,28%). Szczegółowy udział podmiotów w poszczególnych sektorach gospodarki prezentuje poniższa tabela.

Tabela 1. Podmioty wg sekcji i działów PKD 2007 (rok 2024)

Sekcja PKD2007	Liczba firm
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	18
górnictwo i wydobywanie	0
przetwórstwo przemysłowe	66
wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	0
dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	7
budownictwo	201
handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	319
transport i gospodarka magazynowa	85
działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	29
informacja i komunikacja	15
działalność finansowa i ubezpieczeniowa	23
działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	27
działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	40
działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	19
administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	10
edukacja	34
opieka zdrowotna i pomoc społeczna	46
działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	13
pozostała działalność usługowa	95
organizacje i zespoły eksterytorialne	0

Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Sam przekrój sektorowy nie informuje w pełni o specyfice lokalnej przedsiębiorczości. Istotnym zagadnieniem jest również kwestia własnościowa podmiotów. Jak wynika z danych Głównego Urzędu Statystycznego sektor prywatny stanowi ponad 97% lokalnego rynku pracy. Spośród niego największą grupę pracodawców stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, co ukazuje siłę i potencjał tkwiący w tej części gospodarki.

Obecnie na terenie gminy nie funkcjonuje żaden zakład zatrudniający co najmniej 250 osób, a tylko jeden podmiot zatrudnia od 50 do 249 pracowników. Ze względu na wysoki udział jednoosobowych działalności gospodarczych w ogóle podmiotów, to właśnie ten rodzaj działalności cechował największy zakres wahań podmiotów nowo zarejestrowanych do podmiotów wyrejestrowanych. Fakt ten, wynika między innymi z tego, że jednoosobowe działalności gospodarcze są bardziej podatne na

dynamicznie zmieniającą się sytuację gospodarczą regionu oraz na zmiany w prawie. Liczbę jednoosobowych działalności gospodarczych na przestrzeni lat 2018-2024 prezentuje poniższa tabela.

Tabela 2. Osoby fizyczne prowadzące jednoosobową działalność gospodarczą

Rok	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Liczba JDG	686	736	754	800	807	834	849

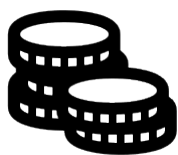
Źródło. Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Tabela pokazuje wyraźny i w zasadzie nieprzerwany wzrost liczby osób fizycznych prowadzących jednoosobową działalność gospodarczą (JDG) w gminie w latach 2018–2024. Liczba JDG zwiększyła się z 686 w 2018 r. do 849 w 2024 r., czyli o 163 podmioty (ok. 23,8%). Oznacza to, że segment samozatrudnienia i mikroprzedsiębiorczości systematycznie się umacnia i stanowi coraz istotniejszy komponent lokalnej gospodarki. Analiza dynamiki rok do roku wskazuje jednak na zróżnicowane tempo wzrostu. Największe przyrosty odnotowano w 2019 r. (+50) oraz w 2021 r. (+46), co sugeruje okresy wyraźniejszego ożywienia w podejmowaniu działalności gospodarczej. W 2020 r. wzrost utrzymał się, ale był już wyraźnie słabszy (+18), a w latach 2022–2023 obserwujemy spowolnienie (odpowiednio +7 i +27). W 2024 r. wzrost nadal wystąpił (+15), choć pozostaje umiarkowany w porównaniu z latami największej dynamiki. Z perspektywy uwarunkowań społeczno-gospodarczych rosnąca liczba JDG może oznaczać kilka równoległych procesów:

- rozwój lokalnej przedsiębiorczości usługowej i drobnej wytwórczości,
- adaptację rynku pracy – w tym przechodzenie części osób na samozatrudnienie,
- zwiększanie aktywności ekonomicznej mieszkańców w odpowiedzi na potrzeby rynku lokalnego i ponadlokalnego.

Jednocześnie wysoki udział JDG w strukturze podmiotów gospodarczych zwykle wiąże się z większą wrażliwością na wahania koniunktury (dochody zależne od popytu, sezonowość, ryzyko zawieszeń), co w kontekście strategii społecznej ma znaczenie dla oceny ryzyka ekonomicznego części gospodarstw domowych. W praktyce trend wzrostowy należy traktować jako korzystny sygnał rozwoju przedsiębiorczości, ale równolegle jako przesłankę do wzmacniania warunków trwałości tych działalności (dostęp do doradztwa, informacji, wsparcia kompetencyjnego, współpracy lokalnej), aby pozytywny trend przekładał się na stabilne źródła utrzymania mieszkańców.

Struktura i poziom wynagrodzeń w gminie

Struktura i poziom wynagrodzeń w gminie Chmielnik stanowią jeden z kluczowych wskaźników sytuacji społeczno-gospodarczej mieszkańców, ponieważ wprost przekładają się na bezpieczeństwo ekonomiczne gospodarstw domowych, skalę ryzyka ubóstwa, zdolność do zaspokajania potrzeb (mieszkaniowych, zdrowotnych, edukacyjnych) oraz potencjalną presję na system pomocy społecznej. W niniejszym rozdziale wykorzystano najbardziej aktualne na moment opracowania Strategii dane Głównego Urzędu Statystycznego dla sierpnia 2025 r., analizując je w dwóch ujęciach: według miejsca zamieszkania (ile zarabiają mieszkańcy danej gminy – niezależnie od tego, gdzie pracują) oraz według siedziby podmiotu (jakie płace oferują pracodawcy zlokalizowani na danym terenie). Dodatkowo przedstawiono zarówno przeciętne wynagrodzenie, jak i medianę, która lepiej oddaje typowy poziom płac (jest mniej „podbijana” przez najwyższe wynagrodzenia).

Tabela 3. Przeciętne oraz mediana wynagrodzeń w otoczeniu gospodarczym gminy Chmielnik

	Wg miejsca zamieszkania		Wg siedziby podmiotu	
	Przeciętne	Mediana	Przeciętne	Mediana
Chmielnik	7672,68	6672,4	7297,05	6218,09
Busko-Zdrój	8093,46	7020	7713,23	6844
Gnojno	7287,56	6638,65	7411,73	6616
Kije	7663,44	6707,63	6496,4	5640,6
Morawica	8733,39	7303,27	7831,88	6625,73
Pierzchnica	7363,12	6464,59	6624,14	5716,97
Pińczów	7934,01	7101,82	7747,57	7120,8
Kielce	8862,44	7317,42	8420,79	7165,65
Woj. świętokrz.	8001,16	6808	7896,15	6756,69

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W sierpniu 2025 r. w gminie Chmielnik przeciętne wynagrodzenie według miejsca zamieszkania wyniosło 7 672,68 zł, a mediana 6 672,40 zł. Oznacza to, że typowy mieszkaniec gminy osiągał wynagrodzenie wyraźnie niższe niż wartość średnia, co jest zjawiskiem charakterystycznym dla rozkładów płac, gdzie część wyższych wynagrodzeń podnosi średnią. Na tle otoczenia Chmielnik plasuje się w środku stawki: wynik jest zbliżony do gminy Kije (7 663,44 zł; mediana 6 707,63 zł) i wyższy niż w gminach Gnojno (7 287,56 zł; mediana 6 638,65 zł) oraz Pierzchnica (7 363,12 zł; mediana 6 464,59 zł), ale niższy niż w gminach o silniejszych funkcjach gospodarczych i lepszym

dostępie do rynku pracy – Morawica (8 733,39 zł; mediana 7 303,27 zł), Kielce (8 862,44 zł; mediana 7 317,42 zł) czy Busko-Zdrój (8 093,46 zł; mediana 7 020,00 zł). Na tle województwa świętokrzyskiego Chmielnik wypada nieco poniżej wartości regionalnych (województwo: przeciętne 8 001,16 zł; mediana 6 808,00 zł), co sugeruje umiarkowany poziom dochodów ludności w porównaniu do średniej regionalnej.

Istotniejsze z perspektywy polityki społecznej są jednak dane według siedziby podmiotu, ponieważ pokazują realną „jakość” lokalnego rynku pracy, tj. jakie płace generuje i oferuje gospodarka ulokowana na terenie gminy. W Chmielniku przeciętne wynagrodzenie według siedziby podmiotu wyniosło 7 297,05 zł, a mediana 6 218,09 zł. To wartości niższe niż w ujęciu miejsca zamieszkania, co wskazuje, że część mieszkańców osiąga wyższe dochody poza gminą (dojazdy do lepiej wynagradzanych pracodawców w większych ośrodkach). Różnica ta jest ważną przesłanką diagnostyczną: gmina jest dla wielu osób miejscem zamieszkania, natomiast rynek pracy o wyższej produktywności i wyższych płacach znajduje się częściowo poza jej granicami. Zestawienie z sąsiednimi jednostkami potwierdza ten obraz: lokalny poziom płac w Kielcach (8 420,79 zł; mediana 7 165,65 zł) oraz w Morawicy (7 831,88 zł; mediana 6 625,73 zł) jest wyraźnie wyższy, co może działać „przyciągająco” na pracowników i powodować odpływ części aktywności zawodowej poza gminą Chmielnik. Jednocześnie gmina wypada korzystniej niż Kije (6 496,40 zł; mediana 5 640,60 zł) i Pierzchnica (6 624,14 zł; mediana 5 716,97 zł), co sugeruje, że lokalna baza zatrudnienia w gminie jest relatywnie mocniejsza niż w części gmin o bardziej rolniczym profilu. W ujęciu powiatowo-regionalnym ważne jest też porównanie z województwem: w regionie przeciętne wynagrodzenie według siedziby podmiotu wynosi 7 896,15 zł, a mediana 6 756,69 zł, a więc istotnie powyżej poziomu obserwowanego w Chmielniku. W praktyce oznacza to, że lokalny rynek pracy w gminie generuje płace słabsze niż średnia regionalna, co może wzmacniać ryzyka społeczne w grupach bardziej wrażliwych (pracownicy o niższych kwalifikacjach, osoby samotnie wychowujące dzieci, rodziny wielodzietne, osoby z niepełnosprawnościami) – szczególnie przy rosnących kosztach utrzymania i usług.

Tabela 4. Przeciętne oraz mediana wynagrodzeń w gminie w podziale na miasto i sołectwa

	Wg miejsca zamieszkania		Wg siedziby podmiotu	
	Przeciętne	Mediana	Przeciętne	Mediana
gmina Chmielnik	7672,68	6672,4	7297,05	6218,09
cz. miejska	7984,36	7084,44	7935,28	6990,29
cz. wiejska	7508,73	6466,05	5780,01	5195

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Dodatkową, bardzo ważną cechą struktury wynagrodzeń w gminie jest zróżnicowanie wewnętrzne między częścią miejską a wiejską. W części miejskiej gminy wynagrodzenia są wyższe zarówno w ujęciu miejsca zamieszkania (przeciętne 7 984,36 zł, mediana 7 084,44 zł), jak i według siedziby podmiotu (przeciętne 7 935,28 zł, mediana 6 990,29 zł). Szczególnie wyraźna jest różnica w ujęciu siedziby podmiotu: część wiejska osiąga przeciętne 5 780,01 zł oraz medianę 5 195,00 zł, co oznacza istotnie słabszy poziom płac generowanych przez podmioty zlokalizowane w sołectwach. To zróżnicowanie ma bezpośrednie konsekwencje dla Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych: sugeruje, że w obszarach wiejskich większa część mieszkańców może być narażona na ograniczoną dostępność dobrze wynagradzanej pracy „na miejscu”, a tym samym na zależność od dojazdów, sezonowości zatrudnienia, wieloźródłowości dochodów oraz większą podatność na kryzysy ekonomiczne. Z perspektywy interpretacyjnej kluczowe jest jednocześnie odczytywanie średniej i mediany. W każdej analizowanej jednostce mediana jest niższa niż przeciętne wynagrodzenie, ale skala tej różnicy informuje o stopniu „rozwarstwienia” płac. W gminie Chmielnik różnica ta jest zauważalna, a w ujęciu siedziby podmiotu – szczególnie w części wiejskiej – wskazuje na relatywnie niskie typowe płace i ograniczoną liczbę lepiej wynagradzanych miejsc pracy. W praktyce oznacza to, że przy projektowaniu działań społecznych i aktywizacyjnych warto opierać się przede wszystkim na medianie (jako przybliżeniu realnych możliwości dochodowych większości gospodarstw), a nie na średniej, która może przeszacowywać poziom dobrostanu części mieszkańców.

Bezrobocie

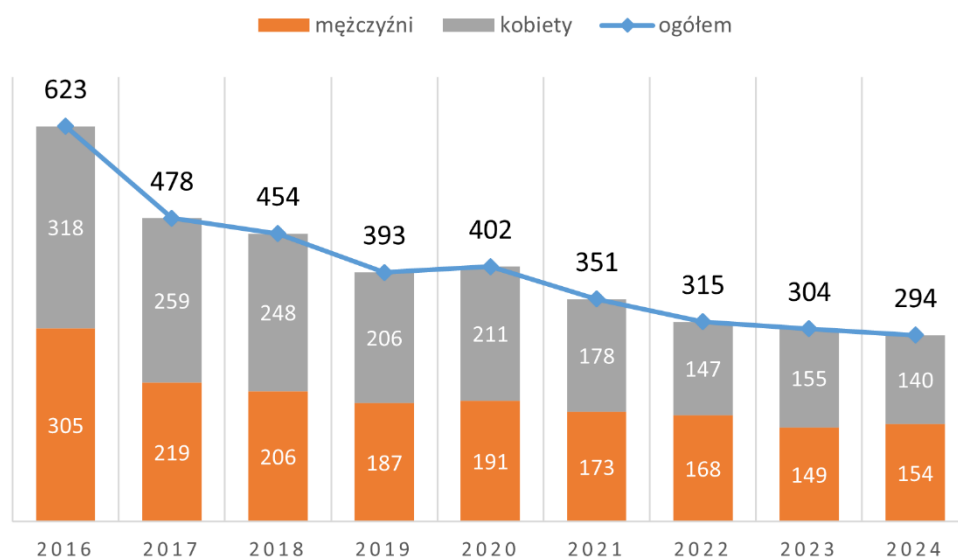

Bezrobocie jest zjawiskiem społecznym, polegającym na tym, że część osób zdolnych do pracy i deklarujących chęć jej podjęcia nie znajduje faktycznego zatrudnienia z różnych powodów. Kojarzy się z wymiarem materialnym, ponieważ długotrwałe pozostawanie bez pracy wiąże się z finansowymi konsekwencjami, które mogą zagrażać podstawowej egzystencji. Nie mniej ważne są również aspekty społeczne i zdrowotne, zarówno te widoczne na bieżąco, jak i te odkładane w czasie. Ekonomiczne skutki bezrobocia wiążą się ściśle ze skutkami społecznymi i nie można ich od siebie rozdzielić. Bezrobocie jest bowiem jednym z zasadniczych czynników wpływających na samopoczucie osoby bezrobotnej i jej otoczenia. Oddziałuje w sposób wielowymiarowy na zdrowie i kondycję psychiczną. Oddziaływanie to może być analizowane w wymiarze makrospołecznym i jednostkowym. W przypadku niniejszej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych uwaga zostanie skupiona na tym drugim aspekcie. Indywidualne koszty bezrobocia to koszty, które ponosi bezpośrednio osoba bezrobotna (i jej rodzina) w związku z utratą pracy. Następuje gwałtowne obniżenie poziomu życia rodziny osoby

bezrobotnej, konieczność rezygnacji z zaspokajania wielu dotychczas realizowanych potrzeb, w tym związanych z edukacją i kulturą. Długotrwałe bezrobocie może znacząco odbić się na wykształceniu dzieci i ich rozwoju intelektualnym, co w konsekwencji spowoduje obniżenie ich „pozycji wyjściowej” w procesie wchodzenia na rynek pracy. Osoba długo pozostająca bez pracy również traci kwalifikacje zawodowe z powodu swojej beczynności zawodowej, co przedkłada się na jeszcze większe trudności ze znalezieniem pracy, bądź wręcz wymaga obniżenia standardu poszukiwanego źródła zarobku. Niektóre rodziny szukając wyjścia z trudnej sytuacji ekonomicznej decydują się na emigrację zarobkową przynajmniej jednego z rodziców. Ta sytuacja jest w stanie poprawić warunki finansowe rodziny, jednak może przyczynić się do wielu szkód moralnych: nostalgii, kłopotów wychowawczych z dziećmi, obciążeniem obowiązkami domowymi jednego z rodziców. Finalnie może prowadzić to do rozbicia rodziny. Koszty natury psychologicznej jakie ponosi osoba bezrobotna to przede wszystkim: stres związany z degradacją pozycji społecznej, osłabienie więzi społecznych, izolacja z otoczeniem a nawet konflikty. W skrajnych przypadkach może dotyczyć godności osoby bezrobotnej i doprowadzić do prób samobójczych. Szczególnie niebezpiecznym jest bezrobocie wśród osób młodych, ponieważ może skutkować degradacją moralną oraz zniekształceniem procesu wchodzenia w dorosłe życie. Bezrobocie lat 90 pokazało, że to właśnie to zjawisko stanowiło podłoże patologiom społecznym, które prowadziły do potencjalnych zagrożeń bezpieczeństwa publicznego.

Bezrobocie w teorii jest zjawiskiem łatwym do zmierzenia. Statystyki najczęściej odnoszą się do skali bezrobocia rejestrowanego, przez co część osób pozostająca bez pracy nie jest ujęta. Z drugiej strony zdarzają się przypadki wpisania w szeregi bezrobotnych osób, które wykonują pracę zawodową w tzw. „szarej strefie”, czyli bez płacenia podatków. Należy też pamiętać, że istnienie dużej liczby bezrobotnych pogarsza sytuację osób zatrudnionych, co przejawia się tym, że często są oni zmuszani do gorszych warunków pracy, a także do zawierania mniej korzystnych umów o pracę. W teorii ekonomii funkcjonuje również pojęcie naturalnej stopy bezrobocia, która informuje, jaka część siły roboczej nie chce podjąć pracy za wynagrodzenie płacone w momencie równowagi na rynku pracy. Liczba bezrobotnych i stopa bezrobocia są wskaźnikami pokazującymi stan bezrobocia na określony moment. W poszczególnych krajach do ustalania liczby bezrobotnych stosowane są różne metody. W Polsce podstawą szacunków są dane urzędów pracy oparte o rejestr osób bezrobotnych. W przypadku gminy Chmielnik dane dotyczące osób bezrobotnych rejestrowane są przez Powiatowy Urząd Pracy w Kielcach, Wojewódzki Urząd Pracy w Kielcach oraz Główny Urząd Statystyczny.

Rysunek 8. Bezrobotni mieszkańcy gminy Chmielnik w podziale na płeć

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Kielcach.

Wykres pokazuje wyraźny trend spadkowy liczby osób bezrobotnych w gminie w latach 2016–2024, z jedynie krótkotrwałym odchyleniem w 2020 r. W 2016 r. zarejestrowanych było łącznie 623 bezrobotnych (305 mężczyzn i 318 kobiet), natomiast w 2024 r. – 294 osoby (154 mężczyzn i 140 kobiet). Oznacza to spadek o 329 osób, czyli o ok. 53% w całym analizowanym okresie, co wskazuje na istotną poprawę sytuacji na lokalnym rynku pracy w ujęciu liczby rejestracji. Dynamika zmian nie była jednak liniowa. Po bardzo silnym spadku między 2016 a 2017 r. (623 → 478) oraz dalszym zmniejszaniu w latach 2018–2019 (454 → 393), w 2020 r. nastąpił przejściowy wzrost bezrobocia (402 wobec 393 rok wcześniej). Mogło to mieć związek z ograniczeniami nałożonymi na różne branże w związku z pandemią COVID. Następnie powrócił trend spadkowy: 351 w 2021 r., 315 w 2022 r., 304 w 2023 r. i 294 w 2024 r. Oznacza to, że po „szoku” w 2020 r. rynek pracy stopniowo stabilizował się, a bezrobocie wróciło na ścieżkę redukcji.

W podziale na płeć widoczna jest zmiana struktury bezrobocia. W latach 2016–2021 liczbowo przeważały kobiety (np. 2016: 318 kobiet vs 305 mężczyzn; 2021: 178 vs 173), natomiast w 2022 r. nastąpiło odwrócenie relacji (168 mężczyzn vs 147 kobiet). W 2023 r. różnice były minimalne (149 mężczyzn i 155 kobiet), a w 2024 r. ponownie widoczna jest przewaga mężczyzn (154 vs 140).

Turystyka

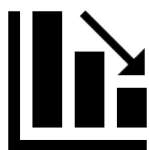
Uwarunkowania turystyczne gminy Chmielnik należy analizować nie tylko w kategoriach promocji i ruchu odwiedzających, ale również jako element polityki społecznej – turystyka (rozumiana szeroko: dziedzictwo, rekreacja, wydarzenia, agroturystyka) może pełnić funkcję profilaktyczną, integracyjną i ekonomiczną, a jednocześnie – przy braku odpowiedniego zarządzania – generować napięcia sezonowe i nierównomierny dostęp do korzyści rozwojowych. Z punktu widzenia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych kluczowe jest, że turystyka w gminie Chmielnik opiera się na zasobach o wysokiej rozpoznawalności (dziedzictwo kulturowe) oraz na rozwijanej infrastrukturze rekreacyjnej i przestrzeniach wypoczynku, które wprost przekładają się na jakość życia mieszkańców i ofertę czasu wolnego – szczególnie dla dzieci, młodzieży i seniorów. Najsilniejszym magnesem turystycznym o znaczeniu ponadlokalnym jest Ośrodek Edukacyjno-Muzealny „Świątokrzyski Sztetl” w zabytkowej synagodze, wskazywany jako obiekt unikatowy m.in. ze względu na szklaną białą formę ekspozycji. W 2023 r. ośrodek odwiedziło 8 150 osób (w tym turyści krajowi i zagraniczni, również w formie grupowej z rezerwacją przewodników), a w 2024 r. – 7 373 turystów. Z perspektywy społecznej oznacza to realny, stały strumień odwiedzających, który może wspierać lokalne mikro-usługi (gastronomia, drobny handel, usługi czasu wolnego) oraz wzmacniać tożsamość i dumę lokalną. Jednocześnie jest to zasób szczególnie użyteczny dla działań edukacyjnych i integracyjnych: obiekt był miejscem wydarzeń kierowanych również do dzieci i młodzieży (np. konkursy i projekty edukacyjne), co wzmacnia postawy otwartości, wiedzę o historii miejsca oraz kompetencje kulturowe – istotne w profilaktyce postaw wykluczających i w budowaniu kapitału społecznego.

Drugim filarem uwarunkowań turystycznych jest turystyka wypoczynkowa i rekreacyjna, powiązana z modernizacją przestrzeni publicznych oraz rozwojem infrastruktury czasu wolnego. Raporty o stanie gminy podkreślają rosnącą popularność zrewitalizowanego terenu zalewu „Andrzejówka”, który w 2023 r. został włączony w system zarządzania przez Chmielnickie Centrum Kultury jako nowa forma działalności, a następnie rozwijany poprzez działania edukacyjne i doposażenie przestrzeni. W 2024 r. wskazano dalsze zwiększenie atrakcyjności i zainteresowania mieszkańców oraz gości, m.in. poprzez rozbudowę ścieżek edukacyjnych i nowe miejsca odpoczynku. Istotny jest wątek społeczny: oferta rekreacyjna tego typu pełni funkcję „bezpiecznej alternatywy” dla zachowań ryzykownych oraz przeciwdziałania izolacji – umożliwia aktywność rodzin, młodzieży i seniorów w przestrzeni publicznej. W 2023 r. realizowano również zajęcia edukacyjne wokół zalewu dla ok. 600 uczniów, co pokazuje

wykorzystanie walorów rekreacyjnych do działań wychowawczych i prospołecznych (edukacja ekologiczna, aktywność pozaformalna, budowanie więzi z miejscem). Uzupełniającym, ale ważnym uwarunkowaniem jest rozwijająca się agroturystyka – jedna z pierwszych w regionie wiosek agroturystycznych jest w rejonie Ślaskowa Małego. Ten komponent ma szczególne znaczenie z perspektywy problemów społecznych w sołectwach: agroturystyka może stanowić dywersyfikację źródeł dochodu i form aktywności zawodowej, ograniczając ryzyko bierności ekonomicznej, sezonowego bezrobocia czy migracji zarobkowych. Jednocześnie – aby wpływ był trwały – wymaga wsparcia kompetencji (marketing, obsługa klienta, standardy usług, współpraca sieciowa), ponieważ w przeciwnym razie korzyści mogą koncentrować się w nielicznych miejscach i nie przenosić się na szerszą poprawę sytuacji społecznej.

Jednocześnie turystyka – zwłaszcza w formule sezonowej i weekendowej – rodzi wyzwania społeczne, które warto uwzględnić w zarządzaniu lokalnym: presję na porządek publiczny i bezpieczeństwo w okresach zwiększonego ruchu, ryzyko konfliktów przestrzennych (hałas, parkowanie, korzystanie z infrastruktury), a także zjawisko nierównej dostępności korzyści ekonomicznych (część mieszkańców zyskuje, część pozostaje poza strumieniem przychodów). Dlatego kierunkiem działań spójnym z niniejszą Strategią powinno być wzmacnianie „turystyki włączającej”: rozwój oferty niskoprogowej i dostępnej (również komunikacyjnie) dla mieszkańców sołectw, łączenie turystyki z aktywizacją społeczną (KGW, OSP, wolontariat, wydarzenia lokalne), tworzenie bezpiecznych przestrzeni aktywności dla dzieci i młodzieży oraz wykorzystywanie zasobów dziedzictwa (Sztetl) i rekreacji (Andrzejówka) do programów edukacyjnych i integracyjnych. Ważną rolę odgrywa też zakotwiczenie gminy w sieciach współpracy – m.in. w Regionalnej Organizacji Turystycznej Województwa Świętokrzyskiego oraz LGD „Białe Ługi” – co może wzmacniać potencjał projektowy i promocyjny, a w efekcie stabilizować funkcje społeczno-gospodarcze turystyki.

Problemy społeczne na terenie gminy

Niniejszy rozdział poświęcony jest analizie problemów społecznych w kontekście lokalnym. W ujęciu praktycznym lokalny system pomocy społecznej – realizowany przez Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Chmielniku (M-GOPS) – pełni podwójną funkcję: z jednej strony zapewnia świadczenia i usługi dla osób oraz rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, z drugiej stanowi narzędzie wczesnego rozpoznawania problemów (zdrowotnych, ekonomicznych, opiekuńczo-wychowawczych, uzależnień), zanim dojdzie do ich eskalacji i trwałego wykluczenia. Z tego powodu diagnozę oparto przede wszystkim na sprawozdaniach M-GOPS, w tym corocznych Ocenach Zasobów Pomocy Społecznej (OZPS), które – zgodnie z ustawową logiką – porządkują informacje o skali korzystania ze wsparcia, dominujących przestankach przyznawania pomocy, strukturze świadczeń oraz o usługach i zasobach niezbędnych do prowadzenia skutecznej pracy socjalnej.

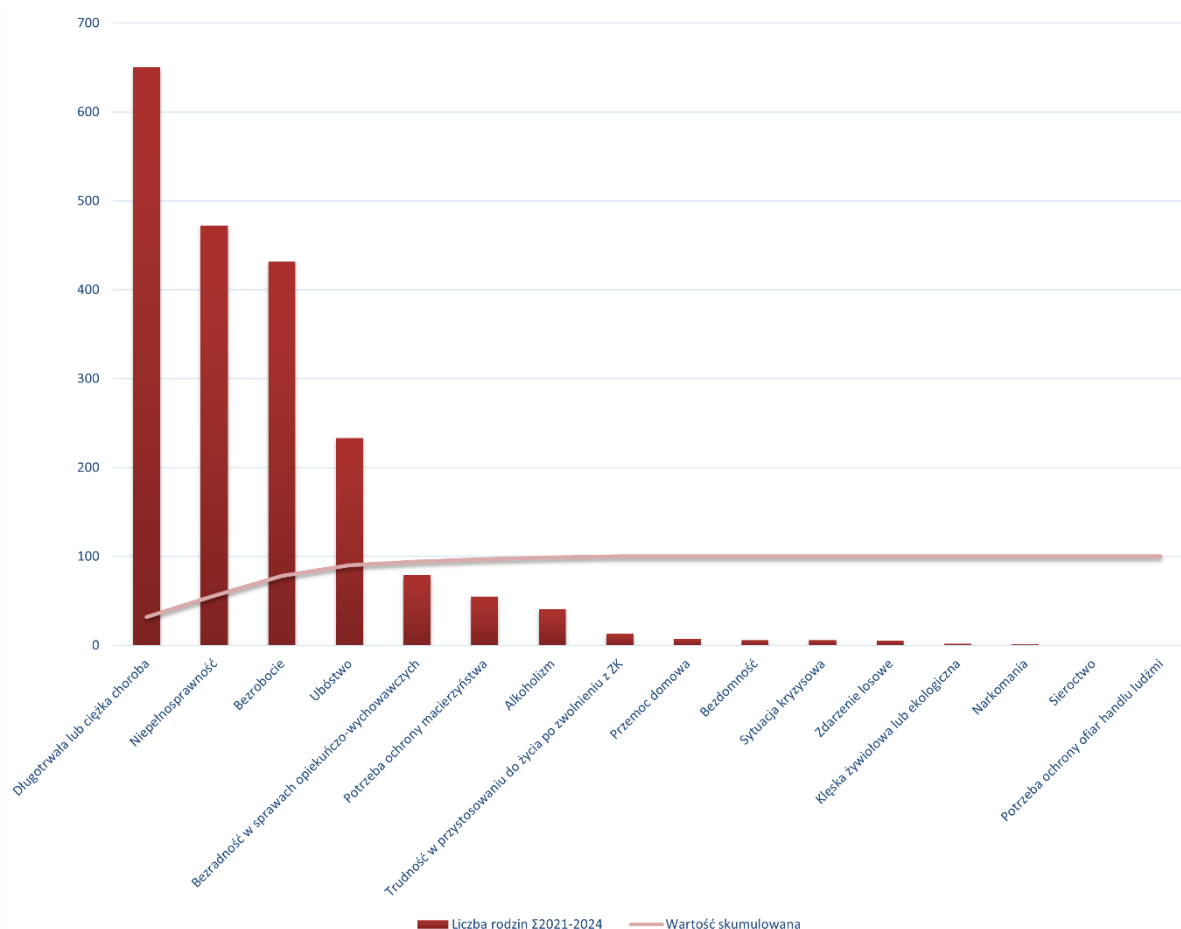
Podstawową jednostką systemu pomocy społecznej gminy Chmielnik jest właśnie Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Chmielniku. Ośrodek realizuje zadania określone nie tylko w ustawie o pomocy społecznej, ale również wynikające z innych aktów prawnych tj.: ustawy o świadczeniach zdrowotnych finansowanych ze środków publicznych, ustawy o powszechnym ubezpieczeniu społecznym, ustawy o ochronie zdrowia psychicznego, ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej itp. Przy realizacji niektórych zadań kadra M-GOPS współpracuje między innymi z Wydziałem Polityki Społecznej Świętokrzyskiego Urzędu Wojewódzkiego w Kielcach, Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego w Kielcach, Powiatowym Urzędem Pracy w Kielcach, Sądem, Policją, placówkami szkolnymi, Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Kielcach, Gminną Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Zespołem Interdyscyplinarnym, kuratorami, placówkami służby zdrowia, komornikami oraz organizacjami pozarządowymi. Każda osoba oraz rodzina nie będąca w stanie samodzielnie rozwiązać swoich problemów ma prawo zwrócić się z prośbą o pomoc do Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej. Prawo do wsparcia udzielanego przez Ośrodek mają osoby i rodziny, które spełniają określone warunki przedstawione w poszczególnych aktach prawnych. Pomoc udzielana przez M-GOPS może mieć charakter finansowy i niepieniężny. Do zadań Ośrodka realizującego politykę społeczną gminy należy w szczególności:

- wspieranie osób i rodzin w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwienie im życia w warunkach odpowiadających godności człowieka;

- podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integrację ze środowiskiem poprzez realizację pracy socjalnej i poradnictwa;
- udzielanie pomocy w formie świadczeń rodzinnych i funduszu alimentacyjnego;
- prowadzenie postępowań wobec dłużników alimentacyjnych;
- udzielanie pomocy w formie dodatków mieszkaniowych, energetycznych.

Ważnym aspektem współczesnej pracy pracowników socjalnych jest również świadczenie pracy socjalnej oraz identyfikowanie potrzeb wynikających z potrzeb społecznych. Pomoc społeczna dokonuje zatem analizy i oceny zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej, a także realizuje zadania wynikające z rozeznaczonych potrzeb społecznych. Rozwija nowe formy pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb mieszkańców. Aby statystycznie uporządkować istotność problemów społecznych i uniknąć rozproszenia działań na zjawiska marginalne, w diagnozie zastosowano analizę metodą Pareto-Lorenza (metoda ABC). Jej sens polega na tym, że niewielka liczba przyczyn odpowiada za zdecydowaną większość skutków, a skoncentrowanie interwencji na tych kluczowych czynnikach pozwala najefektywniej poprawiać sytuację społeczną w skali całej gminy. W analizie wykorzystano zestawienie powodów przyznawania pomocy na podstawie danych M-GOPS za cztery ostatnie lata (2021–2024). Zgodnie z wynikami analizy, trzy najczęstsze przesłanki korzystania z pomocy – długotrwała lub ciężka choroba (650 skumulowanych przypadków w latach 2021–2024), niepełnosprawność (472) oraz bezrobocie (432) – odpowiadają łącznie za ok. 77,6% wszystkich zidentyfikowanych przyczyn przyznawania wsparcia. Po uwzględnieniu kolejnych trzech czynników (ubóstwo – 233; bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych – 79; potrzeba ochrony macierzyństwa – 55) poziom skumulowany sięga ok. 96%, co oznacza, że pozostałe przesłanki (m.in. alkoholizm, trudności po opuszczeniu zakładu karnego, przemoc domowa, bezdomność, sytuacje kryzysowe i zdarzenia losowe) mają istotne znaczenie jednostkowe, ale łącznie generują relatywnie niewielką część powodów przyznawania pomocy w ujęciu statystycznym.

Rysunek 9. Analiza metodą Pareto-Lorenza

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych M-GOPS w Chmielniku.

Należy jednocześnie podkreślić, że analiza Pareto-Lorenza opiera się na danych „widocznych” w systemie pomocy społecznej, a więc odzwierciedla przede wszystkim problemy skutkujące kontaktem z M-GOPS i formalnym przyznaniem świadczeń. Z tego powodu rozdział diagnozujący problemy społeczne łączy perspektywę statystyczną z opisem działań podejmowanych w gminie (świadczenia, praca socjalna, usługi opiekuńcze, wsparcie rodzin, profilaktyka uzależnień i przeciwdziałanie przemocy), aby uchwycić zarówno skalę zjawisk, jak i mechanizmy ich powstawania oraz możliwości ograniczania skutków.

Beneficjenci pomocy społecznej

W latach 2021–2024 obserwowano wyraźne zmniejszanie skali korzystania z pomocy społecznej w gminie Chmielnik, zarówno w ujęciu liczby rodzin, jak i liczby osób pozostających w tych rodzinach. Liczba rodzin korzystających z pomocy spadła

z 321 w 2021 r. do 270 w 2024 r., natomiast liczba osób w tych rodzinach – z 595 do 456. Oznacza to, że system pomocy społecznej obejmuje mniejszą liczbę gospodarstw domowych, a jednocześnie zmniejsza się liczba osób pozostających w rodzinach korzystających ze wsparcia, co można wiązać zarówno ze zmianami demograficznymi (mniejsze gospodarstwa), jak i z poprawą części wskaźników społeczno-ekonomicznych w otoczeniu. Struktura beneficjentów wskazuje, że dominującą grupą wśród rodzin pobierających świadczenia są gospodarstwa jednoosobowe. W 2021 r. było to 209 rodzin jednoosobowych wobec 113 wieloosobowych, w 2022 r. odpowiednio 195 i 100, w 2023 r. 194 i 91, a w 2024 r. 176 rodzin jednoosobowych i 69 wieloosobowych. Kierunek zmian sugeruje, że choć liczba beneficjentów ogółem maleje, to pomoc społeczna coraz częściej koncentruje się na osobach samotnie prowadzących gospodarstwo domowe (w tym osobach starszych, przewlekle chorych, z niepełnosprawnościami lub z ograniczonymi zasobami dochodowymi). Z perspektywy planowania polityki społecznej jest to istotne, ponieważ gospodarstwa jednoosobowe są bardziej wrażliwe na wstrząsy ekonomiczne i zdrowotne (brak „bufora” w postaci innych domowników) oraz częściej wymagają wsparcia usługowego i opiekuńczego. Wśród rodzin wieloosobowych ważnym uzupełnieniem diagnozy jest spojrzenie na korzystanie ze świadczeń w zależności od liczby dzieci. Dane pokazują, że największa liczba świadczeń przypada na rodziny bez dzieci (w 2024 r. 16 580 świadczeń), ale widoczna jest również znacząca skala świadczeń kierowanych do rodzin z dwojgiem i trojgiem dzieci (odpowiednio 3 025 i 2 035 świadczeń), co potwierdza, że segment rodzin wychowujących dzieci – mimo mniejszego udziału liczbowego – pozostaje istotnym odbiorcą wsparcia. W ujęciu porównawczym (np. z 2022 rokiem) analogicznie dominowały rodziny bez dzieci (21 231 świadczeń), przy wysokim wolumenie świadczeń w rodzinach z dwojgiem i trojgiem dzieci (3 574 i 2 556), co wskazuje na stałą strukturę „obciążenia” systemu – największy wolumen działań dotyczy gospodarstw bez dzieci, ale istotna część wsparcia dotyka też rodzin z dziećmi, w tym wielodzietnych. Z perspektywy wieku beneficjentów kluczowe jest to, że największy udział w korzystaniu z pomocy społecznej (w ujęciu liczby wypłaconych świadczeń) przypada na osoby w wieku produkcyjnym, jednak rośnie znaczenie grupy poprodukcyjnej, co jest spójne z obserwowanymi procesami starzenia się ludności. W 2021 r. w podziale na grupy wieku odnotowano 86 osób w wieku 0–17 lat, 216 w wieku produkcyjnym oraz 102 w wieku poprodukcyjnym. W 2024 r. wartości te wyniosły odpowiednio 54, 177 i 68. Oznacza to spadek w każdej kategorii wiekowej, ale szczególnie widoczny jest spadek liczby beneficjentów w wieku 0–17 lat (co może odzwierciedlać zarówno zmiany demograficzne, jak i przesunięcie wsparcia w stronę świadczeń rodzinnych poza systemem pomocy społecznej), przy jednoczesnym utrzymaniu wysokiej koncentracji potrzeb w grupie wieku produkcyjnego i poprodukcyjnego.

Niepełnosprawność oraz długotrwała lub ciężka choroba

Długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność należą do kluczowych przyczyn pogorszenia sytuacji życiowej mieszkańców i jednocześnie do najważniejszych „generatorów” zapotrzebowania na pomoc społeczną. W praktyce problemy zdrowotne bardzo często uruchamiają łańcuch zdarzeń o charakterze społecznym i ekonomicznym: spadek zdolności do pracy, obniżenie dochodów, wzrost wydatków na leczenie i rehabilitację, ograniczenie mobilności, pogorszenie relacji społecznych, a w konsekwencji – ryzyko izolacji, zależności od wsparcia instytucjonalnego lub rodzinnego oraz przeciążenia opiekunów nieformalnych. Z perspektywy Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych szczególnie ważne jest, że skutki choroby i niepełnosprawności rzadko dotyczą wyłącznie osoby chorej – przekładają się na funkcjonowanie całego gospodarstwa domowego (organizacja opieki, ograniczenia w aktywności zawodowej członków rodziny, stres i wypalenie opiekunów, ryzyko ubóstwa).

Za długotrwałą chorobę należy uznać schorzenie lub stan, który utrzymuje się przez dłuższy czas i wymaga stałego lub powtarzalnego leczenia, często bez możliwości całkowitego wyleczenia (możliwe jest natomiast ograniczanie objawów i spowalnianie postępu choroby). Ciężka choroba z kolei wiąże się z istotnym zagrożeniem dla życia lub poważnym ryzykiem trwałego pogorszenia zdrowia. W systemie pomocy społecznej znaczenie ma nie tylko sam fakt występowania choroby, lecz przede wszystkim jej konsekwencje funkcjonalne – czyli to, w jakim stopniu schorzenie ogranicza samodzielność i zdolność do wypełniania ról społecznych. W praktyce przekłada się to na wzrost kosztów życia (leki, środki medyczne, dojazdy do specjalistów, rehabilitacja), trudności w podjęciu lub utrzymaniu zatrudnienia, a niekiedy także konieczność dostosowania mieszkania i otoczenia do nowych potrzeb.

Niepełnosprawność oraz długotrwała lub ciężka choroba są często ze sobą powiązane, jednak nie zawsze w sposób jednoznaczny. W ujęciu medycznym niepełnosprawność bywa konsekwencją choroby, urazu lub uszkodzenia funkcji organizmu. W ujęciu społecznym akcent przesuwa się na bariery zewnętrzne – niepełnosprawność „powstaje” i pogłębia się wówczas, gdy środowisko nie jest dostosowane do potrzeb danej osoby (bariery architektoniczne, transportowe, cyfrowe i komunikacyjne, brak dostępnych usług, ograniczony dostęp do rehabilitacji i rynku pracy). Zgodnie z przepisami dotyczącymi rehabilitacji zawodowej i społecznej, osobami z niepełnosprawnościami są osoby, których stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza albo uniemożliwia pełnienie ról społecznych, w tym w szczególności wykonywanie pracy zawodowej; do tej grupy zalicza się także osoby z orzeczeniem o całkowitej lub częściowej niezdolności do pracy oraz dzieci posiadające orzeczenie o niepełnosprawności. W ramach Strategii szczególny nacisk zostanie

położony na psychologiczne i społeczne aspekty niepełnosprawności – ponieważ obok ograniczeń zdrowotnych to właśnie ryzyko izolacji, obniżenia dobrostanu psychicznego, trudności w relacjach i ograniczonej partycypacji w życiu wspólnoty w największym stopniu wpływa na trwałość problemów społecznych.

Rozdział ten jest również istotny w kontekście procesów demograficznych. Wraz ze starzeniem się społeczeństwa rośnie prawdopodobieństwo występowania chorób przewlekłych, wielochorobowości oraz ograniczeń sprawności. Oznacza to, że w perspektywie obowiązywania Strategii zwiększać się będzie zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze i specjalistyczne, rehabilitację, wsparcie środowiskowe, transport dostosowany do potrzeb osób o ograniczonej mobilności oraz rozwiązania wzmacniające samodzielność (asystencja, teleopieka, dostosowania przestrzeni publicznej i mieszkań). Równolegle rosnać będzie znaczenie działań na rzecz opiekunów nieformalnych – członków rodzin, którzy przejmują ciężar codziennej opieki i często sami wymagają wsparcia informacyjnego, wychowawczego i psychologicznego. W kolejnych częściach rozdziału przedstawiono skalę zjawiska w gminie, jego najczęstsze konsekwencje społeczne oraz kierunki działań, które pozwalają ograniczać skutki długotrwałej choroby i niepełnosprawności, a jednocześnie wzmacniać włączenie i bezpieczeństwo funkcjonowania osób wymagających wsparcia w środowisku zamieszkania. Skala długotrwałej lub ciężkiej choroby oraz niepełnosprawności w gminie Chmielnik jest na tyle znacząca, że od kilku lat pozostaje jednym z najważniejszych czynników kształtujących lokalną sytuację społeczną i profil potrzeb osób korzystających ze wsparcia. W ostatnich trzech latach liczba przypadków kwalifikowanych jako długotrwała choroba utrzymywała się na bardzo wysokim poziomie, stopniowo obniżając się z 167 w 2022 r. i 155 w 2023 r. do 149 w 2024 r.; podobny, umiarkowany spadkowy trend dotyczył niepełnosprawności (od 123 i 113 do 106 w 2024 r.). Zmniejszanie się tych wartości nie oznacza jednak zaniku problemu – raczej potwierdza, że mimo ogólnego spadku liczby beneficjentów, rdzeń trudności życiowych wciąż koncentruje się wokół ograniczeń zdrowotnych i funkcjonalnych, które nie tylko obniżają jakość życia, ale też często uruchamiają cały łańcuch konsekwencji ekonomicznych i społecznych: od spadku zdolności do pracy i obniżenia dochodów, po wzrost wydatków na leczenie, rehabilitację oraz dojazdy do specjalistów, a w konsekwencji – ryzyko izolacji i zależności od pomocy zewnętrznej. Szczególnie charakterystyczną cechą lokalnej struktury potrzeb jest dominacja gospodarstw jednoosobowych wśród rodzin, których trudna sytuacja wynika z choroby lub niepełnosprawności. W 2024 r. wsparcie związane z długotrwałą chorobą dotyczyło 147 rodzin, z czego aż 110 stanowiły gospodarstwa jednoosobowe; w przypadku niepełnosprawności było to 105 rodzin, w tym 83 jednoosobowe. Podobny obraz widać także w latach wcześniejszych – w 2023 r. odpowiednio 153 rodziny (113 jednoosobowych) oraz 114 rodzin (91 jednoosobowych), a w 2022 r. 167 rodzin (122 jednoosobowe) i 122 rodziny (97

jednoosobowych). Taka struktura ma duże znaczenie społeczne: osoby samotnie gospodarujące są z natury bardziej wrażliwe na kryzysy zdrowotne i ekonomiczne, mają mniejsze zasoby wsparcia nieformalnego, a jednocześnie częściej wymagają pomocy „na co dzień” – organizacyjnej, usługowej i opiekuńczej. W praktyce oznacza to, że w przypadku choroby czy pogorszenia sprawności szybciej dochodzi do ograniczenia samodzielności, a tym samym do większej potrzeby stałego wsparcia w środowisku zamieszkania. Problemy zdrowotne przekładają się również na rodzaj udzielanego wsparcia, które często ma charakter osłonowy i stabilizujący, szczególnie wtedy, gdy choroba lub niepełnosprawność powoduje okresowe pogorszenie sytuacji materialnej. W 2024 r. w ramach świadczeń okresowych z powodu długotrwałej choroby wsparciem objęto 7 osób (24 świadczenia), a z powodu niepełnosprawności 1 osobę (2 świadczenia). W 2023 r. liczby te kształtowały się odpowiednio na poziomie 7 osób (17 świadczeń) oraz 2 osób (5 świadczeń). Choć w ujęciu liczbowym nie są to wartości dominujące w całym systemie, dobrze pokazują mechanizm, w którym pogorszenie stanu zdrowia wiąże się z przejściowym „załamaniem” stabilności dochodowej i wymaga wsparcia pozwalającego utrzymać podstawowe funkcje życiowe i bezpieczeństwo bytowe. Najbardziej namacalnym wyrazem rosnących potrzeb w obszarze niesamodzielności są usługi opiekuńcze oraz dopłaty do pobytu w całodobowych placówkach opiekuńczych. Z usług opiekuńczych korzystało 38 osób w 2021 i 2022 r., 36 osób w 2023 r. oraz 32 osoby w 2024 r. Sam spadek liczby osób nie musi oznaczać zmniejszenia skali potrzeb – w praktyce może odzwierciedlać zmiany organizacyjne, dostępność kadr, dopasowanie form wsparcia do sytuacji rodzin lub przesuwanie części wsparcia do innych instrumentów. Jednocześnie wyraźnie widać stabilną, a w kosztach rosnącą, presję związaną z opieką instytucjonalną: współfinansowany pobyt w domach pomocy społecznej obejmował 15 osób w 2021 r., 16 w 2022 r., 17 w 2023 r. i 16 w 2024 r., przy wzroście łącznych dopłat z 575 296 zł do 917 680 zł. Oznacza to, że nawet przy porównywalnej liczbie osób wymagających całodobowej opieki, rosnące koszty utrzymania i świadczeń powodują coraz większe obciążenie budżetu Gminy, co w perspektywie strategicznej wzmacnia potrzebę rozwijania usług środowiskowych jako rozwiązań zarówno bardziej przyjaznych społecznie, jak i – w dłuższym horyzoncie – bardziej racjonalnych kosztowo.

Jednocześnie niepełnosprawność – szczególnie w przypadku dzieci i osób o znacznym stopniu ograniczeń – generuje zapotrzebowanie na wsparcie specjalistyczne, którego nie da się zastąpić jedynie świadczeniami pieniężnymi. W 2024 r. ze specjalistycznych usług opiekuńczych dla dzieci z autyzmem skorzystało 7 osób (łącznie 762 świadczenia), co pokazuje zarówno skalę potrzeb, jak i dużą intensywność tej formy pomocy. Równolegle 8 osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności otrzymało wsparcie w ramach programu asystenta osobistego, co w praktyce oznacza realne zwiększenie samodzielności, poprawę mobilności i możliwości udziału w życiu społecznym, a także

odciążenie rodzin w codziennych obowiązkach opiekuńczych. Rosnące potrzeby w obszarze zdrowia psychicznego i niepełnosprawności potwierdza także obłożenie Środowiskowego Domu Samopomocy – w 2024 r. z jego usług skorzystało 36 dorosłych osób z zaburzeniami psychicznymi i niepełnosprawnością intelektualną, co wskazuje na istotną rolę tej placówki jako stabilnego, dziennego filaru wsparcia i integracji społecznej.

W odpowiedzi na te potrzeby gmina podejmuje działania ukierunkowane na zmniejszanie barier funkcjonalnych i poprawę dostępności usług. Przykładem są prace dostosowawcze w ŚDS – m.in. remonty łazienek pozwalające lepiej odpowiadać na potrzeby osób poruszających się na wózkach lub o kulach. Tego typu inwestycje, choć często niedostrzegalne w ujęciu „wydarzeniowym”, mają kluczowe znaczenie dla realnej dostępności i godności korzystania z usług przez osoby o ograniczonej sprawności oraz dla bezpieczeństwa i komfortu zarówno uczestników, jak i personelu.

Całościowy obraz wskazuje więc jasno, że długotrwała choroba i niepełnosprawność pozostają w gminie Chmielnik jednymi z najważniejszych i najbardziej „kosztotwórczych” czynników ryzyka społecznego, silnie związanymi z jednoosobowymi gospodarstwami domowymi, niesamodzielną oraz rosnącymi kosztami opieki długoterminowej. W perspektywie strategii oznacza to konieczność konsekwentnego wzmocnienia wsparcia w środowisku zamieszkania – zarówno poprzez rozwój usług opiekuńczych i specjalistycznych, jak i przez działania asystenckie i wytchnieniowe, lepszą koordynację pomocy zdrowotno-społecznej oraz rozwiązania ograniczające samotność i wykluczenie, szczególnie wśród osób starszych i samotnie gospodarujących. Tylko taki kierunek pozwoli jednocześnie poprawiać jakość życia mieszkańców i stopniowo zmniejszać presję na opiekę instytucjonalną, która – choć niezbędna w części przypadków – stanowi najbardziej obciążającą finansowo formę wsparcia.

Ubóstwo

Ubóstwo bywa pierwszym skojarzeniem w kontekście rozwiązywania problemów społecznych. Zmiany transformacyjne polskiej gospodarki, których doświadczyli Polacy na początku lat 90 XX wieku spowodowały, że wiele rodzin wpadło w trudności finansowe. Zjawisko to ma jednak charakter przyczynowo – skutkowy, czyli przyczyny i skutki tego zjawiska wzajemnie na siebie oddziałują. Ubóstwo często powiązane jest z innymi problemami społecznymi: bezrobociem, niepełnosprawnością, uzależnieniami, starzeniem się społeczeństwa. Również liczne indywidualne aspekty mogą się przyczynić do występowania tego zjawiska: wielodzietność, wychowywanie się w rodzinach niepełnych, przewlekła

choroba, niski status wykształcenia m.in. W wielu przypadkach problemy te niestety nie występują pojedynczo, tylko są ze sobą ściśle powiązane.

Ubóstwo pozostaje jednym z kluczowych wyzwań społecznych w województwie świętokrzyskim, co wynika zarówno z relatywnie słabszej kondycji dochodowej gospodarstw domowych, jak i z uwarunkowań rynku pracy. Województwo należy do regionów o najniższych dochodach w kraju – przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę w 2023 r. wyniósł 2418,76 zł, co potwierdza utrzymywanie się luki względem średniej ogólnopolskiej. Jednocześnie skala korzystania ze wsparcia pomocy społecznej z powodu ubóstwa w regionie systematycznie maleje: wskaźnik osób korzystających z pomocy społecznej z tego tytułu spadł z 18,6 na 1000 mieszkańców w 2021 r. do 13,9 w 2024 r. Mimo poprawy, kontekst regionalny pozostaje wymagający – w 2024 r. stopa bezrobocia w województwie wyniosła 7,5% (znacznie powyżej średniej krajowej 5,1%), co sprzyja utrzymywaniu się ryzyka wpadania gospodarstw domowych w niedobór dochodowy w sytuacji utraty pracy lub ograniczenia aktywności zawodowej. Równoległe dane dotyczące zagrożenia ubóstwem po uwzględnieniu transferów społecznych wskazują, że w 2023 r. problem ten dotyczył 19,9% mieszkańców regionu, co lokuje województwo w czołówce kraju pod względem skali zagrożenia. Na tym tle powiat kielecki charakteryzuje się wysoką skalą potrzeb w zakresie wsparcia socjalnego, co częściowo wynika z jego liczebności oraz rozproszonego układu osadniczego. W 2024 r. powiat odnotował jedną z najwyższych w województwie liczb rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa (1694 rodziny), co potwierdza, że ubóstwo i zależność od świadczeń mają tu istotny wymiar ilościowy. Jednocześnie sytuacja na rynku pracy w powiecie była relatywnie korzystniejsza niż średnio w województwie – stopa bezrobocia w 2024 r. wyniosła 6,7% (przy 7,5% w województwie), a udział osób długotrwale bezrobotnych należał do najniższych w regionie (36,5%). Oznacza to, że skala ubóstwa na poziomie powiatu ma charakter wieloczynnikowy i wynika nie tylko z bezrobocia, ale także m.in. z relatywnie niskich dochodów części gospodarstw, struktury rodzin i obciążeń kosztowych oraz nierównego dostępu do usług i możliwości zatrudnienia. W gminie Chmielnik widoczne są natomiast korzystne trendy w zakresie ograniczania deprivacji materialnej i długotrwałej zależności od pomocy społecznej. Wskaźnik pogłębionej deprivacji materialnej (rozumiany jako liczba osób otrzymujących świadczenia pieniężne na 1000 mieszkańców) spadł z 27,80 w 2022 r. do 24,41 w 2023 r., co wskazuje na zmniejszenie skali problemu i poprawę sytuacji części gospodarstw. Równocześnie bardzo wyraźnie obniżył się odsetek osób długotrwale korzystających ze świadczeń – z 79,7% w 2022 r. do 61,4% w 2023 r. – co może świadczyć o większej skuteczności działań aktywizacyjnych, lepszym dopasowaniu instrumentów wsparcia lub większej „rotacji” w systemie pomocy. Istotnym zasobem gminy jest również rozwinięte zaplecze instytucjonalne i społeczne ukierunkowane na przeciwdziałanie wykluczeniu i ubóstwu, w tym

działalność Fundacji „Nadzieja Rodzinie” (wsparcie rodziny, profilaktyka społeczna, pomoc osobom bezrobotnym, zwłaszcza młodzieży zagrożonej).

Jedną z metod mierzenia skali ubóstwa jest przyjęcie tzw. ekonomicznej definicji ubóstwa. Określa ona sytuację, gdy osoba/rodzina nie ma wystarczających dochodów (bieżących, z poprzednich okresów, zgromadzonych zasobów materialnych) aby móc zaspokoić swoje podstawowe potrzeby. W tym przypadku, poza definicją zostają aspekty kulturowe i socjologiczne życia w ubóstwie, związane między innymi z wyłączeniem z życia społecznego. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego corocznie przygotowuje opracowanie poświęcone analizie zjawiska ubóstwa na terenie województwa świętokrzyskiego. Na moment przygotowania niniejszej Strategii dostępny jest Indeks Zagrożenia Ubóstwem w Województwie Świętokrzyskim za rok 2023. Opracowanie to poświęcone jest wewnątrzregionalnej analizie zasięgu ubóstwa w województwie i na potrzeby zróżnicowania skali ubóstwa w regionie wskazuje tzw. Indeks składający się z 8 zmiennych:

- Wskaźnika pogłębionej deprivacji materialnej,
- Wskaźnika długotrwale korzystających z pomocy społecznej,
- Udziału osób długotrwale bezrobotnych w łącznej liczbie bezrobotnych,
- Stopy bezrobocia,
- Udziału rodzin wielodzietnych korzystających z pomocy społecznej w łącznej liczbie rodzin objętych pomocą społeczną,
- Udziału rodzin niepełnych korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie rodzin objętych pomocą społeczną,
- Przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto,
- Dochodów budżetów gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca.

Opracowanie to wskazuje na trzy rodzaje ubóstwa: skrajne zwane też absolutnym, ustawowe oraz relatywne. Jako ubóstwo skrajne wyznacza się poziom zaspokojenia potrzeb, poniżej którego następuje biologiczne zagrożenie życia oraz rozwoju psychofizycznego człowieka. Poziom minimum egzystencji wyznacza Instytut Pracy i Spraw Socjalnych na podstawie badania budżetów gospodarstw domowych. Wartości minimum egzystencji ubóstwa absolutnego w latach 2022-2023 prezentuje poniższa tabela.

Tabela 5. Minimum egzystencji dla ubóstwa skrajnego w latach 2022-2023 w Polsce (w zł)

Rodzaj gospodarstwa	2022	2023
Jednoosobowe – osoba w wieku produkcyjnym	775	901
Jednoosobowe emeryckie	732	854
Dwuosobowe emeryckie	1252	1453
Trzyosobowe z 1 dzieckiem w wieku 4-6 lat	1934	2241
Trzyosobowe z 1 dzieckiem starszym	2113	2445
Czteruosobowe z dzieckiem młodszym i starszym	2713	3144
Pięćoosobowe z 3 dzieci	3490	4044

Źródło. Opracowanie własne na podstawie Indeksu Zagrożenia Ubóstwem w Województwie Świętokrzyskim.

Jak wynika z powyższej tabeli, wartości minimum egzystencji dla ubóstwa skrajnego w 2023 roku są wyższe niż w roku 2022. Głównego powodu należy upatrywać w inflacji i tym samym wzroście kosztów życia. W 2023 roku w Polsce szczególnie narażone na ubóstwo skrajne były gospodarstwa domowe utrzymujące się z innych niezarobkowych źródeł (17,9%) oraz rolnicy (14,1%). Zgodnie z ostatnim spisem rolnym, na terenie gminy gospodarstw rolnych z dochodem z emerytury i renty oraz z dochodem z innych niezarobkowych źródeł poza emeryturą i rentą było 449. Na zagrożenie ubóstwem ma również wpływ wykształcenia domowników. Najbardziej dotknięte ubóstwem skrajnym są gospodarstwa domowe, gdzie „głowa rodziny” posiadała wykształcenie co najwyżej gimnazjalne (12,8%) lub zasadnicze zawodowe (9,5%). Jeżeli chodzi o miejsce zamieszkania to mieszkańcy wsi zagrożeni byli ubóstwem skrajnym powyżej średniej wartości – 11,5% gospodarstw domowych, przy 8,1% w roku 2022.

W przytaczanym powyżej opracowaniu, przy użyciu szeregu wskaźników przygotowano Indeks zagrożenia ubóstwem dla wszystkich powiatów województwa świętokrzyskiego. Dla powiatu kieleckiego stopień zagrożenia ubóstwem określono jako wysoki (43,8 – wzrost o 8,4 p.p. względem roku 2022). Autorzy Indeksu wskazują na konieczność długofalowych interwencji pomocowych skierowanych do grup szczególnie zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Zakres działań musi być dopasowany do konkretnych kategorii osób lub rodzin i uwzględniać ich rzeczywiste potrzeby, ale głównie prowadzić do ich aktywizacji i w konsekwencji pełnego usamodzielnienia.

Ustawa o pomocy społecznej nie definiuje ubóstwa. Można jednak wywnioskować, że każda rodzina, w której dochód na osobę nie przekracza określonego kryterium dochodowego oraz każda osoba samotnie gospodarująca, której dochód nie przekracza określonego kryterium dochodowego, żyją w ubóstwie. Aby jednak uzyskać pomoc społeczną, oprócz ubóstwa w sytuacji życiowej wnioskodawcy musi wystąpić również co najmniej jedna z następujących okoliczności: sieroctwo, bezdomność, bezrobocie, niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba, przemoc w rodzinie, potrzeba

ochrony ofiar handlu ludźmi, potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, trudność w integracji cudzoziemców, trudność w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego, alkoholizm lub narkomania, zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa, klęska żywiołowa lub ekologiczna lub inne okoliczności.

Diagnoza w zakresie ubóstwa na poziomie gminy dokonywana jest na podstawie danych statystycznych dotyczących liczby beneficjentów pomocy społecznej oraz liczby osób którym przyznano świadczenia. Ukazanie danych na przestrzeni lat umożliwia kompleksowe spojrzenie na problem, również w ujęciu dynamicznym. W gminie Chmielnik w 2024 roku udzielono pomocy 48 rodzinom z powodu ubóstwa. To aż o 19 mniej niż jeszcze w roku 2020 i 2021. Należy mieć jednak na uwadze, że rodziny które kwalifikowałyby się do otrzymania pomocy z tego tytułu, często były wykazywane w statystyce pod innymi „pozycjami”.

Tabela 6. Liczba rodzin, które otrzymały pomoc z M-GOPS z powodu ubóstwa

Rok	2020	2021	2022	2023	2024
Liczba rodzin	67	67	61	57	48

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych M-GOPS w Chmielniku.

W samym 2024 roku z powodu ubóstwa zrealizowano 2391 świadczenia, z czego 2048 o charakterze niepieniężnym oraz 343 pieniężnych. Ubóstwo było powodem przyznania pomocy najczęściej gospodarstwom domowym jednoosobowym – 39 spośród wszystkich 47 gospodarstw.

Tabela 7. Zasiłki okresowe w gminie Chmielnik w latach 2020-2024

Rok	2020	2021	2022	2023	2024
Liczba osób	29	26	27	22	19

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych M-GOPS w Chmielniku.

Jak wspomniano wcześniej, świadczeniem mającym na celu zbliżenie dochodów najuboższej części społeczeństwa do poziomu ustawowego minimum jest zasiłek okresowy. Na liczbę gospodarstw domowych otrzymujących pomoc w formie zasiłku okresowego wpływa przede wszystkim wysokość kryteriów dochodowych obowiązujących w danym roku kalendarzowym, a następnie pozostałe czynniki, takie jak np. sytuacja na rynku pracy. Dane wskazują na systematyczny spadek liczby osób korzystających z zasiłków okresowych w gminie Chmielnik w analizowanym okresie. W 2020 r. wsparcie otrzymywało 29 osób, natomiast w 2024 r. już 19 osób, co oznacza spadek o 10 osób (ok. 34%). Po niewielkich wahaniach w latach 2021–2022 (26–27 osób), od 2023 r. trend spadkowy wyraźnie się utrzyma (22 osoby w 2023 r., 19 w 2024 r.). W kontekście Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych spadek ten można interpretować dwojako. Z jednej strony może to

świadczą o ograniczeniu skali długotrwałych trudności dochodowych części mieszkańców (np. poprawie sytuacji na rynku pracy, zmianie struktury świadczeniobiorców). Z drugiej strony, przy utrzymujących się czynnikach ryzyka ubóstwa, spadek liczby świadczeniobiorców może również sugerować zmianę struktury pomocy (np. częstsze korzystanie z innych form wsparcia) lub barierę w dostępie do świadczeń (np. niezgłaszanie się po pomoc, wzrost dochodów minimalnie przekraczający kryterium). Z perspektywy strategicznej oznacza to konieczność łączenia danych o świadczeniach z analizą sytuacji dochodowej, bezrobocia, niepełnosprawności i zadłużenia, aby trafnie ocenić, czy spadek ma charakter pozytywnej zmiany społecznej, czy raczej "wypychania" potrzeb poza system.

Co do zasady zasiłek celowy przyznawany jest osobom spełniającym kryterium dochodowe, jednak w określonych przypadkach – w szczególności w razie zdarzenia losowego, klęski żywiołowej lub ekologicznej – może być przyznany niezależnie od dochodu. Ta forma wsparcia należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym.

Tabela 8. Liczba osób otrzymujących zasiłki celowe w latach 2020-2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Zasiłek celowy	196	148	104	100	78
przyznany w ramach Programu Wieloletniego "Posiłek w szkole i w domu"	36	39	27	26	30

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych M-GOPS w Chmielniku.

W przypadku zasiłków celowych widoczny jest bardzo silny trend spadkowy. Liczba osób korzystających z tej formy wsparcia zmniejszyła się z 196 w 2020 r. do 78 w 2024 r., czyli o 118 osób (ok. 60%). Spadek następował konsekwentnie z roku na rok, co sugeruje trwałą zmianę skali udzielanej pomocy doraźnej na zaspokajanie podstawowych potrzeb bytowych (np. żywność, leki, opał, koszty bieżące). Jednocześnie w części dotyczącej programu „Posiłek w szkole i w domu” nie widać analogicznego spadku – wartości utrzymują się na względnie stabilnym poziomie (36 w 2020 r., 39 w 2021 r., 27–26 w latach 2022–2023, oraz 30 w 2024 r.). Jest to realizowany od 2019 roku przez Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Chmielniku rządowy program, który jest kontynuacją wieloletniego programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”. W ramach tego programu Gmina Chmielnik zapewniała posiłki oraz właśnie zasiłki celowe dla dzieci zarówno w wieku przedszkolnym i szkolnym oraz pozostałym uprawnionym osobom. Względna stabilizacja zasiłków przyznanych w ramach Programu Wieloletniego może oznaczać, że problem wsparcia żywieniowego (zwłaszcza w rodzinach z dziećmi) pozostaje relatywnie stały, a jego skala jest mniej podatna na wahania niż ogólne zasiłki celowe. Innymi słowy: spada pomoc doraźna w szerokim zakresie, ale potrzeba dożywiania utrzymuje się, co jest ważnym sygnałem dla polityki społecznej gminy.

Tabela 9. Świadczenia niepieniężne w formie posiłków

Liczba osób objętych pomocą	2020	2021	2022	2023	2024
ogółem	167	114	140	149	116
w tym dla dzieci	121	71	77	79	50
w ramach Programu Wieloletniego	167	114	114	118	88
w tym dla dzieci	121	71	77	79	50

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych M-GOPS w Chmielniku.

W latach 2020–2024 pomoc niepieniężna w formie posiłków utrzymywała się na poziomie wskazującym na stałą obecność potrzeb bytowych wśród części mieszkańców, choć jej skala ulegała wyraźnym wahaniom. Liczba osób objętych wsparciem ogółem zmniejszyła się z 167 w 2020 r. do 116 w 2024 r. (spadek o ok. 31%), przy czym po silnym spadku w 2021 r. (114 osób) nastąpił ponowny wzrost w latach 2022–2023 (odpowiednio 140 i 149 osób), a następnie ponowne obniżenie w 2024 r. Szczególnie istotne zmiany dotyczą dzieci: liczba dzieci korzystających z posiłków spadła z 121 w 2020 r. do 50 w 2024 r. (spadek o ok. 59%), przy relatywnie stabilnych wartościach w latach 2021–2023 (71–79 dzieci) i wyraźnym tąpnięciu w 2024 r. Wsparcie żywieniowe było realizowane przede wszystkim w ramach programu „Posiłek w szkole i w domu”, co potwierdza kluczową rolę tego instrumentu w lokalnym systemie wsparcia.

Osoba znajdującą się w trudnej sytuacji materialnej może skorzystać również z pomocy w formie dodatku mieszkaniowego przeznaczonego na utrzymanie posiadanego lub wynajmowanego mieszkania lub domu jednorodzinnego. Warunkiem uzyskania takiej pomocy jest spełnienie kryteriów dochodowych. Mieszkanie lub dom musi także spełniać kryteria powierzchniowe.

Tabela 10. Liczba gospodarstw domowych otrzymująca dodatki mieszkaniowe w latach 2020-2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Dodatek mieszkaniowy	47	45	66	62	53

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych M-GOPS w Chmielniku.

W latach 2020–2024 dodatki mieszkaniowe pozostawały istotnym instrumentem osłonowym dla gospodarstw o niskich dochodach, przy czym ich skala była zmienna: po poziomie ok. 45–47 gospodarstw w latach 2020–2021 nastąpił wzrost w 2022 r. (66), utrzymanie relatywnie wysokiego poziomu w 2023 r. (62) i spadek w 2024 r. do 53 gospodarstw. W samym 2024 r. ze wsparcia skorzystały 53 gospodarstwa (121 osób), wypłacono 302 dodatki mieszkaniowe na łączną kwotę 72.591,08 zł, co potwierdza, że obszar „kosztów utrzymania mieszkania” pozostaje stałym źródłem ryzyka ubóstwa i zadłużeń czynszowych w części populacji. Wprowadzony w 2022 roku dodatek osłonowy miał na celu wesprzeć osoby o najniższych dochodach i zrekompensować im rosnące ceny

prądu, gazu i żywności. Kwota należnego dodatku zależała od ilości osób w rodzinie oraz głównego źródła ogrzewania gospodarstwa domowego. W samym 2024 roku z tego tytułu wypłacono łącznie 941 dodatków na kwotę ponad 400 tys. złotych. Z kolei na bony energetyczne przeznaczono ponad 481 tysięcy złotych. W 2022 roku dużym wyzwaniem była również obsługa tzw. wniosków o dodatek węglowy. Były to jednorazowe świadczenia w wysokości 3 tysięcy złotych przysługujące tym gospodarstwom domowym, których główne źródło ogrzewania zasilane było paliwem stałym. Do 30 listopada 2022 roku mieszkańcy mogli również składać wnioski z tytułu wykorzystania niektórych źródeł ciepła (pelet, drewno, gaz). Pokazuje to skalę zaangażowania pracowników Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w pomoc mieszkańcom gminy.

Innym świadczeniem pomocy materialnej o charakterze socjalnym, udzielanym uczniom w celu zmniejszenia różnic w dostępie do edukacji, umożliwienia pokonywania barier dostępu do edukacji wynikających z trudnej sytuacji materialnej ucznia, zgodnie z ustawą o systemie oświaty jest **stypendium szkolne**. Stypendium przyznawane jest w formie refundacji poniesionych kosztów, a jego wysokość uzależniona jest od sytuacji dochodowej oraz występowania w rodzinie okoliczności takich jak: bezrobocie, niepełnosprawność, ciężka lub długotrwała choroba, wielodzietność, brak umiejętności wypełniania funkcji opiekuńczo-wychowawczych, alkoholizm lub narkomania, rodzina niepełna lub wystąpienie zdarzenia losowego. **Zasiłek szkolny** może być przyznany uczniowi znajdującemu się przejściowo w trudnej sytuacji materialnej z powodu zdarzenia losowego i może być przyznany raz lub kilka razy w roku, niezależnie od otrzymywanego stypendium szkolnego.

Tabela 11. Stypendia i zasiłki szkolne w gminie Chmielnik w latach 2022-2024

	2022	2023	2024
Liczba uczniów - stypendia	115	114	116
Kwota - stypendia	83 993,00	90 064,00	86 086,59
Liczba uczniów – zasiłek szkolny	4	4	3
Kwota – zasiłki szkolne	2 480,00	2 480,00	1 860,00

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych M-GOPS w Chmielniku.

Dane za lata 2022–2024 wskazują na stabilną skalę wsparcia stypendialnego w gminie Chmielnik. Liczba uczniów objętych stypendiami szkolnymi utrzymywała się na zbliżonym poziomie (115 w 2022 r., 114 w 2023 r. i 116 w 2024 r.), co potwierdza, że pomoc materialna o charakterze socjalnym pozostaje stałym instrumentem wyrównywania szans edukacyjnych dla grupy uczniów znajdujących się w trudniejszej sytuacji dochodowej i rodzinnej. Zasiłki szkolne – będące wsparciem interwencyjnym związanym ze zdarzeniami losowymi – miały w analizowanym okresie charakter marginalny, co jest typowe dla tego instrumentu. Liczba uczniów korzystających z zasiłku szkolnego utrzymywała się na poziomie 4 osób w latach 2022–2023 i spadła do 3 osób w 2024 r., a łączna kwota wsparcia zmniejszyła się z 2 480,00 zł do 1 860,00 zł.

Problemy społeczne osób starszych

Z części poświęconej analizie demograficznej wynika, że o gminie Chmielnik można mówić w kontekście społeczeństwa „starzejącego się”. Odsetek mieszkańców w wieku poprodukcyjnym w 2024 roku wyniósł 23,79%. Faktem zatem jest, że udział seniorów w populacji gminy sukcesywnie zwiększa się i najpewniej będzie się jeszcze zwiększał w latach kolejnych.

Starzenie się społeczeństwa jest zjawiskiem typowym dla krajów rozwiniętych – dotyczy również Polski. Wynika ono m.in. z przemian społeczno-ekonomicznych, które poprawiają warunki życia, a jednocześnie zmieniają model rodziny (od wielodzietnego do układu 2+1), oraz z wydłużania się przeciętnego trwania życia. Wraz z wiekiem rośnie prawdopodobieństwo występowania trudności ograniczających codzienne funkcjonowanie, takich jak spadek samodzielności, choroby przewlekłe, niepełnosprawność czy pogorszenie sytuacji materialnej. Już dziś – co potwierdzają wcześniejsze dane – znacząca część wsparcia społecznego trafia do osób starszych, często prowadzących jednoosobowe gospodarstwa domowe, co zwiększa ryzyko osamotnienia i wykluczenia.

Marginalizacja seniorów bywa szczególnie widoczna po osiągnięciu wieku emerytalnego, gdy zakończenie aktywności zawodowej ogranicza liczbę codziennych kontaktów i ról społecznych. Wciąż obecne są stereotypy łączące starość głównie z chorobą i niesamodzielnością – m.in. dlatego, że naturalnym procesom starzenia towarzyszy spadek zdolności adaptacyjnych oraz narastanie zależności od otoczenia w miarę ograniczania samodzielności życiowej. Jednocześnie sposób postrzegania starości zmienia się: coraz więcej osób w wieku senioralnym dąży do możliwie długiego, niezależnego funkcjonowania. Warunkiem jest podtrzymywanie aktywności fizycznej i społecznej, co pozostaje korzystne zarówno dla samych seniorów, jak i dla wspólnoty lokalnej. Z tego względu aktywizacja osób starszych powinna być traktowana jako istotne zadanie władz publicznych i organizacji społecznych. Dla części seniorów naturalnym środowiskiem wsparcia pozostaje rodzina, jednak słabnie model wielopokoleniowy, w którym opieka i codzienne kontakty były łatwiej dostępne. W warunkach dominacji układu 2+1 osoby przechodzące na emeryturę częściej doświadczają osamotnienia, a większa ilość czasu wolnego wymaga zagospodarowania w nowych formach uczestnictwa – w środowisku lokalnym, poprzez instytucje, organizacje oraz inicjatywy sąsiedzkie i społeczne. Konsekwencją procesu starzenia się społeczeństwa jest również wzrost zapotrzebowania na pracę z ludźmi w podeszłym wieku, co przełoży się między innymi na wzrost zapotrzebowania na usługi opiekuńcze i rehabilitacyjne. Już teraz znaczna część pomocy oferowanej

przez Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Chmielniku ukierunkowana jest na starsze i samotne osoby.

Skala potrzeb opiekuńczych jest widoczna w danych Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej: w 2024 r. podstawowe usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania objęły 32 osoby (8607 świadczeń) przy koszcie 304 889 zł, co potwierdza zapotrzebowanie na wsparcie w codziennym funkcjonowaniu (czynności dnia codziennego, higiena, pielęgnacja, podtrzymywanie kontaktów z otoczeniem). Jednocześnie część seniorów wymaga wsparcia całodobowego – w 2024 r. Gmina dopłacała do pobytu 16 osób w domach pomocy społecznej, a całkowity koszt dopłat wyniósł 917 680 zł, co stanowi istotne obciążenie finansowe i pokazuje, że przy postępującej niesamodzielności rośnie ryzyko przechodzenia z opieki środowiskowej do instytucjonalnej. Uzupełniająco funkcjonuje Środowiskowy Dom Samopomocy – placówka dziennego wsparcia dla osób przewlekle psychicznie chorych i z niepełnosprawnością intelektualną, w tym także osób starszych wymagających częściowej opieki; w 2024 r. stan uczestników na koniec roku wynosił 31 osób, z czego 16 miało 61 lat i więcej, a w ciągu roku z usług ŚDS skorzystało łącznie 36 dorosłych mieszkańców gminy.

Ważnym wymiarem problemów seniorów są również potrzeby integracyjne i profilaktyczne, przeciwdziałające izolacji oraz „cichym” kryzysom opiekuńczym w rodzinach. Od 2024 r. Gmina realizuje projekt „Tworzenie Lokalnych Systemów Wsparcia dla Seniorów” (60+), nastawiony na rozwój usług środowiskowych i koordynację świadczeń społecznych i zdrowotnych; w ramach działań wdrażano m.in. usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania, dzienne formy usług opiekuńczych, pakiety rehabilitacyjne, opiekę wytchnieniową oraz usługę „Złota Rączka”. Termin realizacji projektu upływa z dniem 31 stycznia 2027 roku. Takie instrumenty odpowiadają na typowe lokalne deficyty: ograniczoną mobilność osób starszych, ryzyko pogarszania sprawności bez rehabilitacji, a także przeciążenie opiekunów rodzinnych (co wprost adresuje opieka wytchnieniowa). Dodatkowo w 2024 r. realizowano programy wspierające osoby z niepełnosprawnościami, w tym osoby starsze o znacznym stopniu niepełnosprawności (m.in. „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej” – 8 osób; „Opieka wytchnieniowa” – 7 osób), co wskazuje na istnienie grupy seniorów wymagających bardziej intensywnego, spersonalizowanego wsparcia funkcjonalnego oraz odciążenia rodzin.

Wspieranie rodziny oraz piecza zastępcza

Podstawową komórką społeczną jest rodzina. Zaspokaja ona potrzeby psychiczne, społeczne oraz emocjonalne swoich członków. Pełni również funkcję pierwszego środowiska wychowawczego w życiu dziecka, na które składają się między innymi

struktura rodziny, jej sytuacja materialna, atmosfera wychowawcza panująca w domu, poziom wykształcenia rodziców oraz sytuacja zdrowotna. Rodzina jest zatem podstawową formą opieki nad dzieckiem od jego urodzenia aż do uzyskania przez nie samodzielności. To właśnie w rodzinie dziecko zdobywa swoje pierwsze doświadczenia społeczne, poznaje zasady zachowań oraz norm postępowania. Rodzice jako wychowawcy pomagają rozwijać osobowość, psychikę oraz indywidualność swojego dziecka. To do ich obowiązków należy zaspokajać potrzeby dziecka, zarówno te o charakterze materialnym jak i emocjonalnym.

Przyczyną złego funkcjonowania rodziny jest przeważnie bezradność wynikająca z zaburzenia równowagi systemu rodzinnego, który przejawia się trudnościami we właściwym wypełnianiu ról społecznych przez poszczególnych członków rodziny. Objawia się to poprzez problemy w wypełnianiu ról rodzicielskich i problemy wychowawcze związane z prezentowaniem przez dzieci agresywnych zachowań, łamaniem obyczajów i norm społecznych. Bezradność występować może w kwestii prowadzenia gospodarstwa domowego – na przykład problem z zapewnieniem żywności, odzieży, mieszkania itp. Nie należy jednak utożsamiać tej bezradności z nieposiadaniem wystarczających środków finansowych, czy też w skrajnych przypadkach z ubóstwem, ponieważ o bezradności powinno mówić w przypadku takich rodzin, które posiadają wystarczające środki finansowe na zabezpieczenie najważniejszych potrzeb, lecz środkami tymi dysponują w nieodpowiedni sposób. Problemy opiekuńczo-wychowawcze dotyczą głównie dzieci i młodzieży, która nie ma zapewnionej należytej opieki ze strony swoich opiekunów. Jednak problem ten także dotyczy rodzin, gdzie dzieci swoim zachowaniem sprawiają tak duże kłopoty, z którymi opiekunowie nie są w stanie sami sobie poradzić. Osoby znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej mogą również liczyć na pomoc w formie pracy socjalnej. Jest to działalnie, które należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym i stanowi niejako podstawę działalności Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Chmielniku. Skierowana jest na przywrócenie zdolności do samodzielnego funkcjonowania osób, które znalazły się w trudnej sytuacji życiowej i własnymi siłami nie są w stanie rozwiązać problemu. Pomoc w formie pracy socjalnej nie jest uzależniona od posiadanego przez osobę lub rodzinę dochodu stąd skorzystać z tej formy może każdy mieszkaniec gminy.

Kondycja rodziny zależy m.in. od stabilności ekonomicznej, zdrowia, kompetencji opiekuńczo-wychowawczych, relacji wewnątrzrodzinnych i dostępu do usług (edukacyjnych, zdrowotnych, opiekuńczych i specjalistycznych). W przypadku części gospodarstw domowych w gminie Chmielnik dochodzi do kumulacji trudności (np. bezrobocia, choroby, niepełnosprawności, przemocy, uzależnień), które przekładają się na ograniczenie wydolności opiekuńczej i ryzyko kryzysu rodzinnego. W systemie pomocy społecznej widać to m.in. w kategoriach przyczyn udzielania

wsparcia: „potrzeba ochrony macierzyństwa” oraz „bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego”.

Tabela 12. Wybrane powody udzielania pomocy rodzinom

Powód udzielenia pomocy (liczba rodzin)	2022	2023	2024
Potrzeba ochrony macierzyństwa	13	15	10
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego – ogółem	22	19	12
Bezradność... – w tym rodziny niepełne	17	15	10

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych M-GOPS w Chmielniku.

Powyższa prezentuje zmiany w skali wsparcia udzielanego rodzinom w gminie Chmielnik z dwóch istotnych powodów: potrzeby ochrony macierzyństwa oraz bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego. W przypadku ochrony macierzyństwa liczba rodzin korzystających z pomocy wzrosła z 13 w 2022 r. do 15 w 2023 r., po czym spadła do 10 w 2024 r. Oznacza to, że po jednorocznym zwiększeniu skali wsparcia w 2023 r. nastąpiło wyraźne ograniczenie liczby rodzin kwalifikowanych do tej formy pomocy w roku kolejnym. Jeszcze bardziej czytelny trend spadkowy dotyczy bezradności opiekuńczo-wychowawczej. Liczba rodzin objętych wsparciem z tego tytułu zmniejszyła się z 22 w 2022 r. do 19 w 2023 r., a następnie do 12 w 2024 r. (spadek o 10 rodzin w analizowanym okresie, tj. o ok. 45%). W strukturze tej kategorii dominują rodziny niepełne: w 2022 r. stanowiły one 17 z 22 rodzin (ok. 77%), w 2023 r. 15 z 19 (ok. 79%), a w 2024 r. 10 z 12 (ok. 83%). Oznacza to, że choć ogólna liczba rodzin wymagających wsparcia w obszarze kompetencji rodzicielskich i organizacji życia domowego maleje, to jednocześnie problem w coraz większym stopniu koncentruje się w rodzinach niepełnych, które z reguły dysponują mniejszymi zasobami opiekuńczymi (np. czas, wsparcie drugiego opiekuna) i są bardziej narażone na kumulację trudności.

Jednym z podstawowych narzędzi ośrodków pomocy społecznej ukierunkowanych na pomoc rodzinie są świadczenia rodzinne. Mają one różny charakter: w większości wypłacane są na określony czas, ale również jednorazowo (dodatek z tytułu urodzenia dziecka) lub raz w ciągu pewnego okresu (dodatek z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego). Część z świadczeń rodzinnych występuje samoistnie (zasiłek rodzinny, jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka, zasiłek pielęgnacyjny i świadczenie pielęgnacyjne), natomiast otrzymanie dodatków do zasiłku rodzinnego uzależnione jest od posiadania prawa do zasiłku rodzinnego. Przyznawanie większości świadczeń rodzinnych uzależnione jest od spełnienia kryterium dochodowego. Świadczeniami rodzinnymi są:

- zasiłek rodzinny oraz dodatki do zasiłku rodzinnego,
- jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka,
- świadczenia opiekuńcze: zasiłek pielęgnacyjny, świadczenie pielęgnacyjne, specjalny zasiłek opiekuńczy, zasiłek dla opiekuna,
- świadczenie rodzicielskie,
- świadczenie „Za życiem”.

W gminie obserwuje się wyraźny spadek liczby rodzin korzystających z zasiłku rodzinnego wraz z dodatkami oraz zmniejszenie łącznej kwoty wypłat, co można wiązać m.in. ze zmianami demograficznymi, sytuacją dochodową rodzin oraz kryteriami uprawnień.

Tabela 13. Zasiłek rodzinny wraz z dodatkami – skala wsparcia

Wskaźnik	2022	2023	2024
Średniomiesięczna liczba rodzin korzystających z zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami	293	245	185
Kwota zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami ogółem wypłacona w roku (zł)	1 243 922,06	1 042 493,03	824 336,86

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych M-GOPS w Chmielniku.

Ważną grupę instrumentów stanowią świadczenia okołoporodowe: dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu urodzenia dziecka oraz jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka („becikowe”). W 2023 r. odnotowano relatywnie wyższą liczbę jednorazowych zapomóg (60), natomiast w 2024 r. nastąpił spadek do 30 świadczeń; jednocześnie w 2024 r. wypłacono 24 dodatki z tytułu urodzenia dziecka w ramach dodatków do zasiłku rodzinnego.

Kluczowym narzędziem pracy z rodziną przeżywającą trudności jest asystentura rodziny, ukierunkowana na odbudowę kompetencji opiekuńczo-wychowawczych, organizację życia domowego, wsparcie w kontaktach z instytucjami oraz pracę nad bezpieczeństwem dzieci. W gminie w latach 2022–2024 utrzymano 1 etat asystenta rodziny, natomiast liczba rodzin objętych wsparciem w 2024 r. wyniosła 13 (w 2023 r. – 14).

Z perspektywy SRPS szczególnie ważne jest powiązanie pracy z rodziną z systemem pieczy zastępczej. Piecza zastępcza ma charakter czasowy i jest uruchamiana w sytuacji, gdy rodzice nie są w stanie zapewnić dziecku właściwej opieki. Z perspektywy problemów społecznych piecza zastępcza jest najczęściej konsekwencją narastania dysfunkcji w rodzinie, w tym długotrwałych trudności materialnych i zadłużenia, uzależnień, przemocy domowej, kryzysów zdrowia psychicznego oraz bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. W tym ujęciu kluczowe znaczenie ma profilaktyka i wczesna interwencja – szczególnie poprzez pracę socjalną, współpracę międzyinstytucjonalną oraz pracę asystenta rodziny. Z perspektywy polityki społecznej (krajowej i

regionalnej) pożądanym kierunkiem jest ograniczanie umieszczania dzieci w formach instytucjonalnych i wzmocnienie rozwiązań rodzinnych oraz działań profilaktycznych w rodzinach biologicznych. Jednocześnie obserwuje się niedobór kandydatów do pełnienia funkcji rodzin zastępczych, co zwiększa presję na system i utrudnia dobór optymalnej formy opieki dla dziecka. Dane GUS wskazują, że piecza zastępcza w Polsce jest w przeważającej mierze realizowana w formach rodzinnych, a ich udział stopniowo rośnie. Na koniec 2024 roku w pieczy zastępczej przebywało 77,3 tys. dzieci, z czego 59,8 tys. w pieczy rodzinnej i 17,5 tys. w pieczy instytucjonalnej. W 2024 r. udział pieczy rodzinnej wśród wszystkich wychowanków (0–24 lata) wyniósł 77,4% (w 2023 r. 77,3%), co potwierdza utrwalony trend wzmocnienia środowiskowych, rodzinnych form opieki. W obszarze instytucjonalnym, pod koniec 2024 r. funkcjonowało 1326 placówek instytucjonalnej pieczy zastępczej (w tym 1311 placówek opiekuńczo-wychowawczych), z łączną liczbą 16,8 tys. miejsc. Ważnym wnioskiem z raportu GUS jest także to, że piecza zastępcza – zgodnie z jej istotą – powinna mieć charakter okresowy: w 2024 r. spośród dzieci do 18 roku życia opuszczających pieczę instytucjonalną, 42,3% wróciło do rodzin własnych, 20,2% przeszło do pieczy rodzinnej, a 4,5% trafiło do adopcji (pozostałe zmieniły miejsce pobytu w systemie lub opuściły go z innych przyczyn). Wspieranie rodziny przeżywającej trudności powinno być ukierunkowane zatem na odbudowę kompetencji opiekuńczo-wychowawczych i stabilizację funkcjonowania rodziny, tak aby – w miarę możliwości – zapobiegać konieczności umieszczenia dziecka poza rodziną biologiczną. Szczególną rolę pełni tu asystent rodziny, który pracuje z rodziną w środowisku, pomaga w organizacji życia domowego, wzmocnia umiejętności rodzicielskie, wspiera w kontaktach z instytucjami, a w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa dzieci inicjuje działania interwencyjne. Z punktu widzenia samorządu szczególnie ważnym miernikiem obciążenia tego obszaru są koszty ponoszone przez gminę w formie odpłatności za pobyt dzieci w pieczy zastępczej. W gminie Chmielnik wydatki te utrzymywały się na wysokim poziomie i wykazywały tendencję wzrostową: w 2022 r. odpłatność wyniosła 224 824 zł, w 2023 r. 232 475 zł, a w 2024 r. 256 437 zł. Wzrost ten potwierdza, że piecza zastępcza pozostaje istotnym – zarówno społecznie, jak i finansowo – elementem lokalnego systemu wsparcia, a równolegle wzmocnia potrzebę działań profilaktycznych i pracy z rodziną (w tym asystentury), ukierunkowanych na ograniczanie eskalacji kryzysów opiekuńczo-wychowawczych. Ważnym komponentem bezpieczeństwa socjalnego rodzin są świadczenia z funduszu alimentacyjnego – przysługujące w przypadku bezskuteczności egzekucji alimentów. Świadczenie to przysługuje do ukończenia 18 roku życia lub do ukończenia 25 roku życia, jeżeli dziecko uczy się w szkole lub szkole wyższej. W przypadku posiadania przez osobę uprawnioną orzeczenia o znacznym stopniu niepełnosprawności, świadczenie z funduszu alimentacyjnego przysługuje bez względu na jej

wiek – bezterminowo. Wypłata świadczeń z funduszu alimentacyjnego, koszty obsługi związane z ich wypłatą oraz koszty podejmowanych wobec dłużników działań, finansowane są w formie dotacji celowej z budżetu państwa.

Tabela 14. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego

Wskaźnik	2022	2023	2024
Liczba osób korzystających ze świadczenia alimentacyjnego	50	34	25
Liczba rodzin korzystających ze świadczenia alimentacyjnego	32	22	17

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych M-GOPS w Chmielniku.

W latach 2022–2024 w gminie Chmielnik widoczny jest wyraźny spadek liczby beneficjentów świadczeń z funduszu alimentacyjnego. W 2022 r. wsparcie obejmowało 50 osób w 32 rodzinach, w 2023 r. – 34 osoby w 22 rodzinach, natomiast w 2024 r. – 25 osób w 17 rodzinach. Oznacza to zmniejszenie skali korzystania z tego instrumentu o połowę w ujęciu liczby osób oraz o blisko połowę w ujęciu liczby rodzin w porównaniu z 2022 r. Jako jeden z powodów malejącej liczby osób korzystających z funduszu można podać skomplikowaną procedurę ubiegania się o świadczenie oraz kryterium dochodowe, które wyklucza wielu samotnych rodziców. Mimo malejącej liczby świadczeniobiorców fundusz alimentacyjny pozostaje kluczowym mechanizmem zabezpieczającym dochody rodzin, w których występuje problem bezskutecznej egzekucji alimentów, a więc najczęściej gospodarstw domowych o podwyższonym ryzyku ubóstwa i niestabilności finansowej.

Przemoc domowa

Przemoc domowa pozostaje jednym z najpoważniejszych zagrożeń bezpieczeństwa i dobrostanu mieszkańców, oddziałując jednocześnie na zdrowie, funkcjonowanie rodzin, sytuację dzieci oraz koszty społeczne ponoszone przez instytucje. Przemoc domowa to każde celowe działanie lub brak działania, na przykład zaniedbywanie, które powodują krzywdę i cierpienie fizyczne albo psychiczne członka rodziny. Sprawca przemocy wykorzystuje przewagę nad ofiarą i narusza jej podstawowe prawa, takie jak godność, wolność i nietykalność cielesną. Wyróżnia się przemoc fizyczną (naruszenie nietykalności fizycznej), przemoc psychiczną (naruszenie godności osobistej), przemoc seksualną (naruszenie intymności), przemoc ekonomiczną (naruszenie własności) oraz zaniedbanie (naruszenie obowiązku do opieki ze strony osób bliskich). Skala przemocy jest trudna do oszacowania, ponieważ stereotypy obyczajowe, często

funkcjonujące w środowisku lokalnym czynią przemoc wobec kobiet ze strony partnerów nadal akceptowaną formą podporządkowania i przestrzegania wyznaczonych społecznie ról. Kluczową jednostką odpowiedzialną za koordynację działań w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej jest Zespół Interdyscyplinarny. To właśnie Zespół – integrując pracę służb i instytucji (OPS, Policja, oświata, ochrona zdrowia, GKRPA, kuratorzy, organizacje pomocowe) – odpowiada za przyjmowanie zgłoszeń, uruchamianie procedur, diagnozę sytuacji rodziny, planowanie i monitorowanie pomocy oraz zapewnienie bezpieczeństwa osobom doznającym przemocy. W 2024 r. w gminie wykonano także lokalną diagnozę zjawiska przemocy domowej. W ujęciu ilościowym najważniejszym miernikiem ujawniania przemocy jest liczba wszczynanych procedur „Niebieskie Karty” (formularze NK-A), liczba rodzin/osób objętych działaniami oraz skala pracy z osobami stosującymi przemoc (w tym NK-D). Dane z lat 2022–2024 pokazują spadek liczby formularzy NK-A (co może wskazywać na mniejszą liczbę nowych wszczęć procedury), przy równoczesnym utrzymaniu lub wzroście liczby osób w rodzinach objętych procedurą, co sugeruje, że interwencje dotyczą rodzin wymagających wieloaspektowej i dłuższej pracy środowiskowej.

Tabela 15. Wybrane wskaźniki z procedurą „Niebieskie Karty”

Wskaźnik	2022	2023	2024
Liczba wypełnionych formularzy NK-A	40	25	19
Liczba osób w rodzinach objętych w danym roku działaniami w ramach procedury	61	65	70
Liczba osób objętych procedurą wskazanych jako osoby stosujące przemoc (ogółem)	36	27	22
...w tym kobiety	7	4	1
...w tym mężczyźni	29	23	21
Liczba wypełnionych formularzy NK-D	33	18	14

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych M-GOPS w Chmielniku.

W latach 2022–2024 obserwuje się także zmiany w zakresie zamykania procedur. W 2022 r. zakończono 30 procedur z uwagi na ustanie przemocy oraz 1 z uwagi na brak zasadności podejmowania działań, w 2023 r. odpowiednio 26 i 1, a w 2024 r. 17 i 2. Spadek liczby zakończeń w 2024 r. może być pochodną mniejszej liczby nowych wszczęć, ale też większego udziału spraw wymagających dłuższego prowadzenia i monitoringu.

Tabela 16. Zakończone procedury „Niebieskie Karty” – powód zakończenia

Powód zakończenia procedury	2022	2023	2024
Ustanie przemocy w rodzinie	30	26	17
Brak zasadności podejmowania działań	1	1	2

Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych M-GOPS w Chmielniku.

Z punktu widzenia ochrony dzieci istotne jest, że w latach 2023–2024 nie odnotowano odebrania dziecka z rodziny w trybie interwencyjnym (art. 12a) ani umieszczeń wynikających z tej procedury (u

osoby najbliższej/rodziny zastępczej/placówce) w związku z przemocą domową. Jednocześnie fakt braku takich interwencji nie eliminuje potrzeby wzmocnienia wczesnej identyfikacji krzywdzenia dzieci i przemocy w rodzinie – kluczowe znaczenie ma sprawny przepływ informacji między instytucjami pierwszego kontaktu (szkoła, ochrona zdrowia, Policja, M-GOPS) oraz szybkie uruchamianie działań ochronnych i pomocowych.

Problemy społeczne związane z uzależnieniami

Zgodnie z definicją Encyklopedii PWN uzależnienia oznaczają zaburzenie zdrowia, stan psychologicznej albo psychicznej i fizycznej zależności od jakiegoś psychoaktywnego środka chemicznego, przejawiający się okresowym lub stałym przymusem przyjmowania tej substancji w celu uzyskania efektów jej działania lub uniknięcia przykrych objawów jej braku (abstynencyjne objawy). Potocznie definicja ta odnosi się do narkotyków, alkoholu czy leków, jednak termin ten ma szersze znaczenie. Może dotyczyć również uzależnień behawioralnych takich jak hazard, gry, zaburzenia odżywiania czy korzystanie z internetu. Jest to zagadnienie z pogranicza medycyny oraz socjologii. Uzależnienie to choroba utrudniająca prawidłowe funkcjonowanie psychiczne, fizyczne i społeczne. Bardzo często osoba uzależniona nie zdaje sobie sprawy ze zgubnych skutków swojego nałogu i swoje działania ukierunkowuje na wykonywaniu jakiejś czynności bądź zażywaniu konkretnego środka. Nową grupą uzależnień są właśnie uzależnienia behawioralne, które wiążą się z nałogowym wykonywaniem pewnych czynności. Ich realizacja prowadzi do osiągnięcia krótkotrwałej euforii. Następnie pojawia się silniejsza potrzeba powtórzenia tej czynności, co ostatecznie prowadzi do uzależnienia. Działania takie mają negatywny wpływ zarówno na zdrowie fizyczne jak i psychiczne.

Alkohol pozostaje najbardziej rozpowszechnioną substancją psychoaktywną i generuje najszerszy wachlarz szkód społecznych (zdrowotnych, rodzinnych, ekonomicznych i bezpieczeństwa). Poradnik Krajowego Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom wskazuje, że samo uzależnienie jest „wierzchołkiem góry lodowej”, a osób pijących szkodliwie (doświadczających szkód, lecz bez spełniania kryteriów uzależnienia) jest wielokrotnie więcej. Jednocześnie KCPU akcentuje, że w każdej gminie istotna (szacunkowa) część mieszkańców wymaga wsparcia w związku z uzależnieniem i współuzależnieniem oraz że samorząd powinien współpracować z placówkami leczenia uzależnień, aby mieszkańcy mieli dostęp do pomocy możliwie blisko miejsca zamieszkania. Alkoholizm jest problemem ogólnopolskim, który w równym stopniu dotyka zarówno obszary miejskie jak i wiejskie. Picie alkoholu często postrzegane jest jako sposób na życie, na rozwiązywanie problemów. Należy stwierdzić, że alkohol we wszystkich jego postaciach jest łatwo dostępny i nie ma problemu z jego

nabyciem. Niepokojącym zjawiskiem jest obniżający się wiek inicjacji alkoholowej, gdyż organizm młodego człowieka w większym stopniu narażony jest na popadnięcie w nałóg. Istnieje również ścisły związek między wczesną inicjacją alkoholową a spożywaniem dużych ilości alkoholu, zażywania narkotyków i przestępczością. W ujęciu systemowym KCPU podkreśla również, że najbardziej efektywną strategią ograniczania szkód alkoholowych jest zmniejszanie ekonomicznej i fizycznej dostępności alkoholu (m.in. poprzez kształtowanie zasad dostępności w handlu detalicznym), ponieważ większa gęstość punktów sprzedaży i dłuższe godziny sprzedaży korelują z większą skalą problemów alkoholowych oraz ich konsekwencjami.

Skala problemu uzależnień jest trudna do zmierzenia, ponieważ osoby których problem ten dotyczy bezpośrednio często starają się ukrywać ten fakt przed innymi ludźmi. W związku z tym niezwykle trudno określić jest dokładną liczbę uzależnionych mieszkańców. Według wyliczeń Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (sprzed przekształcenia w KCPU), problem uzależnienia dotyczy ok. 2% mieszkańców Polski. 4% Polaków to dorośli żyjący w otoczeniu alkoholika. Identyczny odsetek dzieci wychowuje się w rodzinach alkoholików. Ponad 5%, ale nie więcej niż 7 % populacji kraju to osoby pijące szkodliwe, zaś ok. 66% członków rodzin alkoholików (zarówno dorosłych jak i dzieci) staje się ofiarami przemocy domowej. Przenosząc to na grunt gminy Chmielnik możemy otrzymać szacunkowe liczby:

- Osoby z problemem uzależnienia: 213;
- Dorośli żyjący w otoczeniu alkoholika: 341;
- Dzieci wychowujące się w rodzinach alkoholików: 85;
- Osoby pijące szkodliwie: między 426 a 597;
- Ofiary przemocy domowej: 281.

Zgodnie z szacunkami na terenie gminy Chmielnik żyje zatem około 213 osób uzależnionych od alkoholu a problem przemocy domowej może dotyczyć nawet 281 mieszkańców.

Problem uzależnienia od alkoholu w gminie Chmielnik należy rozpatrywać szerzej niż tylko przez pryzmat samego picia alkoholu. Jest to zjawisko, które jak pokazano powyżej, wpływa na funkcjonowanie rodzin, bezpieczeństwo dzieci, relacje domowe oraz skalę sytuacji kryzysowych wymagających interwencji służb i instytucji pomocowych. Według danych Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej problem ten pozostaje jednym z istotnych obszarów lokalnej polityki społecznej. Na jego znaczenie wskazuje już sytuacja rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny. Wśród rodzin, z którymi prowadzono pracę, uzależnienia od alkoholu i innych substancji stanowiły jeden z częściej występujących problemów współtowarzyszących trudnościom opiekuńczo-wychowawczym, bezradności życiowej i kryzysom rodzinnym. Oznacza to, że alkohol nie jest

problemem odosobnionym, lecz często współwystępuje z innymi dysfunkcjami osłabiającymi zdolność rodziny do prawidłowego pełnienia swoich funkcji. Skala zjawiska widoczna jest również w działalności Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. W 2023 r. członkowie komisji prowadzili rozmowy z 44 osobami z problemem alkoholowym oraz z 56 członkami ich rodzin, a do sądu skierowano 9 wniosków o zobowiązanie do podjęcia leczenia odwykowego. W 2024 r. liczby te wzrosły odpowiednio do 47 osób z problemem alkoholowym i 59 członków rodzin, natomiast liczba wniosków do sądu zwiększyła się do 12. Dane te wskazują, że problem nie ma charakteru incydentalnego, lecz wymaga stałej pracy motywującej, diagnostycznej i interwencyjnej. Pokazuje to, że część mieszkańców nie korzysta z pomocy dobrowolnie i wymaga stosowania bardziej sformalizowanych procedur motywujących do leczenia. Z perspektywy Gminy oznacza to konieczność utrzymywania stałego systemu interwencji, poradnictwa i wsparcia dla rodzin.

Istotną rolę pełni lokalny punkt informacyjno-konsultacyjny, z którego korzystają zarówno osoby z problemem alkoholowym, jak i ich bliscy. Według danych gminnych, z pomocy tej regularnie korzystają mieszkańcy potrzebujący porad, wsparcia motywacyjnego oraz informacji o możliwościach terapii i leczenia. W 2023 r. z punktu skorzystały 44 osoby z problemem alkoholowym, którym udzielono 125 porad, a także 21 dorosłych członków rodzin osób z problemem alkoholowym, którym udzielono 33 porad. W 2024 r. skorzystało z niego 47 osób z problemem alkoholowym, którym udzielono 128 porad, oraz 24 dorosłych członków rodzin osób uzależnionych, którym udzielono 37 porad. Pokazuje to, że mieszkańcy realnie korzystają z lokalnie dostępnej pomocy, a potrzeba poradnictwa utrzymuje się na stałym, wysokim poziomie. Uzależnienie od alkoholu wyraźnie wiąże się także ze zjawiskiem przemocy domowej. W rodzinach, w których występuje problem alkoholowy, częściej pojawiają się konflikty, destabilizacja życia codziennego, poczucie zagrożenia oraz konieczność uruchamiania procedury „Niebieskiej Karty”. Dane gminne wskazują, że komisja rozwiązywania problemów alkoholowych miała kontakt zarówno z osobami doznającymi przemocy, jak i z osobami ją stosującymi, a część rodzin kierowanych do komisji była jednocześnie objęta procedurą przeciwdziałania przemocy. Potwierdza to silny związek pomiędzy nadużywaniem alkoholu a przemocą w rodzinie oraz potrzebę ścisłego łączenia działań profilaktycznych, terapeutycznych i interwencyjnych.

Na ocenę skali problemu wpływa także lokalna dostępność alkoholu. Choć w ostatnich latach liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych w gminie spadała, równocześnie rosła wartość sprzedaży alkoholu. Taka sytuacja może świadczyć o utrzymującym się wysokim poziomie konsumpcji i wskazuje, że samo ograniczanie liczby punktów sprzedaży nie rozwiązuje problemu. Znaczenie problemu potwierdzają również środki przeznaczane przez gminę na realizację programu profilaktyki

i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii. Finansowane są zarówno działania własne gminy, jak i zadania realizowane przez organizacje pozarządowe, a także funkcjonowanie komisji rozwiązywania problemów alkoholowych. Pokazuje to, że samorząd traktuje problem uzależnień jako trwałe i wymagające stałej reakcji wyzwanie społeczne.

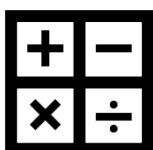
Bezdomność

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej, bezdomność oznacza brak miejsca zamieszkania i brak możliwości zaspokojenia jednej z podstawowych potrzeb życiowych, jaką jest schronienie. W praktyce problem ten ma jednak szerszy wymiar. Obejmuje nie tylko osoby pozostające bez dachu nad głową, ale także osoby funkcjonujące w długotrwałym kryzysie mieszkaniowym, pozbawione stabilnych warunków bytowych, często zmagające się równocześnie z innymi trudnościami, takimi jak ubóstwo, bezrobocie, uzależnienia, konflikty rodzinne czy problemy zdrowotne. Bezdomność należy więc traktować jako zjawisko wielowymiarowe, wymagające nie tylko interwencji osłonowej, ale także działań wspierających wychodzenie z kryzysu. Na terenie gminy Chmielnik problem bezdomności ma ograniczoną skalę, jednak nie jest zjawiskiem całkowicie nieobecnym. Według danych sprawozdawczych w 2020 r. pomoc z powodu bezdomności przyznano 7 osobom, a jednocześnie 4 osoby skorzystały ze schronienia, na które przeznaczono 18 607 zł. W 2021 r. liczba osób objętych pomocą z tego powodu spadła do 3, przy czym nadal 4 osoby korzystały ze schronienia, a koszty tej formy wsparcia wyniosły 8 398 zł. W 2022 r. nie odnotowano osób korzystających z pomocy z tytułu bezdomności, ani wydatków na schronienie. W kolejnych latach problem pojawił się ponownie, choć w niewielkiej skali. W 2023 r. pomoc z powodu bezdomności objęła 1 osobę. W 2024 r. wsparcie z tego powodu otrzymały 2 osoby, natomiast pokrycie kosztów schronienia dotyczyło 1 osoby i wyniosło 6 200 zł. Dane te pokazują, że bezdomność w gminie ma charakter incydentalny i dotyczy niewielkiej liczby mieszkańców, ale jednocześnie generuje konieczność zapewnienia realnej pomocy w sytuacjach kryzysowych. Nawet przy małej liczbie przypadków Gmina musi pozostawać gotowa do organizacji schronienia oraz finansowania pobytu osoby potrzebującej w odpowiedniej placówce. Oznacza to, że zjawisko nie może być bagatelizowane, ponieważ każdy przypadek bezdomności wymaga szybkiej reakcji i wiąże się z konkretnymi kosztami po stronie samorządu. Warto przy tym podkreślić, że problem bezdomności może dotyczyć również osób, które od dłuższego czasu faktycznie nie przebywają już na terenie gminy Chmielnik, ale pozostają związane z nią formalnie. Z punktu widzenia systemu pomocy społecznej skutkuje to tym, że Gmina może być zobowiązana do

ponoszenia kosztów wsparcia, w tym kosztów schronienia, także wobec osób przebywających poza jej obszarem. Lokalny wymiar bezdomności nie powinien być więc oceniany wyłącznie przez pryzmat osób widocznych na terenie gminy, lecz również przez obowiązki finansowe i organizacyjne, jakie mogą obciążać samorząd w związku z mieszkańcami pozostającymi w kryzysie bezdomności poza miejscem stałego pobytu.

Analiza SWOT

Jedną z podstawowych metod analizy strategicznej jest analiza SWOT, która polega na ustaleniu silnych i słabych stron zasobów własnych Gminy oraz szans i zagrożeń związanych z jej otoczeniem. Analiza powstała podczas spotkania warsztatowego przedstawiciela Wykonawcy oraz pracowników gminnego systemu pomocy społecznej. Analiza dotyczyła obszaru pomocy społecznej gminy bez rozróżniania na jego poszczególne aspekty. Podejście to wynikało z charakteru gminy oraz silnego oddziaływania poszczególnych problemów społecznych na siebie wzajemnie. Uczestnicy w toku dyskusji określili mocne i słabe strony gminy oraz wskazali szanse i zagrożenia. Wynik opracowanej analizy SWOT prezentuje poniższa tabela. Należy przy tym mieć na uwadze, że analiza SWOT w jednostce publicznej różni się od takiej analizy przeprowadzonej w podmiocie prywatnym. Podstawowym założeniem, różniącym oba podejścia jest fakt, że Gmina nie konkuruje z innymi gminami w pozyskiwaniu „klientów pomocy społecznej”.

Tabela 17. Analiza SWOT obszaru pomocy społecznej gminy Chmielnik

MOCNE STRONY

- rozwinięta i zróżnicowana infrastruktura wsparcia społecznego, obejmująca m.in. Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Środowiskowy Dom Samopomocy, Klub Seniora, Dom Pomocy Społecznej oraz inne placówki świadczące usługi opiekuńcze i wspierające,
- funkcjonowanie instytucji i usług adresowanych do osób starszych, chorych i z niepełnosprawnościami, w tym usług opiekuńczych, specjalistycznych usług opiekuńczych oraz programów wspierających opiekunów,
- obecność placówek i rozwiązań aktywizujących społecznie i zawodowo osoby zagrożone wykluczeniem, w tym Zakładu Aktywności Zawodowej oraz podmiotów ekonomii społecznej,
- rozwinięta infrastruktura edukacyjna i opiekuńcza dla dzieci i rodzin, obejmująca przedszkola i żłobki,
- dostępność mieszkań komunalnych i socjalnych, co zwiększa możliwości reagowania na

trudne sytuacje bytowe mieszkańców,

- relatywnie dobra dostępność podstawowych usług publicznych i instytucji ponadgminnych, w tym ochrony zdrowia, bezpieczeństwa, edukacji oraz transportu,
- funkcjonowanie lokalnych form integracji społecznej i międzypokoleniowej, w tym aktywność seniorów, kół gospodyń wiejskich, organizacji pozarządowych i inicjatyw środowiskowych,
- rozwinięta oferta kulturalna, rekreacyjna i sportowa, sprzyjająca integracji mieszkańców oraz budowaniu więzi społecznych,
- doświadczenie samorządu i jednostek organizacyjnych w pozyskiwaniu środków zewnętrznych na działania społeczne,
- stosunkowo wysoki poziom bezpieczeństwa lokalnego oraz obecność służb odpowiedzialnych za porządek publiczny,
- funkcjonowanie nieformalnych i środowiskowych form wsparcia, w tym grup samopomocowych.

SŁABE STRONY

- postępujące starzenie się ludności oraz spadek liczby mieszkańców, co zwiększa zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze, zdrowotne i wsparcie długoterminowe,
- utrzymujące się problemy zdrowotne i społeczne mieszkańców, zwłaszcza związane z długotrwałą chorobą, niepełnosprawnością, bezrobociem i ubóstwem,
- ograniczona atrakcyjność lokalnego rynku pracy, w tym niewystarczająca liczba dobrze wynagradzanych miejsc pracy,
- obciążenie systemu pomocy społecznej kosztami pobytu mieszkańców w domach pomocy społecznej i innych placówkach całodobowej opieki,
- niewystarczające wykorzystanie części infrastruktury świetlicowej i lokalnej w niektórych miejscowościach,
- niedostosowanie części usług opieki nad dziećmi do potrzeb osób dojeżdżających do pracy poza gminę,
- ograniczona oferta drobnych usług i miejsc sprzyjających codziennej integracji społecznej w mieście i sołectwach,
- ryzyko trwałości projektów społecznych po zakończeniu finansowania zewnętrznego,
- obciążenia finansowe gminy związane z koniecznością ponoszenia kosztów wsparcia osób formalnie związanych z gminą, ale przebywających poza jej terenem, np. w kryzysie

bezdolności lub w placówkach całodobowych.

SZANSE

- możliwość dalszego pozyskiwania środków zewnętrznych na rozwój usług społecznych, zdrowotnych, opiekuńczych i aktywizacyjnych,
- rozwój usług społecznych świadczonych w środowisku zamieszkania, co może ograniczać konieczność kierowania mieszkańców do kosztownych form opieki instytucjonalnej,
- wzmacnianie współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi, podmiotami ekonomii społecznej, placówkami oświatowymi i ochrony zdrowia,
- rozwój programów adresowanych do seniorów, osób z niepełnosprawnościami, opiekunów faktycznych i rodzin przeżywających trudności,
- wykorzystanie potencjału aktywnych seniorów i organizacji lokalnych do działań integracyjnych, profilaktycznych i wolontariackich,
- rozwój mieszkalnictwa wspieranego, komunalnego i społecznego jako narzędzia przeciwdziałania wykluczeniu i niestabilności bytowej,
- poprawa dostępności transportowej i komunikacyjnej, ułatwiająca mieszkańcom korzystanie z usług publicznych, rynku pracy i oferty edukacyjnej,
- rozwój działań profilaktycznych w zakresie zdrowia psychicznego, uzależnień i przemocy domowej,
- wykorzystanie potencjału dziedzictwa kulturowego i lokalnej aktywności społecznej do wzmacniania tożsamości, integracji i jakości życia,
- rozwój usług cyfrowych i nowoczesnych form wsparcia, które mogą zwiększać dostępność pomocy dla osób starszych, samotnych i mniej mobilnych.

ZAGROŻENIA

- dalsze pogłębianie się niekorzystnych trendów demograficznych, w tym depopulacji i wzrostu udziału osób w wieku poprodukcyjnym,
 - wzrost liczby osób wymagających stałej opieki, wsparcia środowiskowego i specjalistycznych usług społecznych,
 - rosnące koszty funkcjonowania systemu pomocy społecznej, w szczególności kosztów usług opiekuńczych, pobytu w domach pomocy społecznej i realizacji zadań obowiązkowych,
-

-
- utrwalanie się zjawisk uzależnień, przemocy domowej, bezradności opiekuńczo-wychowawczej oraz dziedziczenia problemów społecznych,
 - odpływ ludzi młodych i aktywnych zawodowo do większych ośrodków, osłabiający potencjał demograficzny i rodzinny gminy,
 - niestabilność finansowania zewnętrznego i trudności w utrzymaniu działań po zakończeniu projektów,
 - pogorszenie dostępności usług publicznych w wyniku wzrostu kosztów ich świadczenia lub niedoborów kadrowych,
 - wzrost skali samotności, izolacji i problemów zdrowia psychicznego, szczególnie wśród seniorów i osób niesamodzielnych.
-

Źródło. Opracowanie własne.

Wytyczne do planu działań Gminy Chmielnik w perspektywie 2035 roku w świetle dokumentów wyższego rzędu

Przy opracowaniu Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla gminy Chmielnik na lata 2026-2035 zasadne jest przyjęcie trzech dokumentów jako podstawowych wytycznych programowych: Strategii Rozwoju Usług Społecznych, polityki publicznej do roku 2030 z perspektywą do 2035 r., Strategii Polityki Społecznej Województwa Świętokrzyskiego na lata 2021–2030 oraz Regionalnego Planu Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji dla Województwa Świętokrzyskiego na lata 2026–2028. Dobór tych dokumentów jest uzasadniony ich rangą, zakresem oraz funkcją wobec polityki lokalnej. Strategia krajowa wyznacza długofalowy model docelowy rozwoju usług społecznych w Polsce, z horyzontem zgodnym z planowaniem gminnym do 2035 r., a jej centralnym założeniem jest rozwój usług świadczonych w społeczności lokalnej oraz stopniowe przechodzenie od opieki instytucjonalnej do środowiskowej. Strategia wojewódzka pełni natomiast rolę regionalnego punktu odniesienia dla gminnych i powiatowych strategii rozwiązywania problemów społecznych, wskazując cele i uniwersalne kierunki działań możliwe do realizacji na wszystkich szczeblach samorządu. Z kolei regionalny plan usług społecznych ma najbardziej operacyjny charakter, ponieważ porządkuje kierunki wdrażania usług i procesu deinstytucjonalizacji w województwie świętokrzyskim oraz wprost wskazuje, że powinien stać się punktem wyjścia dla lokalnych planów rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji w gminach i powiatach.

Przyjęcie tych trzech dokumentów jako wytycznych oznacza, że strategia gminy Chmielnik nie powinna koncentrować się wyłącznie na opisie problemów i katalogu świadczeń, ale powinna zostać zbudowana wokół rozwoju usług społecznych, koordynacji wsparcia, wzmocnienia środowiska lokalnego oraz zwiększania samodzielności mieszkańców wymagających pomocy. W strategii krajowej podkreślono, że proces deinstytucjonalizacji ma służyć poprawie dobrostanu osób i rodzin, a usługi w przyszłości powinny mieć coraz bardziej środowiskowy charakter, czyli być organizowane możliwie blisko miejsca zamieszkania. Wskazano również potrzebę opracowywania regionalnych i lokalnych planów deinstytucjonalizacji, rozbudowy systemu usług środowiskowych, rozwoju kadr oraz monitorowania procesu zmian. Regionalny plan dla województwa świętokrzyskiego rozwija te założenia, wskazując zarówno obszary interwencji, jak i konkretne rekomendacje dla samorządów lokalnych. Strategia wojewódzka uzupełnia ten układ, pokazując, że kierunki działań powinny być jednocześnie usługowe, infrastrukturalne, aktywizacyjne i koordynacyjne. W konsekwencji Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla gminy Chmielnik na lata 2026-2035 powinna zawierać przede wszystkim kierunek rozwoju powszechnie dostępnych, wysokiej jakości usług społecznych realizowanych w środowisku lokalnym. Oznacza to odchodzenie od modelu reagującego głównie świadczeniem pieniężnym na rzecz modelu opartego na usługach, pracy środowiskowej, poradnictwie, asystenturze, opiece w miejscu zamieszkania i elastycznych formach wsparcia dostosowanych do potrzeb mieszkańców. Jest to spójne zarówno z dokumentem krajowym, który wskazuje na rozbudowę usług środowiskowych i rozwój nowych narzędzi wsparcia, jak i z dokumentem wojewódzkim, w którym podkreślono rosnące znaczenie usług wobec osób starszych, niesamodzielnych i z niepełnosprawnościami.

Niezbędnym obszarem działań powinno być wzmocnienie systemu wsparcia rodziny i dzieci, w tym rozwój działań profilaktycznych, pracy z rodziną, asystentury rodzinnej, poradnictwa specjalistycznego, działań na rzecz rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze oraz rozwiązań ograniczających konieczność kierowania dzieci do pieczy zastępczej. Strategia krajowa wyraźnie wskazuje rozwój usług profilaktycznych i bezpośrednich usług środowiskowych wspierających dzieci i rodzinę, rozwój współpracy multiprofesjonalnej, wzmocnienie kompetencji rodziców, wsparcie rodzin z problemem uzależnień oraz tworzenie lokalnych „koszyków usług” dla rodzin z dziećmi. Regionalny plan wojewódzki traktuje wsparcie rodziny i pieczy zastępczej jako jeden z kluczowych obszarów interwencji. Istotne miejsce w strategii powinien zajmować również rozwój usług dla osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, zwłaszcza seniorów, osób przewlekle chorych i osób z niepełnosprawnościami. Dokumenty wyższego szczebla konsekwentnie wskazują potrzebę rozwoju usług opiekuńczych, asystenckich, rehabilitacyjnych, opieki wytchnieniowej, teleopieki, dziennych form wsparcia, lokalnych systemów wsparcia seniorów oraz

rozwiązań pozwalających jak najdłużej utrzymać mieszkańca w jego naturalnym środowisku życia. Regionalny plan rekomenduje dodatkowo rozwój mieszkań wspomaganych, treningowych i wspieranych z koszykiem usług, a także ustanowienie koordynatora usług społecznych i zdrowotnych. Dla gminy Chmielnik oznacza to potrzebę rozpisania działań zarówno usługowych, jak i organizacyjnych, w tym powiązania pomocy społecznej z ochroną zdrowia, polityką senioralną i dostępnością mieszkaniową. W strategii powinien zostać wyodrębniony także obszar zdrowia psychicznego i kryzysów psychicznych. Regionalny plan wskazuje osoby w kryzysie zdrowia psychicznego jako osobny obszar interwencji, co oznacza, że lokalny dokument nie powinien ograniczać tego zagadnienia do pojedynczych zapisów rozproszonych między innymi problemami. Należy więc przewidzieć rozwój poradnictwa, wsparcia psychologicznego, współpracy z ochroną zdrowia, działań interwencyjnych i środowiskowych form pomocy dla osób dorosłych, dzieci i rodzin znajdujących się w kryzysie. Takie podejście odpowiada regionalnej logice planowania usług, w której zdrowie psychiczne zostało wyodrębnione jako samodzielne pole działań publicznych. Ważne jest również ujęcie problemu bezdomności oraz zagrożenia bezdomnością w sposób usługowy, a nie wyłącznie interwencyjny. Regionalny plan wprost wyodrębnia osoby w kryzysie bezdomności jako osobny obszar interwencji. Oznacza to, że także w strategii gminnej powinny znaleźć się działania związane nie tylko z zapewnieniem schronienia w sytuacji kryzysowej, ale także z profilaktyką utraty mieszkania, pracą socjalną, wsparciem mieszkaniowym, reintegracją społeczną i koordynacją pomocy wobec osób formalnie związanych z gminą, lecz przebywających poza jej terenem. Taki zapis będzie zgodny z kierunkiem przejścia od biernej reakcji do systemu wsparcia umożliwiającego wychodzenie z kryzysu. Strategia powinna także wzmacniać aktywną integrację społeczną i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, zwłaszcza wobec osób i rodzin dotkniętych ubóstwem, długotrwałym bezrobociem, uzależnieniami, niepełnosprawnością, przemocą domową i wielopropblemowością. Zarówno strategia wojewódzka, jak i regionalny plan usług społecznych akcentują potrzebę stosowania instrumentów aktywnej integracji, rozwoju reintegracji społeczno-zawodowej, poradnictwa, wsparcia podmiotów reintegracyjnych oraz włączania mieszkańców w główny nurt życia społeczno-gospodarczego. Dla gminy Chmielnik oznacza to, że plan działań powinien obejmować nie tylko pomoc osłonową, ale także ścieżki usamodzielniania, aktywizacji i odzyskiwania sprawczości przez mieszkańców. Należy również systemowo wykorzystać potencjał ekonomii społecznej, organizacji pozarządowych i partnerstw międzysektorowych. W dokumentach regionalnych wyraźnie podkreślono rolę partnerstwa, współpracy interdyscyplinarnej i międzysektorowej oraz wzmacniania podmiotów ekonomii społecznej jako realizatorów usług społecznych. Strategia wojewódzka wskazuje, że niski poziom aktywności społecznej i obywatelskiej stanowi barierę rozwojową, dlatego należy zwiększać udział organizacji pozarządowych i ekonomii społecznej w realizacji zadań

publicznych i usług społecznych. Dla gminy oznacza to potrzebę zaplanowania nie tylko własnych działań M-GOPS i samorządu, ale również mechanizmów zlecenia usług, współpracy z NGO, parafiami, podmiotami ekonomii społecznej, placówkami zdrowia i oświaty oraz lokalnymi liderami. Jednym z warunków skutecznej realizacji strategii będzie wzmocnienie lokalnego systemu koordynacji, zarządzania i monitorowania polityki społecznej. Strategia wojewódzka akcentuje potrzebę budowy skoordynowanego, innowacyjnego i kooperatywnego systemu polityki społecznej, a regionalny plan rekomenduje ustanowienie koordynatora usług społecznych i zdrowotnych oraz opracowanie lokalnych planów rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji. Strategia krajowa również wskazuje na potrzebę przygotowania lokalnych planów, rozwoju kadr i monitorowania procesu zmian. Równolegle konieczne jest rozwijanie kompetencji kadr i dalsza profesjonalizacja usług społecznych. Wszystkie trzy dokumenty podkreślają znaczenie jakości kadr, szkoleń, superwizji, rozwoju kompetencji zawodów pomocowych oraz przygotowania personelu do pracy w modelu środowiskowym i zindywidualizowanym. Oznacza to, że strategia gminna powinna objąć nie tylko mieszkańców jako odbiorców działań, ale również pracowników socjalnych, asystentów rodziny, opiekunów, koordynatorów, kadrę placówek wsparcia, członków zespołów interdyscyplinarnych i partnerów społecznych. Bez inwestycji w kompetencje kadrowe nie będzie możliwe trwałe przejście do modelu usług środowiskowych.

URZĄD MARSZAŁKOWSKI
WOJEWÓDZKI
ŚWIĘTOKRZYSKI

Część programowa

Część programowo-wdrożeniowa

Ostatni rozdział Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Chmielnik na lata 2026-2035 poświęcony jest określeniu działań Gminy w kontekście realizacji polityki społecznej na kolejne lata. Plan strategiczny opiera się na określeniu celów strategicznych, operacyjnych i kierunków działań oraz wskazaniu metody wdrożeniowej.

Problemy i wyzwania stojące przed systemem pomocy społecznej w gminie Chmielnik

W wyniku przeprowadzonej diagnozy sytuacji społecznej, opartej na analizie danych zastanych (w tym sprawozdawczości M-GOPS, danych demograficznych i ekonomicznych, dokumentów programowych wyższego szczebla) oraz identyfikacji lokalnych uwarunkowań rozwojowych, wskazano główne problemy społeczne i wyzwania, z jakimi system pomocy społecznej w gminie Chmielnik będzie mierzył się w perspektywie kolejnych lat:

1. Starzenie się ludności i wzrost potrzeb opiekuńczych

- a. Postępujące starzenie się mieszkańców, depopulacja oraz wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym będą zwiększać presję na system usług opiekuńczych, zdrowotnych i wspierających codzienne funkcjonowanie.
- b. Coraz większym wyzwaniem będzie rozwój usług świadczonych w środowisku zamieszkania, tak aby możliwie długo utrzymywać seniorów i osoby niesamodzielne w ich naturalnym otoczeniu.
- c. Należy ograniczać samotność, izolację społeczną i wykluczenie osób starszych, zwłaszcza prowadzących jednoosobowe gospodarstwa domowe.
- d. Coraz ważniejsze staje się wsparcie opiekunów nieformalnych, w tym rodzin przejmujących codzienny ciężar opieki nad osobami starszymi, chorymi i zależnymi.
- e. W perspektywie strategicznej konieczne będzie łączenie polityki senioralnej z ochroną zdrowia, mieszkalnictwem, usługami społecznymi i lokalną aktywizacją środowiskową.

2. Wysoka rola problemów zdrowotnych, niepełnosprawności i niesamodzielności

- a. Długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność pozostają najważniejszymi przyczynami korzystania z pomocy społecznej, co oznacza konieczność dalszego wzmacniania usług środowiskowych i specjalistycznych.
- b. Szczególnym wyzwaniem jest rosnące zapotrzebowanie na wsparcie dla osób samotnych, których stan zdrowia ogranicza samodzielność i zdolność do pełnienia codziennych ról życiowych.
- c. Gmina powinna rozwijać usługi opiekuńcze, specjalistyczne, asystenckie, rehabilitacyjne i wytchnieniowe, a także lepiej integrować wsparcie społeczne z systemem ochrony zdrowia.
- d. Konieczne jest dalsze ograniczanie barier architektonicznych, organizacyjnych i transportowych, które utrudniają osobom z niepełnosprawnościami korzystanie z usług i uczestnictwo w życiu społecznym.
- e. Wyzwaniem będzie także wzrost kosztów związanych z opieką długoterminową, w tym pobytem mieszkańców w domach pomocy społecznej i innych formach całodobowego wsparcia.

3. Ryzyko utrwalania się ubóstwa i wieloproplemowości rodzin

- a. Mimo częściowej poprawy sytuacji części gospodarstw domowych, ubóstwo pozostaje jednym z istotnych problemów lokalnych, zwłaszcza tam, gdzie nakłada się na chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie lub bezradność życiową.
- b. Wyzwaniem jest ograniczanie sytuacji, w których pomoc społeczna ma charakter wyłącznie osłonowy, bez skutecznego przechodzenia do usamodzielnienia i aktywizacji.
- c. Szczególnej uwagi wymagają gospodarstwa o niskiej odporności ekonomicznej, dla których nawet krótkotrwały kryzys zdrowotny, zawodowy lub rodzinny może oznaczać utratę stabilności bytowej.
- d. Należy wzmacniać działania z zakresu aktywnej integracji społecznej i społeczno-zawodowej, tak aby przeciwdziałać trwałej zależności od świadczeń.
- e. W polityce społecznej trzeba uwzględniać, że niższa atrakcyjność płacowa części lokalnego rynku pracy może zwiększać podatność części rodzin na trudności dochodowe i ryzyko wykluczenia.

4. Wsparcie rodziny i ograniczanie dziedziczenia problemów społecznych

- a. Istotnym wyzwaniem pozostaje wzmacnianie rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze, szczególnie rodzin niepełnych i wieloproplemowych.

- b. Konieczne jest rozwijanie asystentury rodziny, pracy socjalnej i poradnictwa specjalistycznego, tak aby interwencja następowała odpowiednio wcześnie, zanim nastąpi głęboka dezorganizacja życia rodzinnego.
- c. Gmina powinna wzmacniać kompetencje rodzicielskie oraz rozwijać lokalne formy wsparcia środowiskowego dla dzieci i rodzin.
- d. Ważnym kierunkiem pozostaje ograniczanie potrzeby kierowania dzieci do pieczy zastępczej poprzez skuteczniejszą pracę z rodziną biologiczną i lepszą koordynację wsparcia.
- e. Działania wobec rodzin powinny być powiązane z edukacją, zdrowiem, profilaktyką uzależnień, przeciwdziałaniem przemocy oraz wsparciem materialnym, ponieważ problemy rodzinne w gminie mają często charakter skumulowany.

5. Zdrowie psychiczne jako odrębny obszar interwencji

- a. Coraz większego znaczenia nabierają problemy zdrowia psychicznego dzieci, młodzieży i dorosłych, które nie powinny być traktowane wyłącznie jako zjawisko towarzyszące innym problemom społecznym.
- b. Wyzwaniem dla gminy jest rozwijanie wsparcia psychologicznego, poradniczego i środowiskowego dla osób w kryzysie psychicznym oraz ich rodzin.
- c. Potrzebne jest silniejsze powiązanie działań pomocy społecznej z ochroną zdrowia, oświatą i lokalnym systemem wczesnego reagowania na kryzysy.
- d. W polityce społecznej należy uwzględniać, że samotność, przeciążenie opiekunów, uzależnienia i przemoc zwiększają ryzyko pogorszenia dobrostanu psychicznego mieszkańców.
- e. Zdrowie psychiczne powinno stać się jednym z przekrojowych obszarów planowania usług społecznych do 2035 roku.

6. Uzależnienia, przemoc domowa i zachowania ryzykowne

- a. Utrzymującym się wyzwaniem pozostaje przeciwdziałanie uzależnieniom, zwłaszcza problemom alkoholowym, które wpływają na kondycję rodzin, bezpieczeństwo dzieci i skalę kryzysów domowych.
- b. Wymaga wzmocnienia lokalny system wczesnej identyfikacji problemów i kierowania do pomocy, oparty na współpracy M-GOPS, GKRPA, szkół, policji, ochrony zdrowia i innych instytucji.
- c. Konieczne jest zwiększanie dostępności poradnictwa, konsultacji, wsparcia terapeutycznego i działań motywujących do leczenia.

- d. Istotnym wyzwaniem pozostaje przeciwdziałanie przemocy domowej oraz łączenie działań interwencyjnych z długofalową pracą z rodziną.
- e. Strategia powinna uwzględniać nie tylko uzależnienia od alkoholu i substancji psychoaktywnych, ale również problemy behawioralne i inne zachowania ryzykowne.

7. Bezdomność i zagrożenie kryzysem mieszkaniowym

- a. Choć bezdomność w gminie ma ograniczoną skalę, każdy przypadek generuje konieczność szybkiej reakcji oraz ponoszenia konkretnych kosztów przez samorząd.
- b. Wyzwaniem jest traktowanie bezdomności nie tylko jako sytuacji interwencyjnej, ale również jako obszaru wymagającego działań zapobiegających utracie mieszkania i stabilności życiowej.
- c. Gmina musi uwzględniać, że zobowiązania finansowe mogą dotyczyć także osób formalnie związanych z Chmielnikiem, lecz faktycznie przebywających poza jego terenem.
- d. Należy wzmacniać działania z zakresu pracy socjalnej, wsparcia mieszkaniowego i reintegracji społecznej wobec osób zagrożonych wykluczeniem mieszkaniowym.

8. Dzieci, młodzież i młodzi dorośli w warunkach zmian demograficznych

- a. W warunkach spadku liczby dzieci i młodzieży szczególnego znaczenia nabiera utrzymanie wysokiej jakości i dostępności wsparcia rozwojowego, edukacyjnego i profilaktycznego.
- b. Potrzebne jest wzmacnianie oferty pozalekcyjnej, środowiskowej, sportowej i kulturalnej, zwłaszcza jako narzędzia wyrównywania szans i ograniczania zachowań ryzykownych.
- c. Wyzwaniem pozostaje lepsze dostosowanie części usług opieki nad dziećmi do potrzeb rodzin dojeżdżających do pracy poza gminę.
- d. Należy wzmacniać więź młodych mieszkańców z miejscem zamieszkania oraz rozwijać ich udział w życiu społecznym, aby ograniczać długofalowe skutki odpływu ludzi młodych i aktywnych zawodowo.
- e. Wsparcie dzieci i młodzieży powinno coraz silniej obejmować obszar zdrowia psychicznego, bezpieczeństwa cyfrowego i profilaktyki społecznej.

9. Dostępność usług i nierówności wewnątrzgminne

- a. Rozproszona struktura osadnicza gminy oznacza potrzebę dalszego ograniczania barier transportowych i organizacyjnych w dostępie do usług społecznych, zdrowotnych, edukacyjnych i aktywizacyjnych.

- b. Wyzwaniem pozostaje pełniejsze wykorzystanie części lokalnej infrastruktury środowiskowej, zwłaszcza tam, gdzie istnieją obiekty, ale ich potencjał nie jest jeszcze dostatecznie uruchomiony przez działania społeczne.
- c. Należy wzmacniać lokalne miejsca integracji, aktywności i wsparcia, aby przeciwdziałać izolacji mieszkańców sołectw i osłabieniu więzi społecznych.
- d. Coraz większe znaczenie będzie mieć rozwój usług mobilnych, cyfrowych i środowiskowych, które poprawią dostępność wsparcia dla osób mniej mobilnych.
- e. Problem dostępności powinien być traktowany szerzej niż tylko kwestia przestrzenna — jako warunek skuteczności całego systemu pomocy społecznej.

10. Wyzwania instytucjonalne, kadrowe i finansowe

- a. Gmina stoi przed koniecznością dalszego wzmacniania jakości kadr pomocy społecznej i innych służb społecznych, tak aby były przygotowane do pracy w modelu usług środowiskowych i zindywidualizowanych.
- b. Ważnym wyzwaniem jest budowa bardziej skoordynowanego systemu współpracy między M-GOPS, ochroną zdrowia, oświatą, policją, organizacjami pozarządowymi i podmiotami ekonomii społecznej.
- c. Konieczne jest rozwijanie lokalnego systemu monitorowania potrzeb, przeglądu usług i oceny skuteczności działań, aby strategia miała charakter realnie zarządczy, a nie wyłącznie deklaracyjny.
- d. Istotnym problemem pozostają rosnące koszty realizacji zadań obowiązkowych, usług opiekuńczych i pobytu mieszkańców w placówkach całodobowych.
- e. Trwałym wyzwaniem jest także zapewnienie trwałości projektów i usług rozwijanych przy wsparciu środków zewnętrznych oraz lepsze powiązanie planowania strategicznego z realnymi źródłami finansowania.

11. Potrzeba przejścia od modelu świadczeniowego do usługowego

- a. Jednym z najważniejszych wyzwań strategicznych dla gminy Chmielnik jest stopniowe przechodzenie od modelu wsparcia opartego głównie na świadczeniach pieniężnych do modelu rozwiniętych usług społecznych realizowanych blisko mieszkańca. Oznacza to konieczność dalszego rozwoju deinstytucjonalizacji, usług środowiskowych, koordynacji wsparcia i indywidualizacji pomocy.
- b. Gmina powinna szerzej wykorzystywać potencjał organizacji pozarządowych, ekonomii społecznej, aktywnych seniorów i lokalnych liderów jako współrealizatorów polityki społecznej. Wymaga to jednocześnie budowy trwałych partnerstw lokalnych i większego udziału mieszkańców w działaniach społecznych.

Wizja i Misja Gminy Chmielnik w kontekście rozwiązywania problemów społecznych

Misja i wizja stanowią punkt wyjścia dla części programowej strategii – porządkują ambicje gminy w obszarze polityki społecznej i nadają spójność dalszym zapisom: celom strategicznym, celom operacyjnym, kierunkom działań, wskaźnikom oraz sposobowi wdrażania i monitoringu. Dzięki nim strategia nie jest zbiorem odrębnych inicjatyw, lecz logicznym planem zmiany, w którym każda interwencja ma czytelne uzasadnienie, adresata oraz oczekiwany efekt. Misja odpowiada na pytanie „po co działamy” i określa trwały sens aktywności Gminy w sferze społecznej – wskazuje, jakie wartości i priorytety będą prowadziły samorząd oraz lokalnych partnerów w podejmowaniu decyzji. Jest relatywnie stała w czasie i powinna być odporna na zmiany otoczenia (np. wahania demograficzne czy finansowe), bo opisuje kierunek i filozofię działania, a nie katalog zadań. Wizja opisuje natomiast „dokąd zmierzamy” – przedstawia pożądany obraz gminy w perspektywie kilku–kilkunastu lat, z perspektywy mieszkańca i funkcjonowania systemu usług. Jest bardziej „rozwojowa” niż misja: akcentuje rezultat długofalowy, czyli to, jak ma wyglądać dostępność usług, poziom bezpieczeństwa socjalnego, jakość współpracy instytucji oraz dobrostan społeczności lokalnej. Dobrze sformułowana wizja powinna być na tyle konkretna, aby można ją było przełożyć na cele i mierniki, a jednocześnie na tyle szeroka, by integrowała działania różnych podmiotów. W praktyce misja tworzy fundament normatywny (wartości i sens), a wizja – horyzont zmiany (stan docelowy). Razem stanowią „ramę decyzyjną” dla całej strategii: pomagają ocenić, czy proponowane działania rzeczywiście wzmacniają samodzielność mieszkańców, rozwijają usługi środowiskowe, ograniczają wykluczenie i odpowiadają na kluczowe wyzwania gminy, a także czy pozostają spójne z kierunkami polityki społecznej na poziomie regionalnym.

Wizja

Gmina Chmielnik w 2035 roku to wspólnota otwarta, bezpieczna i solidarna, w której mieszkańcy na każdym etapie życia mają dostęp do adekwatnego wsparcia, wysokiej jakości usług społecznych oraz warunków sprzyjających samodzielności, integracji i aktywnemu uczestnictwu w życiu lokalnym.

Misja

Misją Gminy Chmielnik jest prowadzenie spójnej i nowoczesnej polityki społecznej, która wzmacnia rodziny, wspiera osoby starsze, chore, z niepełnosprawnościami i znajdujące się w kryzysie,

przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu oraz rozwija dostępne, środowiskowe i skoordynowane usługi społeczne we współpracy z mieszkańcami i lokalnymi partnerami.

Cele strategiczne, operacyjne oraz kierunki działań

Przeprowadzona diagnoza sytuacji społecznej Gminy Chmielnik pozwoliła na identyfikację najważniejszych problemów i wyzwań, które w perspektywie kolejnych lat będą w istotny sposób wpływać na funkcjonowanie lokalnego systemu polityki społecznej. Do najważniejszych z nich należą w szczególności:

potrzeba dalszego ograniczania ubóstwa i ryzyka wykluczenia społecznego, rosnące potrzeby osób starszych, chorych, z niepełnosprawnościami i niesamodzielnych, konieczność wzmacniania rodzin w realizacji funkcji opiekuńczo-wychowawczej, przeciwdziałanie przemocy domowej i uzależnieniom, a także rozwój bardziej zintegrowanego, usługowego i partnerskiego modelu wsparcia mieszkańców. Taki sposób ujęcia problemów pozostaje spójny z częścią diagnostyczną dokumentu oraz z przyjętym założeniem, że strategia ma być odpowiedzią zarówno na obecne deficyty, jak i na prognozowane zmiany społeczne i demograficzne w gminie. W odpowiedzi na zidentyfikowane problemy wyznaczono kluczowe obszary wymagające wsparcia i wzmocnienia. Obejmują one przede wszystkim:

- ograniczanie ubóstwa oraz wzmacnianie bezpieczeństwa socjalnego osób i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej,
- rozwój usług społecznych dla osób starszych, chorych, z niepełnosprawnościami i niesamodzielnych oraz przeciwdziałanie ich izolacji społecznej,
- wspieranie rodzin, dzieci i młodzieży, w tym wzmacnianie kompetencji opiekuńczo-wychowawczych oraz przeciwdziałanie kryzysom rodzinnym,
- ograniczanie skali uzależnień, przemocy domowej i innych zachowań ryzykownych poprzez działania profilaktyczne, interwencyjne i edukacyjne,
- wspieranie aktywności społecznej i zawodowej mieszkańców oraz rozwój lokalnych partnerstw, samopomocy i inicjatyw obywatelskich,
- wzmacnianie potencjału instytucjonalnego gminy, w tym koordynacji działań, jakości usług społecznych oraz kompetencji kadr zaangażowanych w rozwiązywanie problemów społecznych.

Tak określone obszary problemowe znalazły odzwierciedlenie w układzie celów strategicznych, które wyznaczają główne kierunki interwencji społecznej Gminy Chmielnik w latach 2026–2035. Dla

każdego celu strategicznego przypisano cele operacyjne oraz odpowiadające im kierunki działań, co pozwala przełożyć ogólne założenia strategiczne na konkretne zadania wdrożeniowe. W ramach prac nad Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Chmielnik na lata 2026–2035 wyznaczono 5 celów strategicznych:

1. Ograniczenie ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa jakości życia osób starszych, chorych, z niepełnosprawnościami i niesamodzielnych.
2. Wspieranie rodzin, dzieci i młodzieży oraz wzmacnianie ich zdolności do prawidłowego funkcjonowania.
3. Ograniczanie skali uzależnień, przemocy domowej i innych zachowań ryzykownych oraz wzmacnianie profilaktyki społecznej.
4. Wspieranie aktywności społecznej i zawodowej mieszkańców oraz rozwój wspólnoty lokalnej.
5. Wzmocnienie potencjału instytucjonalnego systemu pomocy i usług społecznych w gminie.

Do wskazanych celów strategicznych przypisano łącznie 12 celów operacyjnych, których realizacja będzie możliwa poprzez wdrażanie odpowiadających im kierunków działań. Tak skonstruowana matryca interwencji tworzy spójny system planowania i realizacji lokalnej polityki społecznej, umożliwiając jednocześnie lepsze dopasowanie podejmowanych działań do rzeczywistych potrzeb mieszkańców oraz wyzwań rozwojowych gminy. W tym sensie część programowa Strategii stanowi bezpośrednie rozwinięcie wniosków płynących z diagnozy oraz podstawę do prowadzenia skoordynowanej, długofalowej i partnerskiej polityki społecznej na terenie Gminy Chmielnik

Cel strategiczny 1.	Ograniczenie ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa jakości życia osób starszych, chorych, z niepełnosprawnościami i niesamodzielnych
Cel operacyjny 1.1.	Wzmacnianie bezpieczeństwa socjalnego osób i rodzin w trudnej sytuacji życiowej
Działania	<ul style="list-style-type: none"> • zapewnienie terminowej i adekwatnej pomocy finansowej, rzeczowej i usługowej osobom oraz rodzinom spełniającym kryteria ustawowe, • rozwijanie pracy socjalnej ukierunkowanej na usamodzielnianie • kontynuacja dożywiania osób potrzebujących oraz wsparcia w formie posiłków i zasiłków celowych, • ograniczanie skutków ubóstwa energetycznego, mieszkaniowego i zadłużenia poprzez poradnictwo oraz koordynację pomocy, • wspieranie osób zagrożonych bezdomnością i gotowość do zapewnienia schronienia oraz niezbędnych form pomocy.
Opis działań	<p>Dla realizacji celu operacyjnego „Wzmacnianie bezpieczeństwa socjalnego osób i rodzin w trudnej sytuacji życiowej” kluczowe znaczenie będzie miało prowadzenie działań zapewniających mieszkańcom gminy dostęp do adekwatnych, terminowych i możliwie kompleksowych form wsparcia, dostosowanych do rodzaju oraz skali występujących problemów. Zakłada się dalsze udzielanie pomocy finansowej, rzeczowej i usługowej osobom oraz rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej, zgodnie z obowiązującymi przepisami oraz z uwzględnieniem rzeczywistych potrzeb beneficjentów. Istotne będzie przy tym nie tylko reagowanie na skutki ubóstwa czy kryzysu życiowego, ale również podejmowanie działań wzmacniających samodzielność i sprawczość osób korzystających ze wsparcia. Z tego względu ważnym elementem interwencji pozostanie rozwijanie pracy socjalnej ukierunkowanej na aktywizowanie, motywowanie oraz towarzyszenie rodzinom i osobom w przewyżczeniu trudności, tak aby pomoc społeczna pełniła funkcję nie tylko osłonową, lecz również usamodzielniającą. W ramach tego celu zakłada się także kontynuację działań służących zabezpieczeniu podstawowych potrzeb bytowych mieszkańców, w szczególności poprzez dożywianie osób potrzebujących oraz udzielanie wsparcia w formie posiłków i zasiłków celowych. Działania te mają szczególne znaczenie w odniesieniu do rodzin o niskich dochodach, osób samotnych, seniorów oraz osób chorych i niesamodzielnych, dla których nawet czasowe pogorszenie sytuacji materialnej może prowadzić do pogłębienia wykluczenia społecznego. Jednocześnie istotnym kierunkiem będzie ograniczanie skutków ubóstwa energetycznego, problemów mieszkaniowych i zadłużenia, między innymi poprzez poradnictwo, informowanie o dostępnych instrumentach wsparcia, pomoc w załatwianiu spraw urzędowych oraz lepszą koordynacją działań różnych instytucji i podmiotów. Ważne będzie wczesne identyfikowanie sytuacji kryzysowych, zanim doprowadzą one do trwałej destabilizacji funkcjonowania gospodarstwa domowego. W obszarze bezpieczeństwa socjalnego niezbędne pozostanie również wspieranie osób zagrożonych bezdomnością oraz zachowanie gotowości do zapewnienia schronienia i niezbędnych form pomocy w sytuacjach kryzysowych. Dotyczy to zarówno interwencji o charakterze doraźnym, jak i działań ukierunkowanych na wychodzenie z kryzysu życiowego, odbudowę podstawowej stabilizacji oraz przywracanie możliwości samodzielnego funkcjonowania. Realizacja celu operacyjnego powinna więc opierać się na podejściu całościowym, łączącym</p>

	funkcję ochronną, interwencyjną i aktywizującą, a także na ścisłej współpracy instytucji pomocy społecznej z innymi podmiotami działającymi na rzecz mieszkańców. Dzięki temu możliwe będzie nie tylko łagodzenie skutków trudnej sytuacji życiowej, ale także skuteczniejsze zapobieganie jej utrwalaniu i dziedziczeniu.
Oczekiwane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • zapewnienie osobom i rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej dostępu do adekwatnych i terminowo udzielanych form pomocy, • ograniczenie skali ubóstwa i złagodzenie jego najdotkliwszych skutków wśród mieszkańców gminy, • lepsze zabezpieczenie podstawowych potrzeb bytowych osób i rodzin, w tym potrzeb żywnościowych, mieszkaniowych i socjalnych, • zwiększenie skuteczności pracy socjalnej ukierunkowanej na wzmacnianie samodzielności życiowej osób i rodzin, • poprawa zdolności osób i rodzin do radzenia sobie z trudnościami żywymi przy wykorzystaniu własnych zasobów oraz dostępnych form wsparcia, • ograniczenie skali problemów związanych z ubóstwem energetycznym, zadłużeniem oraz zagrożeniem utraty mieszkania, • zwiększenie skuteczności działań interwencyjnych wobec osób zagrożonych bezdomnością, • poprawa koordynacji pomocy udzielanej osobom i rodzinom znajdującym się w kryzysie.
Realizatorzy i Partnerzy	<ul style="list-style-type: none"> • Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Chmielniku, • Urząd Miasta i Gminy w Chmielniku, • placówki oświatowe z terenu gminy, • Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, • Powiatowy Urząd Pracy w Kielcach, • placówki ochrony zdrowia, • Policja, • organizacje pozarządowe, OSP, Koła Gospodyń Wiejskich oraz inne podmioty i grupy lokalne, • parafie i organizacje kościelne, • instytucje rządowe i samorządowe realizujące programy osłonowe, • podmioty świadczące usługi schronienia, żywienia i wsparcia interwencyjnego.
Okres realizacji	2026-2035. Cel o charakterze ciągłym, realizowany przez cały okres obowiązywania Strategii, z możliwością corocznej aktualizacji zakresu działań w zależności od zdiagnozowanych potrzeb oraz dostępnych środków finansowych

Cel strategiczny 1.	Ograniczenie ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa jakości życia osób starszych, chorych, z niepełnosprawnościami i niesamodzielnych
Cel operacyjny 1.2.	Rozwój usług społecznych i zdrowotnych dla osób starszych, chorych, z niepełnosprawnościami i niesamodzielnych
Działania	<ul style="list-style-type: none"> • rozwój usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania, • rozwijanie usług środowiskowych i deinstytucjonalnych, w tym opieki wytchnieniowej, asystencji osobistej, usług sąsiedzkich i mobilnych, • wzmacnianie oferty dziennych form wsparcia, w tym Klubu Seniora i Środowiskowego Domu Samopomocy, • rozwijanie wsparcia dla opiekunów faktycznych i rodzin osób zależnych, • poprawa dostępności do rehabilitacji, aktywizacji zdrowotnej i działań profilaktycznych, • wspieranie dostępności architektonicznej, cyfrowej i komunikacyjnej usług publicznych dla osób o ograniczonej mobilności, • rozwijanie lokalnych systemów koordynacji usług społecznych i zdrowotnych dla seniorów oraz osób zależnych.
Opis działań	<p>Realizacja niniejszego celu powinna koncentrować się na tworzeniu możliwie szerokiego, dostępnego i skoordynowanego systemu wsparcia, który pozwoli mieszkańcom wymagającym pomocy jak najdłużej funkcjonować w swoim środowisku zamieszkania. W warunkach postępującego starzenia się ludności oraz rosnącej liczby osób borykających się z chorobami przewlekłymi, niepełnosprawnością i ograniczoną samodzielnością szczególnego znaczenia nabiera rozwój usług świadczonych blisko miejsca zamieszkania, odpowiadających na codzienne potrzeby mieszkańców oraz ich rodzin. Istotnym kierunkiem działań będzie zatem rozwój usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania, tak aby osoby wymagające wsparcia mogły otrzymywać pomoc adekwatną do stanu zdrowia, poziomu sprawności oraz sytuacji życiowej, bez konieczności przedwczesnego kierowania ich do opieki instytucjonalnej. Ważnym elementem realizacji celu będzie również rozwijanie usług środowiskowych i deinstytucjonalnych, które stanowią odpowiedź na współczesne kierunki polityki społecznej i potrzeby lokalnej społeczności. Chodzi tu w szczególności o wzmacnianie takich form wsparcia, jak opieka wytchnieniowa, asystencja osobista, usługi sąsiedzkie czy mobilne formy pomocy, które z jednej strony poprawiają jakość życia osób zależnych, a z drugiej odciążają ich opiekunów faktycznych. Równoległe istotne będzie wzmacnianie oferty dziennych form wsparcia, sprzyjających utrzymaniu aktywności społecznej, psychicznej i fizycznej osób wymagających pomocy. Szczególne znaczenie w tym zakresie mają Klub Seniora oraz Środowiskowy Dom Samopomocy, które powinny być rozwijane jako miejsca integracji, terapii, aktywizacji i codziennego wsparcia dla osób starszych, samotnych, chorych i z niepełnosprawnościami. W ramach tego celu konieczne będzie także rozwijanie wsparcia kierowanego do opiekunów faktycznych i rodzin osób zależnych, ponieważ to właśnie rodzina bardzo często przejmuje podstawowy ciężar opieki nad seniorem, osobą przewlekle chorą lub z niepełnosprawnością. Wsparcie to powinno obejmować nie tylko czasowe odciążenie w obowiązkach opiekuńczych, ale również dostęp do informacji, poradnictwa, edukacji i koordynacji pomocy, tak aby opiekunowie nie pozostawali sami z trudnościami wynikającymi z długotrwałej opieki. Równocześnie ważne będzie</p>

	<p>zwiększanie dostępności do rehabilitacji, działań prozdrowotnych, profilaktyki oraz aktywizacji zdrowotnej, co może przyczyniać się do dłuższego utrzymania sprawności i samodzielności mieszkańców, a także ograniczania postępu niesamodzielności. Realizacja celu powinna również uwzględniać działania na rzecz poprawy dostępności architektonicznej, cyfrowej i komunikacyjnej usług publicznych dla osób o ograniczonej mobilności oraz osób napotykających bariery w korzystaniu z oferty instytucji publicznych. Oznacza to potrzebę stopniowego dostosowywania infrastruktury, sposobów komunikacji i organizacji usług do potrzeb osób starszych oraz osób z różnego rodzaju ograniczeniami funkcjonalnymi. Uzupełnieniem tych działań powinno być rozwijanie lokalnych systemów koordynacji usług społecznych i zdrowotnych, tak aby pomoc udzielana seniorom oraz osobom zależnym była bardziej spójna, kompleksowa i efektywna. W praktyce oznacza to potrzebę wzmacniania współpracy pomiędzy pomocą społeczną, ochroną zdrowia, organizacjami pozarządowymi, rodzinami oraz innymi instytucjami działającymi na rzecz mieszkańców. Dzięki temu możliwe będzie budowanie lokalnego systemu wsparcia, który nie tylko reaguje na występujące problemy, ale również skuteczniej zapobiega pogłębianiu się niesamodzielności i wykluczenia społecznego.</p>
<p>Oczekiwane rezultaty</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zwiększenie dostępności usług społecznych i zdrowotnych kierowanych do osób starszych, chorych, z niepełnosprawnościami i niesamodzielnych, • rozwój usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych świadczonych w miejscu zamieszkania, • poszerzenie zakresu usług środowiskowych i deinstytucjonalnych, w tym usług wspierających codzienne funkcjonowanie osób zależnych i ich opiekunów, • zwiększenie dostępności dziennych form wsparcia, aktywizacji i integracji społecznej, w tym oferty Klubu Seniora i Środowiskowego Domu Samopomocy, • wzmocnienie wsparcia kierowanego do opiekunów faktycznych i rodzin osób zależnych, • poprawa dostępu do rehabilitacji, działań profilaktycznych oraz aktywizacji zdrowotnej, • ograniczenie barier architektonicznych, komunikacyjnych i cyfrowych utrudniających korzystanie z usług publicznych, • poprawa koordynacji działań pomiędzy instytucjami i podmiotami świadczącymi wsparcie seniorom oraz osobom zależnym, • ograniczenie ryzyka izolacji społecznej, pogłębiania niesamodzielności i przedwczesnej instytucjonalizacji osób wymagających wsparcia.
<p>Realizatorzy i Partnerzy</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Chmielniku, • Urząd Miasta i Gminy w Chmielniku, • Środowiskowy Dom Samopomocy, • Klub Seniora, • podmioty lecznicze i placówki ochrony zdrowia, • Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie,

	<ul style="list-style-type: none"> • organizacje pozarządowe działające na rzecz seniorów, osób chorych i z niepełnosprawnościami, • parafie i organizacje kościelne, • podmioty realizujące programy z zakresu rehabilitacji, profilaktyki zdrowotnej, asystencji osobistej i opieki wytchnieniowej.
Okres realizacji	2026–203. Cel o charakterze ciągłym, realizowany przez cały okres obowiązywania Strategii, z możliwością etapowego rozwijania poszczególnych usług w zależności od skali potrzeb mieszkańców, możliwości organizacyjnych gminy oraz dostępności środków zewnętrznych.

Cel strategiczny 1.	Ograniczenie ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa jakości życia osób starszych, chorych, z niepełnosprawnościami i niesamodzielnych
Cel operacyjny 1.3.	Przeciwdziałanie izolacji społecznej i wzmacnianie aktywności osób starszych oraz osób z niepełnosprawnościami
Działania	<ul style="list-style-type: none"> • organizowanie działań integracyjnych, edukacyjnych, rekreacyjnych i międzypokoleniowych, • wspieranie aktywności obywatelskiej seniorów i osób z niepełnosprawnościami, • rozwijanie oferty lokalnych miejsc spotkań i aktywności w mieście i sołectwach, • prowadzenie działań informacyjnych i edukacyjnych dotyczących zdrowia, bezpieczeństwa, cyber-zagrożeń i samopomocy, • wykorzystywanie potencjału wolontariatu, organizacji społecznych i lokalnych liderów w działaniach integracyjnych.
Opis działań	<p>Realizacja celu operacyjnego powinna opierać się na tworzeniu warunków sprzyjających utrzymaniu więzi społecznych, aktywności obywatelskiej i uczestnictwa tych grup w życiu lokalnej wspólnoty. W warunkach postępującego starzenia się ludności, rosnącej liczby osób samotnych oraz występowania barier zdrowotnych, komunikacyjnych i społecznych szczególnego znaczenia nabiera przeciwdziałanie osamotnieniu i wykluczeniu relacyjnemu. Działania podejmowane w tym obszarze powinny więc służyć nie tylko organizowaniu czasu wolnego, ale przede wszystkim wzmacnianiu podmiotowości, sprawczości i poczucia przynależności osób starszych oraz osób z niepełnosprawnościami do społeczności lokalnej. Istotnym kierunkiem będzie organizowanie działań integracyjnych, edukacyjnych, rekreacyjnych i międzypokoleniowych, które umożliwią budowanie relacji, rozwijanie zainteresowań oraz aktywne uczestnictwo w życiu społecznym. Szczególne znaczenie mają inicjatywy angażujące różne grupy wiekowe, ponieważ sprzyjają one przełamywaniu stereotypów, wzmacniają solidarność międzypokoleniową oraz przeciwdziałają marginalizacji osób starszych i osób z niepełnosprawnościami. Ważne będzie także wspieranie aktywności obywatelskiej tych mieszkańców, między innymi poprzez zachęcanie do udziału w wydarzeniach lokalnych, konsultacjach społecznych, działaniach samopomocowych, inicjatywach sąsiedzkich i przedsięwzięciach realizowanych na rzecz wspólnoty. Dzięki temu osoby starsze i osoby z niepełnosprawnościami będą mogły pełnić nie tylko rolę odbiorców wsparcia, ale również aktywnych współtwórców życia</p>

	<p>społecznego. W realizacji celu duże znaczenie będzie miało rozwijanie oferty lokalnych miejsc spotkań i aktywności zarówno w mieście, jak i w sołectwach, tak aby dostęp do działań integracyjnych i aktywizujących nie był ograniczony wyłącznie do wybranych części gminy. Chodzi o wzmacnianie funkcji istniejących przestrzeni społecznych oraz tworzenie warunków do regularnych spotkań, zajęć, warsztatów i wspólnych inicjatyw, odpowiadających na potrzeby różnych grup mieszkańców. Uzupełnieniem tych działań powinno być prowadzenie działań informacyjnych i edukacyjnych dotyczących zdrowia, bezpieczeństwa, cyberzagrożeń oraz samopomocy. Współczesne wyzwania pokazują bowiem, że osoby starsze i osoby z ograniczeniami funkcjonalnymi wymagają nie tylko wsparcia integracyjnego, ale również dostępu do rzetelnej wiedzy, która zwiększa ich bezpieczeństwo, kompetencje społeczne i umiejętność radzenia sobie w codziennym życiu. Ważnym zasobem w realizacji celu będzie także wykorzystanie potencjału wolontariatu, organizacji społecznych i lokalnych liderów. To właśnie te środowiska mogą skutecznie wspierać działania integracyjne, docierać do osób mniej aktywnych, budować sieci wsparcia sąsiedzkiego oraz wzmacniać lokalne więzi społeczne. Realizacja celu powinna zatem prowadzić do budowania bardziej otwartej, solidarnej i włączającej społeczności lokalnej, w której osoby starsze oraz osoby z niepełnosprawnościami mają realną możliwość uczestniczenia w życiu społecznym, rozwijania swojej aktywności oraz korzystania z relacji i wsparcia płynącego ze wspólnoty.</p>
<p>Oczekiwane rezultaty</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ograniczenie skali izolacji społecznej i osamotnienia osób starszych oraz osób z niepełnosprawnościami, • zwiększenie uczestnictwa seniorów i osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym, kulturalnym, edukacyjnym i obywatelskim, • wzrost liczby działań integracyjnych, edukacyjnych, rekreacyjnych i międzypokoleniowych realizowanych na terenie gminy, • zwiększenie dostępności lokalnych miejsc spotkań i aktywności w mieście oraz w sołectwach, • wzmocnienie aktywności obywatelskiej seniorów i osób z niepełnosprawnościami oraz ich większy udział w inicjatywach lokalnych, • poprawa poziomu wiedzy mieszkańców w zakresie zdrowia, bezpieczeństwa, cyberzagrożeń i możliwości korzystania z samopomocy, • rozwój wolontariatu i działań samopomocowych ukierunkowanych na wsparcie osób starszych i osób z niepełnosprawnościami, • wzmocnienie więzi społecznych i solidarności międzypokoleniowej w społeczności lokalnej, • poprawa jakości życia osób starszych oraz osób z niepełnosprawnościami poprzez zwiększenie ich aktywności i poczucia przynależności do wspólnoty lokalnej.
<p>Realizatorzy i Partnerzy</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Chmielniku, • Urząd Miasta i Gminy w Chmielniku, • Klub Seniora,

	<ul style="list-style-type: none"> • Środowiskowy Dom Samopomocy, • Chmielnickie Centrum Kultury • placówki oświatowe, • organizacje pozarządowe działające na rzecz seniorów, osób z niepełnosprawnościami i integracji społecznej, OSP, Koła Gospodyń Wiejskich oraz inne lokalne grupy i środowiska, • parafie i organizacje kościelne, • wolontariusze i liderzy lokalni, • placówki ochrony zdrowia.
Okres realizacji	2026–2035. Cel o charakterze ciągłym, realizowany przez cały okres obowiązywania Strategii, z możliwością dostosowywania zakresu i intensywności działań do zmieniających się potrzeb mieszkańców oraz lokalnych możliwości organizacyjnych i finansowych.

Cel strategiczny 2.	Wspieranie rodzin, dzieci i młodzieży oraz wzmacnianie ich zdolności do prawidłowego funkcjonowania
Cel operacyjny 2.1.	Wzmacnianie funkcji opiekuńczo-wychowawczej rodzin
Działania	<ul style="list-style-type: none"> • prowadzenie pracy socjalnej z rodzinami przeżywającymi trudności opiekuńczo-wychowawcze, • zapewnienie wsparcia asystenta rodziny adekwatnie do skali potrzeb, • rozwijanie poradnictwa specjalistycznego dla rodzin, w tym psychologicznego, pedagogicznego i prawnego, • wspieranie kompetencji rodzicielskich oraz edukacja w zakresie wychowania bez przemocy, • monitorowanie sytuacji rodzin zagrożonych kryzysem, ubóstwem, uzależnieniami lub przemocą, • rozwijanie współpracy pomiędzy M-GOPS, szkołami, ochroną zdrowia, policją i sądem w sprawach rodzin wymagających wsparcia.
Opis działań	Realizacja celu powinna koncentrować się na takim organizowaniu wsparcia, aby rodziny przeżywające trudności mogły odzyskiwać zdolność do prawidłowego wypełniania swoich podstawowych funkcji oraz zapewniania dzieciom bezpiecznych i sprzyjających rozwojowi warunków życia. Rodzina pozostaje podstawowym środowiskiem wychowawczym i opiekuńczym, dlatego działania Gminy w tym obszarze powinny być ukierunkowane zarówno na wczesne rozpoznawanie problemów, jak i na udzielanie pomocy adekwatnej do skali oraz charakteru występujących trudności. Szczególne znaczenie ma tu praca z rodzinami, w których nakładają się na siebie problemy wychowawcze, ubóstwo, bezrobocie, uzależnienia, przemoc, przeciążenie obowiązkami opiekuńczymi lub deficyty kompetencji rodzicielskich. Jednym z podstawowych narzędzi realizacji tego celu będzie dalsze prowadzenie pracy socjalnej z rodzinami przeżywającymi trudności opiekuńczo-wychowawcze. Działania te powinny służyć diagnozowaniu sytuacji rodziny, wzmacnianiu jej zasobów, motywowaniu do zmiany oraz wspieraniu w przezwyciężaniu codziennych problemów wpływających na funkcjonowanie dzieci i dorosłych. Ważnym

	<p>elementem systemu wsparcia pozostanie również zapewnienie pomocy asystenta rodziny, adekwatnie do skali potrzeb i stopnia nasilenia problemów występujących w danym środowisku domowym. Asystentura rodzinna powinna koncentrować się na towarzyszeniu rodzinie w procesie odbudowy prawidłowych relacji, organizacji życia codziennego, wzmacnianiu kompetencji wychowawczych oraz przeciwdziałaniu sytuacjom, które mogłyby prowadzić do pogłębiania kryzysu lub konieczności kierowania dzieci do pieczy zastępczej. Istotnym kierunkiem działań będzie także rozwijanie poradnictwa specjalistycznego dla rodzin, obejmującego w szczególności wsparcie psychologiczne, pedagogiczne i prawne. W wielu przypadkach trudności opiekuńczo-wychowawcze wynikają bowiem nie tylko z deficytów materialnych, ale również z problemów emocjonalnych, konfliktów rodzinnych, kryzysów rozwojowych, bezradności wychowawczej czy braku wiedzy na temat dostępnych form pomocy. Z tego względu ważne będzie zapewnienie rodzinom możliwości korzystania z różnorodnych form specjalistycznego wsparcia, które pozwolą skuteczniej reagować na pojawiające się problemy i wzmacniać kompetencje członków rodziny. Uzupełnieniem tych działań powinno być wspieranie kompetencji rodzicielskich oraz edukacja w zakresie wychowania bez przemocy, budowania bezpiecznych relacji i prawidłowej komunikacji w rodzinie. Działania edukacyjne powinny wzmacniać odpowiedzialne rodzicielstwo i promować postawy sprzyjające prawidłowemu rozwojowi dzieci. W realizacji celu ważne będzie również monitorowanie sytuacji rodzin zagrożonych kryzysem, ubóstwem, uzależnieniami lub przemocą, tak aby możliwe było podejmowanie odpowiednio wczesnych i skoordynowanych działań pomocowych. Kluczowe znaczenie ma tu rozwijanie współpracy pomiędzy M-GOPS, szkołami, ochroną zdrowia, policją, sądem oraz innymi instytucjami mającymi kontakt z rodziną. Skuteczne wspieranie rodzin wymaga bowiem podejścia międzyinstytucjonalnego, opartego na wymianie informacji, wspólnej diagnozie problemów oraz koordynacji działań. Realizacja celu operacyjnego powinna w efekcie prowadzić do wzmacniania stabilności rodzin, poprawy jakości relacji rodzinnych, zwiększenia kompetencji opiekuńczo-wychowawczych rodziców i opiekunów oraz ograniczania skali sytuacji kryzysowych zagrażających dobru dziecka i prawidłowemu funkcjonowaniu rodziny.</p>
<p>Oczekiwane rezultaty</p>	<ul style="list-style-type: none"> • poprawa zdolności rodzin do prawidłowego wypełniania funkcji opiekuńczo-wychowawczej, • zwiększenie skuteczności wsparcia kierowanego do rodzin przeżywających trudności wychowawcze, opiekuńcze i życiowe, • wzrost liczby rodzin objętych pracą socjalną oraz wsparciem dostosowanym do skali ich potrzeb, • zapewnienie adekwatnego wsparcia asystenta rodziny rodzinom wymagającym intensywniejszej pomocy, • zwiększenie dostępności poradnictwa specjalistycznego, w tym psychologicznego, pedagogicznego i prawnego, • wzrost kompetencji rodzicielskich i wychowawczych rodziców oraz opiekunów, • wzmocnienie współpracy międzyinstytucjonalnej na rzecz rodzin wymagających wsparcia, • poprawa warunków rozwoju i bezpieczeństwa dzieci wychowujących się w rodzinach przeżywających trudności.
<p>Realizatorzy i Partnerzy</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Chmielniku (w tym asystent rodziny), • Urząd Miasta i Gminy w Chmielniku,

	<ul style="list-style-type: none"> • placówki oświatowe, • Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, • Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, • placówki ochrony zdrowia, • Policja, sąd i kuratorzy sądowi, • Zespół Interdyscyplinarny oraz grupy diagnostyczno-pomocowe, • organizacje pozarządowe działające na rzecz dzieci i rodzin, • parafie i organizacje kościelne.
Okres realizacji	

Cel strategiczny 2.	Wspieranie rodzin, dzieci i młodzieży oraz wzmacnianie ich zdolności do prawidłowego funkcjonowania
Cel operacyjny 2.2.	Wyrównywanie szans rozwojowych dzieci i młodzieży
Działania	<ul style="list-style-type: none"> • wspieranie dostępu dzieci do edukacji, opieki, wyżywienia i pomocy materialnej, • rozwijanie oferty zajęć pozalekcyjnych, rekreacyjnych, sportowych i kulturalnych, • wspieranie działań służących zdrowiu psychicznemu dzieci i młodzieży, • rozwijanie działań profilaktycznych i wczesnego reagowania na trudności szkolne, emocjonalne i społeczne, • wzmacnianie działań integracyjnych dla dzieci i młodzieży z rodzin zagrożonych wykluczeniem, • wspieranie dostępności opieki nad dziećmi jako elementu sprzyjającego aktywności zawodowej rodziców.
Opis działań	<p>Działania Gminy powinny koncentrować się na tworzeniu takich warunków, które umożliwią najmłodszym mieszkańcom gminy bezpieczny, harmonijny i możliwie wszechstronny rozwój, niezależnie od sytuacji materialnej, rodzinnej czy środowiskowej. Dzieci i młodzież wychowujące się w rodzinach doświadczających ubóstwa, problemów opiekuńczo-wychowawczych, bezrobocia, uzależnień, przemocy lub innych kryzysów są w większym stopniu narażone na ograniczony dostęp do zasobów edukacyjnych, społecznych i rozwojowych. Z tego względu działania podejmowane w ramach tego celu powinny służyć ograniczaniu nierówności oraz tworzeniu systemu wsparcia, który zwiększa dostępność podstawowych usług, wzmacnia potencjał rozwojowy dzieci i młodzieży oraz zapobiega dziedziczeniu problemów społecznych. Istotnym kierunkiem działań będzie wspieranie dostępu dzieci do edukacji, opieki, wyżywienia i pomocy materialnej, tak aby sytuacja ekonomiczna rodziny nie stanowiła bariery dla zaspokojenia podstawowych potrzeb rozwojowych. Ważne będzie zarówno zapewnianie wsparcia osłonowego, jak i podejmowanie działań umożliwiających pełniejsze uczestnictwo dzieci w edukacji i życiu społecznym. Uzupełnieniem tego kierunku powinno być rozwijanie oferty zajęć pozalekcyjnych, rekreacyjnych, sportowych i kulturalnych, które sprzyjają rozwijaniu zainteresowań, kompetencji społecznych, pasji oraz aktywnego stylu życia. Dostęp do tego typu aktywności ma szczególne znaczenie dla dzieci i młodzieży z rodzin zagrożonych wykluczeniem, ponieważ pozwala</p>

	<p>ograniczać skutki deficytów środowiskowych oraz wzmacniać ich uczestnictwo w życiu lokalnej wspólnoty. W realizacji celu ważne miejsce powinny zajmować także działania służące zdrowiu psychicznemu dzieci i młodzieży. Współczesne uwarunkowania społeczne, edukacyjne i rodzinne sprawiają, że coraz większego znaczenia nabiera wczesne rozpoznawanie trudności emocjonalnych, przeciążenia psychicznego, problemów adaptacyjnych oraz kryzysów rozwojowych. Dlatego konieczne jest rozwijanie działań profilaktycznych oraz mechanizmów wczesnego reagowania na trudności szkolne, emocjonalne i społeczne, zanim doprowadzą one do pogłębiania się problemów wychowawczych, izolacji rówieśniczej, niepowodzeń edukacyjnych czy zachowań ryzykownych. Wsparcie w tym obszarze powinno obejmować zarówno działania kierowane bezpośrednio do dzieci i młodzieży, jak i inicjatywy wzmacniające kompetencje rodziców, nauczycieli oraz innych osób pracujących z młodymi mieszkańcami gminy. Istotnym kierunkiem pozostanie również wzmacnianie działań integracyjnych dla dzieci i młodzieży z rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym, tak aby ograniczać ich marginalizację i wspierać budowanie pozytywnych relacji społecznych. Działania te powinny sprzyjać włączaniu dzieci i młodzieży w aktywność szkolną, środowiskową, sportową i kulturalną oraz wzmacniać ich poczucie sprawczości i przynależności do wspólnoty. Równolegle ważne będzie wspieranie dostępności opieki nad dziećmi jako elementu sprzyjającego aktywności zawodowej rodziców i stabilizacji sytuacji rodzinnej. Rozwój usług opiekuńczych dla dzieci ma bowiem znaczenie nie tylko wychowawcze i społeczne, ale również ekonomiczne, ponieważ ułatwia rodzicom godzenie obowiązków rodzinnych i zawodowych. W efekcie realizacja celu operacyjnego powinna prowadzić do poprawy warunków rozwoju dzieci i młodzieży, ograniczania nierówności szans oraz wzmacniania lokalnego systemu wspierania dziecka i rodziny.</p>
<p>Oczekiwane rezultaty</p>	<ul style="list-style-type: none"> • poprawa dostępu dzieci i młodzieży do edukacji, opieki, wyżywienia oraz pomocy materialnej, • ograniczenie wpływu trudnej sytuacji materialnej i rodzinnej na możliwości rozwojowe dzieci i młodzieży, • zwiększenie uczestnictwa dzieci i młodzieży w zajęciach pozalekcyjnych, rekreacyjnych, sportowych i kulturalnych, • poszerzenie oferty działań wspierających rozwój zainteresowań, kompetencji społecznych i aktywnego stylu życia młodych mieszkańców, • wzmocnienie działań służących ochronie zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży, • poprawa skuteczności profilaktyki oraz wczesnego reagowania na trudności szkolne, emocjonalne i społeczne, • zwiększenie dostępności form opieki nad dziećmi, wspierających aktywność zawodową rodziców, • wzmocnienie współpracy instytucji i podmiotów działających na rzecz dziecka i rodziny.
<p>Realizatorzy i Partnerzy</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Chmielniku, • Urząd Miasta i Gminy w Chmielniku, • placówki oświatowe, • Chmielnickie Centrum Kultury, • Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, • placówki ochrony zdrowia,

	<ul style="list-style-type: none"> • organizacje pozarządowe działające na rzecz dzieci, młodzieży i rodzin, OSP, KGW. • Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, • Policja, • rodzice i opiekunowie, • wolontariusze i liderzy lokalni.
Okres realizacji	2026–2035. Cel o charakterze ciągłym, realizowany przez cały okres obowiązywania Strategii, z możliwością dostosowywania zakresu działań do zmieniających się potrzeb dzieci, młodzieży i rodzin oraz dostępnych zasobów organizacyjnych i finansowych Gminy.

Cel strategiczny 2.	Wspieranie rodzin, dzieci i młodzieży oraz wzmacnianie ich zdolności do prawidłowego funkcjonowania
Cel operacyjny 2.3.	Ograniczanie konieczności umieszczania dzieci w pieczy zastępczej i wzmacnianie wsparcia rodzin zagrożonych rozpadem
Działania	<ul style="list-style-type: none"> • intensyfikacja pracy z rodzinami przeżywającymi kryzysy, • wzmacnianie działań prewencyjnych wobec rodzin zagrożonych niewydolnością wychowawczą, • rozwijanie współpracy z PCPR i podmiotami pieczy zastępczej, • zapewnianie wsparcia rodzinom, za które Gmina ponosi odpłatność z tytułu pieczy zastępczej, • promowanie rodzin wspierających i innych środowiskowych form pomocy rodzinie.
Opis działań	<p>Realizacja niniejszego celu operacyjnego powinna koncentrować się na możliwie wczesnym identyfikowaniu sytuacji kryzysowych oraz podejmowaniu intensywnych, skoordynowanych działań pomocowych wobec rodzin, które nie radzą sobie z wypełnianiem funkcji opiekuńczo-wychowawczej. Umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej powinno być traktowane jako rozwiązanie ostateczne, podejmowane wówczas, gdy mimo udzielonego wsparcia nie ma możliwości zapewnienia dziecku bezpieczeństwa i właściwych warunków rozwoju w rodzinie naturalnej. Z tego względu zasadniczym kierunkiem interwencji powinno być wzmacnianie potencjału rodzin do przetrwania kryzysów i odbudowy zdolności do samodzielnego oraz odpowiedzialnego pełnienia ról rodzicielskich. Istotnym elementem realizacji tego celu będzie intensyfikacja pracy z rodzinami przeżywającymi kryzysy, w szczególności tymi, w których współwystępują problemy opiekuńczo-wychowawcze, ubóstwo, uzależnienia, przemoc, konflikty rodzinne, bezradność życiowa lub przeciążenie obowiązkami opiekuńczymi. Wsparcie powinno mieć charakter możliwie kompleksowy i być dostosowane do indywidualnej sytuacji rodziny, tak aby nie ograniczało się wyłącznie do działań interwencyjnych, lecz obejmowało również towarzyszenie rodzinie w procesie stopniowej poprawy funkcjonowania. Szczególne znaczenie ma wzmacnianie działań prewencyjnych wobec rodzin zagrożonych niewydolnością wychowawczą, ponieważ odpowiednio wczesna reakcja pozwala ograniczyć ryzyko narastania problemów oraz wystąpienia sytuacji zagrażających dobru dziecka. W realizacji celu ważne będzie także rozwijanie</p>

	<p>współpracy z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie oraz podmiotami systemu pieczy zastępczej. Skuteczna ochrona dziecka i wspieranie rodziny wymagają bowiem sprawnej wymiany informacji, wspólnego planowania działań oraz zapewnienia ciągłości pomocy na różnych etapach pracy z rodziną. W przypadkach, w których dzieci zostały już umieszczone w pieczy zastępczej, istotne pozostaje zapewnianie wsparcia rodzinom, za które Gmina ponosi odpłatność z tego tytułu. Działania te powinny zmierzać nie tylko do realizacji obowiązków formalnych, ale przede wszystkim do poprawy sytuacji rodziny biologicznej, odbudowy jej kompetencji i, tam gdzie jest to możliwe oraz zgodne z dobrem dziecka, tworzenia warunków do powrotu dziecka do środowiska rodzinnego. Uzupełnieniem powyższych działań powinno być promowanie rodzin wspierających oraz innych środowiskowych form pomocy rodzinie. Rozwiązania te mogą stanowić cenny element lokalnego systemu wsparcia, ponieważ wzmacniają rodzinę w jej naturalnym środowisku, ograniczają izolację społeczną oraz umożliwiają korzystanie z pomocy opartej na relacjach, doświadczeniu i codziennym towarzyszeniu. Realizacja celu operacyjnego powinna w efekcie prowadzić do zmniejszenia liczby sytuacji wymagających kierowania dzieci do pieczy zastępczej, wzmocnienia rodzin zagrożonych rozpadem oraz rozwoju bardziej skutecznego, środowiskowego i prewencyjnego modelu wspierania dziecka i rodziny w gminie.</p>
<p>Oczekiwane rezultaty</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zmniejszenie liczby rodzin, w których dochodzi do pogłębiania się kryzysów opiekuńczo-wychowawczych, • wzrost skali działań prewencyjnych i wspierających kierowanych do rodzin przeżywających kryzysy, • ograniczenie konieczności kierowania dzieci do pieczy zastępczej poprzez wcześniejsze i bardziej kompleksowe wsparcie rodziny, • wzmocnienie współpracy pomiędzy Gminą, PCPR oraz podmiotami systemu pieczy zastępczej, • rozwój środowiskowych form wsparcia rodziny, w tym promocja i upowszechnianie idei rodzin wspierających, • poprawa bezpieczeństwa dzieci oraz warunków ich wychowania w środowisku rodzinnym, • ograniczenie społecznych i ekonomicznych skutków długotrwałego kierowania dzieci do pieczy zastępczej.
<p>Realizatorzy i Partnerzy</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Chmielniku, • Urząd Miasta i Gminy w Chmielniku, • Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, • organizatorzy rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej, • sąd i kuratorzy sądowi, Policja, • placówki oświatowe, • placówki ochrony zdrowia, • Zespół Interdyscyplinarny oraz grupy diagnostyczno-pomocowe, • organizacje pozarządowe działające na rzecz dzieci i rodzin.
<p>Okres realizacji</p>	<p>2026–2035. Cel o charakterze ciągłym, realizowany przez cały okres obowiązywania Strategii, z możliwością bieżącego dostosowywania form wsparcia do sytuacji rodzin, skali problemów opiekuńczo-wychowawczych oraz zmian w lokalnym</p>

systemie pomocy dziecku i rodzinie.

Cel strategiczny 3.	Ograniczanie skali uzależnień, przemocy domowej i innych zachowań ryzykownych oraz wzmacnianie profilaktyki społecznej
Cel operacyjny 3.1.	Zwiększenie skuteczności profilaktyki uzależnień i wczesnej interwencji
Działania	<ul style="list-style-type: none">• realizacja lokalnych programów profilaktycznych dla dzieci, młodzieży i dorosłych,• prowadzenie działań edukacyjnych dotyczących alkoholu, narkotyków, nowych substancji psychoaktywnych i uzależnień behawioralnych,• wzmacnianie roli szkół, M-GOPS, GKRPA i placówek ochrony zdrowia w zakresie wczesnej identyfikacji problemów,• rozwijanie punktów konsultacyjnych, poradnictwa i kierowania do leczenia lub terapii,• prowadzenie diagnoz i badań lokalnych problemów uzależnień jako podstawy planowania działań,• zwiększanie dostępności działań profilaktycznych w środowisku lokalnym i w sołectwach.
Opis działań	<p>Realizacja celu operacyjnego „Zwiększenie skuteczności profilaktyki uzależnień i wczesnej interwencji” powinna koncentrować się na budowaniu spójnego i możliwie powszechnie dostępnego systemu działań profilaktycznych, edukacyjnych i pomocowych, który pozwoli ograniczać skalę uzależnień oraz szybciej rozpoznawać sytuacje wymagające wsparcia. Problemy związane z nadużywaniem alkoholu, sięganiem po narkotyki i nowe substancje psychoaktywne, a także z rozwojem uzależnień behawioralnych, oddziałują nie tylko na kondycję zdrowotną jednostek, lecz również na funkcjonowanie rodzin, bezpieczeństwo społeczne i jakość życia mieszkańców. Z tego względu działania podejmowane w ramach celu powinny łączyć profilaktykę uniwersalną, selektywną i wskazującą, tak aby odpowiadać zarówno na potrzeby całej społeczności lokalnej, jak i osób należących do grup podwyższonego ryzyka. Istotnym kierunkiem działań będzie realizacja lokalnych programów profilaktycznych adresowanych do dzieci, młodzieży i dorosłych. Programy te powinny być dostosowane do wieku odbiorców, specyfiki lokalnych problemów oraz aktualnych zagrożeń, a ich celem powinno być wzmacnianie postaw prozdrowotnych, rozwijanie kompetencji psychospołecznych oraz ograniczanie czynników ryzyka sprzyjających podejmowaniu zachowań problemowych. Ważnym uzupełnieniem będą działania edukacyjne dotyczące alkoholu, narkotyków, nowych substancji psychoaktywnych oraz uzależnień behawioralnych, prowadzone w sposób systematyczny i dostosowany do realiów współczesnych zagrożeń. Szczególne znaczenie ma tu rzetelne informowanie mieszkańców o konsekwencjach zdrowotnych, społecznych i prawnych związanych z używaniem substancji psychoaktywnych oraz o mechanizmach powstawania uzależnień od czynności, takich jak nadmierne korzystanie z Internetu, gier czy mediów cyfrowych. Realizacja celu wymaga także wzmacniania roli szkół, M-GOPS, Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz placówek ochrony zdrowia w zakresie wczesnej identyfikacji problemów. Skuteczność profilaktyki w dużym stopniu zależy bowiem od zdolności lokalnych instytucji do rozpoznawania pierwszych sygnałów zagrożenia i podejmowania adekwatnej reakcji zanim problem się pogłębi. W tym kontekście ważne będzie rozwijanie kompetencji osób</p>

	<p>pracujących z dziećmi, młodzieżą i rodzinami, a także wzmacnianie współpracy pomiędzy podmiotami odpowiedzialnymi za edukację, pomoc społeczną, ochronę zdrowia i rozwiązywanie problemów uzależnień. Istotnym elementem powinno być również rozwijanie punktów konsultacyjnych, poradnictwa oraz systemu kierowania do leczenia lub terapii, tak aby osoby zagrożone uzależnieniem i ich bliscy mogli uzyskać wsparcie możliwie szybko i na wczesnym etapie trudności. Ważnym fundamentem skutecznych działań pozostanie prowadzenie diagnoz i badań lokalnych problemów uzależnień, które umożliwią lepsze rozpoznawanie skali zjawiska, jego dynamiki oraz grup szczególnie narażonych na ryzyko. Planowanie działań profilaktycznych powinno opierać się na aktualnych danych i obserwacji lokalnych, co pozwoli lepiej dopasować interwencje do realnych potrzeb mieszkańców. Równocześnie istotne będzie zwiększanie dostępności działań profilaktycznych w środowisku lokalnym i w sołectwach, tak aby oferta wsparcia nie koncentrowała się wyłącznie w jednym miejscu, lecz była obecna możliwie blisko mieszkańców. Realizacja celu operacyjnego powinna w efekcie prowadzić do zwiększenia świadomości społecznej, ograniczenia zachowań ryzykownych, poprawy skuteczności wczesnego reagowania oraz budowania bardziej zintegrowanego i dostępnego systemu profilaktyki uzależnień na terenie gminy.</p>
<p>Oczekiwane rezultaty</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zwiększenie skali i dostępności działań profilaktycznych kierowanych do dzieci, młodzieży i dorosłych, • wzrost poziomu wiedzy mieszkańców na temat skutków używania alkoholu, narkotyków, nowych substancji psychoaktywnych oraz zagrożeń związanych z uzależnieniami behawioralnymi, • wzmocnienie postaw prozdrowotnych i odpowiedzialnych zachowań wśród mieszkańców gminy, • poprawa dostępności do poradnictwa, konsultacji oraz wsparcia dla osób zagrożonych uzależnieniem i ich rodzin, • zwiększenie skuteczności kierowania osób potrzebujących do leczenia, terapii lub innych adekwatnych form pomocy, • ograniczenie skali zachowań ryzykownych oraz zmniejszenie społecznych i rodzinnych skutków uzależnień.
<p>Realizatorzy i Partnerzy</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Urząd Miasta i Gminy w Chmielniku, • Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Chmielniku, • Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, • placówki oświatowe, • placówki ochrony zdrowia, • Policja, • poradnie leczenia uzależnień oraz inne podmioty prowadzące terapię i konsultacje, • kluby AA, grupy nieformalne oraz organizacje pozarządowe działające w obszarze profilaktyki uzależnień i zdrowia psychicznego.
<p>Okres realizacji</p>	<p>2026–2035. Cel o charakterze ciągłym, realizowany przez cały okres obowiązywania Strategii, z możliwością corocznego dostosowywania zakresu działań do wyników diagnoz lokalnych, zmieniających się zagrożeń oraz bieżących potrzeb mieszkańców gminy.</p>

Cel strategiczny 3.	Ograniczanie skali uzależnień, przemocy domowej i innych zachowań ryzykownych oraz wzmacnianie profilaktyki społecznej
Cel operacyjny 3.2.	Przeciwdziałanie przemocy domowej oraz wzmacnianie ochrony osób doznających przemocy
Działania	<ul style="list-style-type: none"> • zapewnienie sprawnego funkcjonowania procedury „Niebieskie Karty” i współpracy międzyinstytucjonalnej, • wzmacnianie działań Zespołu Interdyscyplinarnego i grup diagnostyczno-pomocowych, • rozwijanie dostępu do poradnictwa, informacji, wsparcia psychologicznego i prawnego dla osób doznających przemocy, • prowadzenie działań edukacyjnych dotyczących rozpoznawania przemocy i sposobów reagowania, • podejmowanie działań wobec osób stosujących przemoc, w tym motywowania do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych lub psychologiczno-terapeutycznych, • zwiększanie świadomości mieszkańców w zakresie dostępnych form pomocy.
Opis działań	<p>Realizacja wskazanego celu operacyjnego powinna koncentrować się na budowaniu skutecznego, dostępnego i skoordynowanego systemu reagowania na zjawisko przemocy domowej, obejmującego zarówno działania interwencyjne, ochronne i pomocowe, jak i edukację społeczną oraz oddziaływanie wobec osób stosujących przemoc. Przemoc domowa stanowi jedno z najpoważniejszych zagrożeń dla bezpieczeństwa jednostki i rodziny, a jej skutki obejmują nie tylko sferę fizyczną, ale również psychiczną, społeczną i wychowawczą. Z tego względu działania podejmowane w ramach celu powinny zmierzać do możliwie wczesnego rozpoznawania zjawiska, zapewnienia osobom doznającym przemocy realnej ochrony oraz ograniczania ryzyka utrwalania się mechanizmów przemocy w rodzinie. Podstawowym warunkiem skuteczności działań będzie zapewnienie sprawnego funkcjonowania procedury „Niebieskie Karty” oraz rozwijanie współpracy międzyinstytucjonalnej pomiędzy podmiotami mającymi kontakt z rodzinami dotkniętymi przemocą. Ważne jest, aby procedura była realizowana nie tylko formalnie, lecz przede wszystkim w sposób umożliwiający szybką diagnozę sytuacji, podejmowanie adekwatnych działań pomocowych oraz monitorowanie bezpieczeństwa osób zagrożonych. Kluczową rolę w tym zakresie odgrywa Zespół Interdyscyplinarny oraz grupy diagnostyczno-pomocowe, dlatego istotnym kierunkiem będzie wzmacnianie ich działań organizacyjnych, koordynacyjnych i merytorycznych. Skuteczna współpraca pomiędzy pomocą społeczną, policją, oświatą, ochroną zdrowia, sądem i innymi instytucjami jest niezbędna dla zapewnienia kompleksowej pomocy osobom doznającym przemocy oraz właściwego reagowania na przypadki zagrożenia. Istotnym obszarem działań będzie także rozwijanie dostępu do poradnictwa, informacji oraz wsparcia psychologicznego i prawnego dla osób doznających przemocy. Pomoc ta powinna być dostępna w sposób możliwie szybki, bezpieczny i dostosowany do indywidualnej sytuacji osoby lub rodziny, tak aby umożliwiała nie tylko doraźną ochronę, ale także stopniowe wychodzenie z sytuacji przemocy. Szczególne znaczenie ma tu wzmacnianie poczucia bezpieczeństwa osób pokrzywdzonych, informowanie ich o przysługujących prawach, dostępnych formach pomocy oraz możliwościach skorzystania ze wsparcia specjalistycznego. Uzupełnieniem tych działań powinno być prowadzenie działań edukacyjnych dotyczących rozpoznawania przemocy i</p>

	<p>sposobów reagowania, kierowanych zarówno do mieszkańców, jak i do przedstawicieli instytucji. Zwiększanie wiedzy społecznej w tym zakresie może przyczyniać się do przełamywania bierności wobec przemocy, ograniczania społecznego przyzwolenia na krzywdzenie oraz szybszego uruchamiania pomocy. Realizacja celu powinna obejmować również działania wobec osób stosujących przemoc, w tym ich motywowanie do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych lub psychologiczno-terapeutycznych. Skuteczne przeciwdziałanie przemocy wymaga bowiem nie tylko ochrony osób pokrzywdzonych, ale także podejmowania oddziaływań wobec sprawców, zmierzających do zmiany ich postaw i zachowań. Ważnym elementem pozostanie także zwiększanie świadomości mieszkańców w zakresie dostępnych form pomocy, tak aby osoby doznające przemocy, świadkowie oraz osoby z otoczenia rodziny wiedziały, gdzie i w jaki sposób można uzyskać wsparcie. W efekcie realizacja celu operacyjnego powinna prowadzić do wzmocnienia lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy domowej, poprawy dostępności i skuteczności pomocy, zwiększenia bezpieczeństwa osób krzywdzonych oraz ograniczania skali i trwałości zjawiska przemocy w gminie.</p>
<p>Oczekiwane rezultaty</p>	<ul style="list-style-type: none"> • utrzymanie wysokiej skuteczności realizacji procedury „Niebieskie Karty” oraz działań podejmowanych w jej ramach, • wzmocnienie współpracy międzyinstytucjonalnej na rzecz osób i rodzin dotkniętych przemocą, • poprawa dostępności do informacji, poradnictwa, wsparcia psychologicznego i prawnego dla osób doznających przemocy, • wzrost poziomu wiedzy mieszkańców i przedstawicieli instytucji w zakresie rozpoznawania przemocy i sposobów reagowania, • wzmocnienie działań wobec osób stosujących przemoc, w tym zwiększenie skali kierowania do programów korekcyjno-edukacyjnych lub psychologiczno-terapeutycznych, • ograniczenie ryzyka utrwalania się przemocy w rodzinach oraz jej negatywnych skutków społecznych, zdrowotnych i wychowawczych.
<p>Realizatorzy i Partnerzy</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Chmielniku, • Zespół Interdyscyplinarny, • Urząd Miasta i Gminy w Chmielniku, • Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, • Policja, sąd i kuratorzy sądowi, prokuratura, • placówki oświatowe, • placówki ochrony zdrowia, • Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, • organizacje pozarządowe działające w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej oraz pomocy rodzinie, • podmioty świadczące pomoc psychologiczną, terapeutyczną i prawną, • placówki specjalistycznego wsparcia dla osób doznających przemocy.

Okres realizacji	2026–2035. Cel o charakterze ciągłym, realizowany przez cały okres obowiązywania Strategii, z możliwością dostosowywania form i intensywności działań do skali zjawiska przemocy domowej, zmian w przepisach prawa oraz bieżących potrzeb mieszkańców gminy.
-------------------------	--

Cel strategiczny 4.	Wspieranie aktywności społecznej i zawodowej mieszkańców oraz rozwój wspólnoty lokalnej
Cel operacyjny 4.1.	Aktywizacja społeczna i zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem
Działania	<ul style="list-style-type: none"> • wspieranie osób bezrobotnych i biernych zawodowo w powrocie do aktywności społecznej i zawodowej, • rozwijanie współpracy M-GOPS z PUP, pracodawcami, CIS/KIS, ZAZ oraz podmiotami ekonomii społecznej, • promowanie kontraktów socjalnych i instrumentów aktywizacyjnych, • wspieranie nabywania kompetencji życiowych, społecznych i zawodowych przez osoby długotrwale korzystające z pomocy społecznej, • ułatwianie udziału w szkoleniach, stażach, pracach społecznie użytecznych i projektach aktywizacyjnych, • ograniczanie barier utrudniających aktywność zawodową, w tym opiekuńczych i transportowych.
Opis działań	<p>Realizacja celu operacyjnego „Aktywizacja społeczna i zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem” powinna koncentrować się na tworzeniu warunków sprzyjających stopniowemu odzyskiwaniu samodzielności życiowej, społecznej i ekonomicznej przez osoby pozostające poza rynkiem pracy lub znajdujące się w trwałej bądź okresowej sytuacji marginalizacji. Wsparciem powinny być obejmowane przede wszystkim osoby bezrobotne, biernie zawodowo, długotrwale korzystające z pomocy społecznej, osoby z niepełnosprawnościami, opiekunowie osób zależnych oraz mieszkańcy, u których trudności materialne i społeczne współwystępują z deficytami kompetencyjnymi, zdrowotnymi lub środowiskowymi. Działania podejmowane w tym obszarze powinny zmierzać nie tylko do poprawy sytuacji dochodowej, ale także do odbudowy motywacji, wzmacniania sprawczości oraz zwiększania zdolności do pełnienia ról społecznych i zawodowych. Istotnym kierunkiem działań będzie wspieranie osób bezrobotnych i biernych zawodowo w powrocie do aktywności społecznej i zawodowej, z uwzględnieniem indywidualnych potrzeb, możliwości oraz barier występujących po stronie uczestników. W wielu przypadkach powrót na rynek pracy wymaga bowiem wcześniejszego odbudowania podstawowych kompetencji społecznych, życiowych i organizacyjnych, a także przełamania wieloletniej bierności, niskiej samooceny czy obaw związanych z podjęciem zatrudnienia. Z tego względu ważne będzie rozwijanie działań aktywizacyjnych o charakterze etapowym, pozwalających uczestnikom przechodzić od wsparcia socjalnego do większej samodzielności i aktywności. Istotną rolę odegra również promowanie kontraktów socjalnych i innych instrumentów aktywizacyjnych, które mogą porządkować proces pomocy, wzmacniać odpowiedzialność za podejmowane działania oraz sprzyjać osiągnięciu konkretnych efektów w obszarze integracji społecznej i zawodowej. W realizacji celu szczególne znaczenie będzie miało rozwijanie współpracy M-GOPS z Powiatowym</p>

	<p>Urzędem Pracy, pracodawcami, Centrami i Klubami Integracji Społecznej, Zakładami Aktywności Zawodowej oraz podmiotami ekonomii społecznej. Skuteczna aktywizacja osób zagrożonych wykluczeniem wymaga bowiem podejścia międzyinstytucjonalnego, w którym różne podmioty wspólnie tworzą ścieżki wsparcia dostosowane do stopnia oddalenia danej osoby od rynku pracy. Współpraca ta powinna obejmować zarówno wymianę informacji i wspólne planowanie działań, jak i ułatwianie dostępu do konkretnych form wsparcia, takich jak szkolenia, poradnictwo zawodowe, staże, zatrudnienie wspierane, prace społecznie użyteczne czy projekty reintegracyjne. Ważne będzie także wspieranie nabywania kompetencji życiowych, społecznych i zawodowych przez osoby długotrwale korzystające z pomocy, tak aby mogły one zwiększać swoją samodzielność, lepiej organizować codzienne funkcjonowanie i skuteczniej odnajdywać się w środowisku pracy. Uzupełnieniem tych działań powinno być ułatwianie udziału w szkoleniach, stażach, pracach społecznie użytecznych i projektach aktywizacyjnych, a także ograniczanie barier utrudniających aktywność zawodową, w tym przede wszystkim barier opiekuńczych i transportowych. W przypadku części mieszkańców przeszkodą w podjęciu pracy lub uczestnictwie w działaniach aktywizacyjnych nie jest wyłącznie brak kwalifikacji, lecz także trudności związane z opieką nad dziećmi, osobami starszymi lub zależnymi, brak dostępu do transportu czy ograniczona mobilność. Dlatego realizacja celu powinna zakładać możliwie kompleksowe podejście, łączące aktywizację zawodową z działaniami wspierającymi funkcjonowanie społeczne i rodzinne. W efekcie podejmowane działania powinny prowadzić do zwiększenia aktywności społecznej i zawodowej mieszkańców zagrożonych wykluczeniem, ograniczenia długotrwałej zależności od systemu pomocy społecznej oraz wzmocnienia ich zdolności do bardziej samodzielnego i stabilnego funkcjonowania.</p>
<p>Oczekiwane rezultaty</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zwiększenie aktywności społecznej i zawodowej osób bezrobotnych, biernych zawodowo i zagrożonych wykluczeniem społecznym, • zwiększenie udziału mieszkańców w szkoleniach, stażach, pracach społecznie użytecznych oraz projektach aktywizacyjnych, • poprawa współpracy pomiędzy M-GOPS, PUP, pracodawcami oraz podmiotami reintegracji i ekonomii społecznej, • zwiększenie dostępności zindywidualizowanych ścieżek wsparcia dla osób oddalonych od rynku pracy, • ograniczenie barier utrudniających aktywność zawodową, w tym związanych z opieką nad osobami zależnymi, transportem i ograniczoną mobilnością, • ograniczenie długotrwałej zależności od świadczeń pomocowych poprzez łączenie wsparcia osłonowego z aktywizacją.
<p>Realizatorzy i Partnerzy</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Chmielniku, • Urząd Miasta i Gminy w Chmielniku, • Powiatowy Urząd Pracy w Kielcach, • pracodawcy, • Centra Integracji Społecznej i Kluby Integracji Społecznej,

	<ul style="list-style-type: none"> • Zakłady Aktywności Zawodowej, • podmioty ekonomii społecznej, • organizacje pozarządowe działające w obszarze aktywizacji społecznej i zawodowej, • instytucje szkoleniowe i edukacyjne, • placówki opieki nad dziećmi, • podmioty wspierające osoby z niepełnosprawnościami.
Okres realizacji	2026–2035. Cel o charakterze ciągłym, realizowany przez cały okres obowiązywania Strategii, z możliwością etapowego rozwijania instrumentów aktywizacyjnych i dostosowywania ich do potrzeb mieszkańców, sytuacji na rynku pracy oraz dostępnych środków finansowych.

Cel strategiczny 4.	Wspieranie aktywności społecznej i zawodowej mieszkańców oraz rozwój wspólnoty lokalnej
Cel operacyjny 4.2.	Rozwój kapitału społecznego, samoorganizacji mieszkańców i partnerstw lokalnych
Działania	<ul style="list-style-type: none"> • wspieranie inicjatyw oddolnych i aktywności mieszkańców na rzecz społeczności lokalnej, • rozwijanie współpracy z organizacjami pozarządowymi, parafiami, KGW, OSP i grupami nieformalnymi, • tworzenie warunków do większego udziału mieszkańców w działaniach społecznych, wolontariacie i samopomocy, • promowanie działań integrujących mieszkańców różnych grup wiekowych i środowisk, • wzmacnianie lokalnych liderów jako współrealizatorów polityki społecznej, • wykorzystywanie potencjału świetlic, klubów, instytucji kultury i przestrzeni publicznych do działań społecznych.
Opis działań	Realizacja celu operacyjnego „Rozwój kapitału społecznego, samoorganizacji mieszkańców i partnerstw lokalnych” powinna koncentrować się na wzmacnianiu aktywności obywatelskiej, współodpowiedzialności za sprawy wspólnoty oraz zdolności mieszkańców do samodzielnego inicjowania i współtworzenia działań na rzecz lokalnego środowiska. Silny kapitał społeczny stanowi istotny zasób rozwojowy Gminy, ponieważ sprzyja budowaniu więzi, zaufania, wzajemnego wsparcia i gotowości do współpracy między mieszkańcami, instytucjami oraz organizacjami działającymi na danym obszarze. W warunkach narastających wyzwań społecznych szczególnego znaczenia nabiera tworzenie takich warunków, w których mieszkańcy nie są wyłącznie odbiorcami działań publicznych, lecz stają się aktywnymi uczestnikami i współrealizatorami lokalnej polityki społecznej. Istotnym kierunkiem działań będzie wspieranie inicjatyw oddolnych i aktywności mieszkańców na rzecz społeczności lokalnej. Chodzi tu zarówno o promowanie postaw zaangażowania obywatelskiego, jak i o tworzenie praktycznych możliwości podejmowania działań służących integracji, wzajemnej pomocy, aktywizacji różnych grup mieszkańców czy poprawie jakości życia w miejscu zamieszkania. Ważne będzie wzmacnianie gotowości mieszkańców do wspólnego rozwiązywania lokalnych problemów oraz rozwijania inicjatyw odpowiadających na potrzeby poszczególnych

	<p>sołectw i środowisk. W tym kontekście szczególne znaczenie ma także rozwijanie współpracy z organizacjami pozarządowymi, parafiami, Kołami Gospodyń Wiejskich, Ochotniczymi Strażami Pożarnymi oraz grupami nieformalnymi, które w wielu społecznościach lokalnych pełnią ważną rolę integracyjną, animacyjną i pomocową. Realizacja celu powinna również obejmować tworzenie warunków do większego udziału mieszkańców w działaniach społecznych, wolontariacie i samopomocy. Działania te mogą służyć nie tylko wzmocnieniu więzi społecznych, ale również budowaniu poczucia sprawczości, odpowiedzialności i przynależności do wspólnoty lokalnej. Szczególnie istotne będzie promowanie aktywności integrującej mieszkańców różnych grup wiekowych i środowisk, tak aby ograniczać zjawiska izolacji społecznej, wzmocniać solidarność międzypokoleniową oraz tworzyć przestrzeń do współpracy pomiędzy osobami o różnych doświadczeniach i potrzebach. Wspólne działania społeczne, kulturalne, edukacyjne czy sąsiedzkie mogą sprzyjać lepszemu poznaniu się mieszkańców oraz budowaniu bardziej otwartej i zintegrowanej wspólnoty. Ważnym elementem realizacji celu będzie także wzmocnianie lokalnych liderów jako współrealizatorów polityki społecznej. Osoby zaangażowane w życie społeczne, cieszące się zaufaniem mieszkańców i posiadające zdolność animowania działań lokalnych, mogą odgrywać szczególnie istotną rolę w docieraniu do grup mniej aktywnych, rozpoznawaniu lokalnych potrzeb oraz inicjowaniu współpracy pomiędzy różnymi środowiskami. Uzupełnieniem tych działań powinno być lepsze wykorzystywanie potencjału świetlic, klubów, instytucji kultury oraz przestrzeni publicznych do realizacji działań społecznych. Miejsca te mogą pełnić funkcję lokalnych centrów aktywności, integracji i współpracy, dostępnych zarówno dla dzieci i młodzieży, jak i dla seniorów, rodzin czy grup nieformalnych.</p> <p>Należy przy tym podkreślić, że współpraca międzysektorowa oraz współdziałanie z organizacjami pozarządowymi nie stanowią wyłącznie elementu tego celu operacyjnego, lecz są obecne również w większości działań zaplanowanych w ramach wcześniejszych celów operacyjnych Strategii. Dotyczy to między innymi wsparcia osób starszych, osób z niepełnosprawnościami, rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze, działań profilaktycznych, przeciwdziałania przemocy domowej czy aktywizacji społeczno-zawodowej. Oznacza to, że partnerstwo, współodpowiedzialność instytucji oraz włączanie organizacji społecznych i środowiska lokalnego w realizację zadań należy traktować jako jeden z kluczowych mechanizmów wdrażania całej Strategii. Dzięki takiemu podejściu możliwe jest lepsze wykorzystanie lokalnych zasobów, zwiększenie skuteczności działań oraz budowanie trwałego systemu wsparcia opartego nie tylko na instytucjach publicznych, ale również na aktywności społecznej mieszkańców i lokalnych partnerów.</p>
<p>Oczekiwane rezultaty</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wzrost aktywności społecznej i obywatelskiej mieszkańców gminy, • wzmocnienie samoorganizacji mieszkańców oraz ich zaangażowania w sprawy lokalne, • rozwój współpracy międzysektorowej oraz wraz z organizacjami pozarządowymi, • wzrost liczby przedsięwzięć integrujących mieszkańców różnych grup wiekowych i środowisk, • wzmocnienie lokalnych liderów i animatorów społecznych jako współrealizatorów działań na rzecz mieszkańców, • lepsze wykorzystanie potencjału świetlic, klubów, instytucji kultury i przestrzeni publicznych do działań społecznych i

	<p>integracyjnych,</p> <ul style="list-style-type: none"> • wzmocnienie więzi społecznych, solidarności lokalnej i poczucia współodpowiedzialności za rozwój wspólnoty.
Realizatorzy i Partnerzy	<ul style="list-style-type: none"> • Urząd Miasta i Gminy w Chmielniku, • Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Chmielniku, • Chmielnickie Centrum Kultury, • organizacje pozarządowe, KGW, OSP, grupy nieformalne, • placówki oświatowe, • wolontariusze i liderzy lokalni.
Okres realizacji	2026–2035. Cel o charakterze ciągłym, realizowany przez cały okres obowiązywania Strategii, z możliwością rozwijania i dostosowywania form współpracy oraz aktywności lokalnej do zmieniających się potrzeb społeczności i zasobów gminy.

Cel strategiczny 5.	Wzmocnienie potencjału instytucjonalnego systemu pomocy i usług społecznych w gminie
Cel operacyjny 5.1.	Rozwój skoordynowanego, profesjonalnego i dostępnego systemu usług społecznych
Działania	<ul style="list-style-type: none"> • koordynowanie działań M-GOPS, oświaty, ochrony zdrowia, policji, instytucji kultury i partnerów społecznych, • opracowywanie i aktualizowanie lokalnych planów rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji, • poprawa dostępności informacyjnej, organizacyjnej i komunikacyjnej systemu wsparcia, • rozwijanie usług świadczonych bliżej miejsca zamieszkania mieszkańców, także w formule mobilnej, • wzmocnianie ciągłości i trwałości usług rozwijanych przy wsparciu projektowym.
Opis działań	<p>Realizacja celu powinna koncentrować się na dalszym wzmocnieniu lokalnego systemu wsparcia w taki sposób, aby był on bardziej spójny, dostępny, skuteczny i lepiej odpowiadał na zróżnicowane potrzeby mieszkańców. Jest to cel o charakterze przekrojowym, odnoszący się nie tylko do organizacji samego systemu pomocy społecznej, lecz również do sposobu współpracy instytucji i podmiotów zaangażowanych w realizację lokalnej polityki społecznej. Jego znaczenie polega na tym, że tworzy on warunki organizacyjne, instytucjonalne i partnerskie dla skuteczniejszej realizacji wszystkich wcześniejszych celów operacyjnych Strategii — zarówno tych dotyczących wsparcia osób starszych, osób z niepełnosprawnościami i rodzin, jak i działań z zakresu profilaktyki, przeciwdziałania przemocy, aktywizacji społeczno-zawodowej czy rozwoju partnerstw lokalnych. Wiele działań podejmowanych w ramach tego celu stanowi więc pogłębienie i wzmocnienie wcześniej wskazanych kierunków interwencji, porządkując je od strony systemowej i zwiększając ich trwałość. Istotnym kierunkiem działań będzie koordynowanie współpracy pomiędzy M-GOPS, placówkami oświatowymi, ochroną zdrowia, policją, instytucjami kultury oraz partnerami społecznymi. Skuteczna polityka społeczna wymaga bowiem współdziałania wielu podmiotów, które posiadają różne kompetencje, zasoby i możliwości oddziaływania na sytuację mieszkańców. Tylko dzięki odpowiednio zorganizowanej współpracy możliwe jest szybkie identyfikowanie problemów, kierowanie pomocy tam, gdzie jest najbardziej potrzebna, oraz</p>

	<p>budowanie kompleksowych ścieżek wsparcia dla osób i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej. W tym sensie rozwój systemu usług społecznych powinien opierać się na podejściu międzysektorowym, w którym pomoc społeczna nie działa w izolacji, lecz stanowi element szerszego lokalnego systemu wsparcia. Ważnym zadaniem będzie także opracowywanie i aktualizowanie lokalnych planów rozwoju usług społecznych oraz deinstytucjonalizacji. Działania te powinny służyć stopniowemu przechodzeniu od modelu opartego głównie na świadczeniach i interwencji do modelu bardziej usługowego, środowiskowego i zindywidualizowanego, w którym wsparcie jest organizowane jak najbliżej miejsca zamieszkania mieszkańca. Taki kierunek ma szczególne znaczenie w kontekście starzenia się ludności, rosnącego zapotrzebowania na usługi opiekuńcze, wsparcie rodzin, pomoc osobom z niepełnosprawnościami czy rozwój środowiskowych form przeciwdziałania wykluczeniu. Planowanie rozwoju usług powinno mieć charakter ciągły i elastyczny, tak aby odpowiadało na zmieniające się potrzeby społeczne oraz możliwości organizacyjne i finansowe gminy. Realizacja celu powinna obejmować również poprawę dostępności informacyjnej, organizacyjnej i komunikacyjnej systemu wsparcia. Dla wielu mieszkańców istotną barierą w korzystaniu z pomocy nie jest wyłącznie brak usługi, lecz także trudność w uzyskaniu informacji, zrozumieniu zasad dostępu, dotarciu do odpowiedniej instytucji lub sprawnym poruszaniu się po systemie. Z tego względu konieczne jest podejmowanie działań upraszczających kontakt mieszkańców z instytucjami, poprawiających przepływ informacji oraz zwiększających przejrzystość oferty wsparcia. Uzupełnieniem tego kierunku powinno być rozwijanie usług świadczonych bliżej miejsca zamieszkania mieszkańców, także w formule mobilnej, co ma szczególne znaczenie dla osób starszych, chorych, z niepełnosprawnościami, rodzin z ograniczoną mobilnością oraz mieszkańców sołectw oddalonych od centrum miasta. Istotnym elementem będzie także wzmocnienie ciągłości i trwałości usług rozwijanych przy wsparciu projektowym. W praktyce część nowoczesnych form pomocy społecznej i usług środowiskowych powstaje lub rozwija się dzięki środkom zewnętrznym, dlatego ważne jest, aby gmina dążyła do utrzymywania i stabilizowania tych rozwiązań także po zakończeniu finansowania projektowego, o ile potwierdza się ich użyteczność i adekwatność wobec potrzeb mieszkańców. Realizacja celu operacyjnego powinna zatem prowadzić do budowania systemu usług społecznych, który jest nie tylko bardziej profesjonalny i dostępny, ale również lepiej skoordynowany, trwalszy i zdolny do skutecznego wspierania mieszkańców w różnych obszarach życia. Dzięki temu możliwe będzie zarówno wzmocnienie efektywności lokalnej polityki społecznej, jak i pogłębienie oddziaływania działań przewidzianych w pozostałych celach Strategii.</p>
<p>Oczekiwane rezultaty</p>	<ul style="list-style-type: none"> • opracowywanie i aktualizowanie lokalnych planów rozwoju usług społecznych oraz działań związanych z deinstytucjonalizacją, • rozwój usług świadczonych w środowisku lokalnym, możliwie blisko miejsca zamieszkania mieszkańców, • zwiększenie trwałości i ciągłości usług rozwijanych przy wykorzystaniu środków projektowych i zewnętrznych.
<p>Realizatorzy i Partnerzy</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Chmielniku, • Urząd Miasta i Gminy w Chmielniku, • Chmielnickie Centrum Kultury,

	<ul style="list-style-type: none"> • placówki oświatowe.
Okres realizacji	2026–2035. Cel o charakterze ciągłym, realizowany przez cały okres obowiązywania Strategii, z możliwością etapowego rozwijania poszczególnych rozwiązań organizacyjnych i usługowych, w zależności od zmieniających się potrzeb mieszkańców, dostępnych zasobów oraz możliwości finansowych gminy.

Cel strategiczny 5.	Wzmocnienie potencjału instytucjonalnego systemu pomocy i usług społecznych w gminie
Cel operacyjny 5.2.	Wzmacnianie kompetencji kadr oraz jakości zarządzania polityką społeczną
Działania	<ul style="list-style-type: none"> • zapewnianie szkoleń, doskonalenia zawodowego, superwizji i wymiany doświadczeń dla kadr pomocy społecznej i partnerów, • rozwijanie kompetencji pracowników do pracy w modelu zindywidualizowanym, środowiskowym i międzysektorowym, • wzmacnianie potencjału organizacyjnego M-GOPS jako koordynatora strategii, • rozwijanie systemu monitorowania potrzeb, usług i efektów działań, • doskonalenie współpracy z podmiotami zewnętrznymi przy realizacji usług społecznych.
Opis działań	<p>Realizacja celu operacyjnego „Wzmacnianie kompetencji kadr oraz jakości zarządzania polityką społeczną” powinna koncentrować się na tworzeniu trwałych podstaw organizacyjnych, kompetencyjnych i zarządczych dla skutecznej realizacji całej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych. Jest to cel o charakterze horyzontalnym, ponieważ nie odnosi się wyłącznie do jednego obszaru wsparcia, lecz do jakości funkcjonowania całego lokalnego systemu polityki społecznej. Od przygotowania merytorycznego kadr, sprawności organizacyjnej instytucji, jakości współpracy między podmiotami oraz zdolności do monitorowania i planowania działań w dużej mierze zależy skuteczność wszystkich wcześniejszych celów operacyjnych, dotyczących m.in. wsparcia rodzin, osób starszych, osób z niepełnosprawnościami, profilaktyki uzależnień, przeciwdziałania przemocy czy aktywizacji społeczno-zawodowej. Tym samym działania przewidziane w ramach tego celu mają nie tylko odrębne znaczenie organizacyjne, ale również służą pogłębieniu i wzmocnieniu całego systemu pomocy społecznej w gminie. Istotnym kierunkiem działań będzie zapewnianie szkoleń, doskonalenia zawodowego, superwizji oraz wymiany doświadczeń dla kadr pomocy społecznej i partnerów zaangażowanych w realizację polityki społecznej. Współczesne problemy społeczne mają coraz bardziej złożony charakter, dlatego wymagają od pracowników nie tylko znajomości przepisów i procedur, ale również wysokich kompetencji interpersonalnych, diagnostycznych, organizacyjnych i koordynacyjnych. Szczególnego znaczenia nabiera rozwijanie kompetencji pracowników do pracy w modelu zindywidualizowanym, środowiskowym i międzysektorowym, a więc takim, który zakłada całościowe spojrzenie na sytuację osoby lub rodziny, pracę blisko miejsca zamieszkania mieszkańców oraz współdziałanie z innymi instytucjami i partnerami</p>

	<p>społecznymi. Wzmacnianie tych kompetencji powinno przekładać się na lepsze dopasowanie pomocy do potrzeb mieszkańców oraz większą skuteczność prowadzonych działań. Ważnym elementem realizacji celu będzie również wzmacnianie potencjału organizacyjnego M-GOPS jako koordynatora Strategii. Oznacza to potrzebę rozwijania zdolności Ośrodka do planowania, organizowania, monitorowania i integrowania działań realizowanych przez różne podmioty uczestniczące w lokalnej polityce społecznej. Skuteczne wdrażanie Strategii wymaga bowiem nie tylko realizacji pojedynczych zadań, ale także sprawnego zarządzania procesem, zapewnienia przepływu informacji, budowania partnerstw oraz reagowania na zmieniające się potrzeby społeczne. Z tego względu istotne będzie także rozwijanie systemu monitorowania potrzeb, usług i efektów działań, który pozwoli lepiej oceniać skuteczność podejmowanych interwencji, identyfikować nowe wyzwania oraz wprowadzać korekty w sposobie realizacji polityki społecznej. Monitoring powinien służyć nie tylko sprawozdawczości, ale przede wszystkim wspierać podejmowanie decyzji zarządczych i planistycznych. Uzupełnieniem tych działań powinno być silniejsze powiązanie realizacji Strategii z planowaniem budżetowym oraz aktywnym pozyskiwaniem środków zewnętrznych. Rozwój usług społecznych i utrzymanie ich odpowiedniej jakości wymaga bowiem nie tylko sprawnej organizacji, ale również stabilnych podstaw finansowych. Dlatego ważne będzie uwzględnianie celów Strategii w planowaniu wydatków gminy oraz poszukiwanie możliwości finansowania działań ze źródeł zewnętrznych, w tym programów krajowych i europejskich. Istotnym kierunkiem pozostanie także doskonalenie współpracy z podmiotami zewnętrznymi przy realizacji usług społecznych, co pozwoli lepiej wykorzystywać dostępne zasoby, doświadczenia i kompetencje partnerów. W efekcie realizacja celu operacyjnego powinna prowadzić do zwiększenia profesjonalizacji kadr, poprawy jakości zarządzania polityką społeczną, lepszej koordynacji działań oraz budowania bardziej nowoczesnego, elastycznego i skutecznego systemu wsparcia mieszkańców Gminy Chmielnik.</p>
<p>Oczekiwane rezultaty</p>	<ul style="list-style-type: none"> • podniesienie kompetencji zawodowych kadr pomocy społecznej oraz innych podmiotów zaangażowanych w realizację polityki społecznej, • zwiększenie dostępu pracowników do szkoleń, doskonalenia zawodowego, superwizji i wymiany doświadczeń, • wzmocnienie potencjału organizacyjnego M-GOPS jako koordynatora realizacji Strategii, • rozwój systemu monitorowania potrzeb mieszkańców, zakresu usług i efektów podejmowanych działań, • utrzymanie wysokiej skuteczności pozyskiwania środków zewnętrznych na realizację działań społecznych.
<p>Realizatorzy i Partnerzy</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Chmielniku, • Urząd Miasta i Gminy w Chmielniku, • organizacje pozarządowe, • podmioty ekonomii społecznej.
<p>Okres realizacji</p>	<p>2026–2035. Cel o charakterze ciągłym, realizowany przez cały okres obowiązywania Strategii, z możliwością bieżącego dostosowywania działań do zmian w przepisach, nowych wyzwań społecznych, potrzeb kadrowych oraz dostępnych źródeł finansowania.</p>

Zgodność Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Chmielnik do roku 2035 z innymi dokumentami o znaczeniu strategicznym i planistycznym

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Chmielnik na lata 2026-2035 stanowi integralny i spójny element szerszego procesu zarządzania strategicznego. Strategia jako dokument ukierunkowujący działania gminy w sferze społecznej, musi wpisywać się w ogólne polityki zawarte w dokumentach wyższego rzędu. Cele i działania zawarte w Strategii służące przeciwdziałaniu problemom mieszkańców, stanowią część wizji rozwoju jednostki. Wizja ta często finansowana jest z zewnętrznych źródeł, dlatego tak istotnym jest komplementarne i spójne opracowanie Strategii.

Poziom europejski

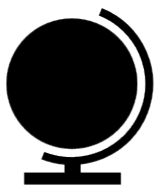

U podłoża polityki społecznej UE leży założenie, że wszystkie państwa członkowskie stoją na straży dobra publicznego poprzez zapewnienie swoim obywatelom, bez względu na rasę, płeć czy wyznanie zabezpieczeń społecznych oraz wynagrodzenia za pracę. Komisja Europejska wspiera i uzupełnia politykę poszczególnych państw członkowskich w dziedzinie włączenia społecznego i ochrony socjalnej.

Agenda 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju (Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development) – agenda przyjęta podczas Zgromadzenia Ogólnego ONZ w Nowym Jorku w 2015 r., wskazuje trzy wymiary rozwoju: gospodarczy, społeczny i środowiskowy, które mają być osiągnięte dzięki realizacji 17 celów oraz powiązanych z nimi 169 zadań. Agenda dotyczy rozwoju na poziomie globalnym i koncentruje się na wyeliminowaniu ubóstwa.

Europejski Fundusz Społeczny Plus – ma pomóc państwom członkowskim przezwyciężyć kryzys spowodowany pandemią COVID-19, osiągnąć wysoki poziom zatrudnienia i zapewnić sprawiedliwą ochronę socjalną oraz stworzyć wykwalifikowaną i odporną siłę roboczą przygotowaną do przejścia na zieloną i cyfrową gospodarkę. Fundusz zapewnia poszczególnym państwom dostosowanie wsparcia będącego odpowiedzią na problemy społeczne oraz problemy rynku pracy, poprzez stosowanie podejścia zintegrowanego oraz lepiej ukierunkowanego. Włączenie wsparcia dla osób najbardziej potrzebujących do EFS+ umożliwia tym osobom korzystanie z lepszej kombinacji pomocy materialnej i kompleksowego wsparcia socjalnego.

Poziom krajowy

W polityce krajowej niniejsza Strategia zgodna jest w swych założeniach i proponowanych kierunkach działań z następującymi dokumentami:

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030 - Dokument ten zawiera cele i priorytety polityki rozwoju społeczno-gospodarczego Polski do roku 2030. Wśród celów operacyjnych Strategia ta wymienia inwestycje w kapitał ludzki (w ramach celu strategicznego nr 1) oraz w kapitał społeczny (w celu strategicznym nr 3).

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030. Celem głównym jest wydobywanie potencjału osób, aby w pełni uczestniczyły w życiu społecznym, ekonomicznym i politycznym na wszystkich etapach swojego życia. Dopiero wzmocnienie tego potencjału umożliwi rozwój kapitału ludzkiego.

Uzupełnieniem celu głównego jest pięć celów szczegółowych:

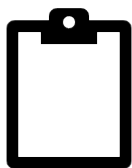
- wzrost zatrudnienia;
- wydłużenie aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej, jakości funkcjonowania osób starszych;
- poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- poprawa zdrowia obywateli oraz podniesienie efektywności opieki zdrowotnej;
- podniesienie poziomu kompetencji i kwalifikacji obywateli.

Realizacja celu głównego oraz celów szczegółowych możliwa będzie do osiągnięcia poprzez działania podejmowane na różnych etapach życia: od wczesnego dzieciństwa, poprzez edukację szkolną, edukację na poziomie wyższym, okres aktywności zawodowej i rodzicielstwa aż do starości.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Chmielnik na lata 2026-2035 spójna jest również z innymi, aktualnymi na moment opracowywania Strategii dokumentami szczebla krajowego:

- Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 roku),
- Strategią Rozwoju Kapitału Społecznego 2030,
- Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030: regiony, Miasta, Obszary Wiejskie,
- Krajowym Programem Rozwoju Ekonomii Społecznej,
- Krajowym Programem Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2021-2027 z perspektywą do roku 2030. Nowy wymiar aktywnej integracji,
- Strategią na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030.

Poziom wojewódzki oraz lokalny

We wcześniejszej części Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Chmielnik na lata 2026-2035 wskazano, że jednymi z podstawowych wytycznych programowych dla planowania działań w perspektywie 2035 roku są: Strategia Polityki Społecznej Województwa Świętokrzyskiego na lata 2021–2030

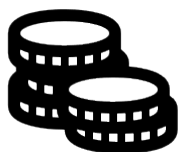
oraz dokumenty ukierunkowane na rozwój usług społecznych i deinstytucjonalizację. W niniejszej strategii dla gminy Chmielnik podkreślono przy tym, że dokument wojewódzki pełni rolę regionalnego punktu odniesienia dla gminnych strategii rozwiązywania problemów społecznych, wskazując cele i uniwersalne kierunki działań możliwe do realizacji na wszystkich szczeblach samorządu. Wprost zaakcentowano także potrzebę rozwoju usług świadczonych w społeczności lokalnej, wzmocnienia koordynacji, współpracy międzysektorowej, monitorowania polityki społecznej oraz rozwijania kompetencji kadr pracujących w modelu środowiskowym i zindywidualizowanym. W tym kontekście niniejsza strategia pozostaje zgodna ze Strategią Polityki Społecznej Województwa Świętokrzyskiego na lata 2021–2030 zarówno na poziomie wartości i zasad wdrażania, jak i na poziomie celów merytorycznych. Dokument wojewódzki wskazuje, że regionalna polityka społeczna ma służyć budowaniu wspólnoty o wysokim kapitale społecznym, trwałemu rozwojowi, poprawie jakości życia mieszkańców oraz zmniejszaniu skali problemów społecznych i łagodzeniu ich skutków. Jednocześnie zaznacza, że jest on punktem odniesienia dla gminnych i powiatowych strategii oraz że jego priorytetowe kierunki działań mają charakter uniwersalny i mogą być realizowane na wszystkich szczeblach samorządu. Spójność ta jest szczególnie widoczna w odniesieniu do obszaru usług społecznych. Strategia wojewódzka eksponuje cel dotyczący powszechnie dostępnych, wysokiej jakości usług społecznych, rozumianych szeroko – jako działania z zakresu wsparcia rodziny, pomocy społecznej, ochrony zdrowia, edukacji, kultury, przeciwdziałania bezrobociu, mieszkalnictwa czy aktywności obywatelskiej. Dokument regionalny wskazuje ponadto na rosnące znaczenie wsparcia osób starszych, niesamodzielnych i z niepełnosprawnościami oraz na konieczność przechodzenia od wsparcia instytucjonalnego do usług świadczonych w środowisku lokalnym, przy współpracy samorządu, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców i podmiotów ekonomii społecznej. Takie podejście znajduje bezpośrednie odzwierciedlenie w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Chmielnik na lata 2026-2035, która zakłada rozwój usług środowiskowych, wzmocnienie wsparcia dla seniorów, osób chorych, niesamodzielnych i z niepełnosprawnościami, rozwój współpracy z NGO, placówkami zdrowia i oświaty oraz inwestowanie w kompetencje kadr systemu pomocy społecznej. Zgodność z dokumentem wojewódzkim dotyczy również takich zagadnień jak przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu, rozwój aktywnej integracji,

poprawa dostępności infrastruktury i usług, wspieranie rodzin, przeciwdziałanie przemocy domowej, uzależnieniom oraz rozwój działań profilaktycznych i prozdrowotnych. Strategia wojewódzka akcentuje także potrzebę wzmocnienia lokalnych systemów polityki społecznej, partnerstwa, współpracy międzyinstytucjonalnej, równości dostępu i otwartości na ewaluację. Są to założenia w pełni zbieżne z logiką niniejszej strategii, która traktuje politykę społeczną nie jako zbiór pojedynczych świadczeń, lecz jako system skoordynowanych działań prowadzonych wspólnie przez samorząd, M-GOPS i partnerów lokalnych.

W wymiarze lokalnym i ponadlokalnym Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Chmielnik na lata 2026-2035 jest także zgodna ze Strategią Rozwoju Ponadlokalnego Kieleckiego Obszaru Funkcjonalnego 2030+, do którego gmina Chmielnik należy jako jedna z 13 gmin tworzących KOF. Dokument ten opiera rozwój obszaru funkcjonalnego na ścisłej współpracy samorządów, a jego misją jest tworzenie zielonego, komfortowego i atrakcyjnego miejsca do życia, przyciągającego inwestorów i odwiedzanego przez turystów. Już sam ten kierunek jest istotny dla lokalnej polityki społecznej, ponieważ poprawa jakości życia mieszkańców, dostępności usług i atrakcyjności osiedleńczej stanowi ważne tło dla przeciwdziałania depopulacji, wzmocnienia więzi społecznych i utrzymywania aktywności mieszkańców. Najsilniejszy punkt stykowy pomiędzy niniejszą strategią dla gminy Chmielnik a Strategią KOF dotyczy celu „Aktywne i zintegrowane międzypokoleniowo społeczeństwo”. W strategii ponadlokalnej wskazano priorytet wysokiej aktywności i partycypacji społecznej, rozwój oferty kulturalnej, sportowej i rekreacyjnej, potrzebę dalszych inwestycji w infrastrukturę czasu wolnego oraz wzmocnienie współpracy w zakresie oferty kierowanej do mieszkańców. Tego rodzaju podejście pozostaje spójne z projektowaną strategią społeczną gminy, która zakłada przeciwdziałanie izolacji społecznej, organizowanie działań integracyjnych, edukacyjnych, rekreacyjnych i międzypokoleniowych oraz wykorzystywanie potencjału lokalnych liderów, wolontariatu i organizacji społecznych. Niniejsza Strategia wpisuje się więc w ponadlokalny model rozwoju oparty nie tylko na usługach pomocowych, ale również na aktywizacji społecznej i budowaniu wspólnotowości. Spójność z KOF widoczna jest również w obszarze edukacji, rynku pracy, mobilności i dostępności przestrzennej. Strategia ponadlokalna akcentuje bogatą ofertę edukacyjną powiązaną z potrzebami rynku pracy, rozwój dostępnej komunikacji publicznej oraz wzmocnienie spójności przestrzennej i społecznej. Z perspektywy strategii rozwiązywania problemów społecznych ma to znaczenie praktyczne: lepsza dostępność transportowa, oferta edukacyjna i rozwój współpracy obszaru funkcjonalnego zwiększają szanse mieszkańców gminy Chmielnik na korzystanie z usług publicznych, edukacji, rynku pracy i oferty aktywizacyjnej, a tym samym wspierają ograniczanie wykluczenia społecznego i komunikacyjnego.

Istotnym lokalnym punktem odniesienia dla niniejszej strategii społecznej jest także Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Chmielnik na lata 2024–2030. GPR ma charakter lokalny i odpowiada na problemy zidentyfikowane na obszarze rewitalizacji, przy czym sam dokument podkreśla, że rewitalizacja ma charakter kompleksowy, zintegrowany i osadzony w sferze społecznej. Jednym z podstawowych kryterium delimitacji jest wskazanie obszaru o pogłębionych problemach społecznych. Oznacza to, że działania infrastrukturalne nie są tam celem samym w sobie, lecz narzędziem służącym poprawie jakości życia mieszkańców oraz przeciwdziałaniu wykluczeniu. Taka logika pozostaje w pełni zgodna z założeniami strategii rozwiązywania problemów społecznych. Szczególnie ważne jest to, że GPR formułuje cele bezpośrednio zbieżne z celami polityki społecznej. Należą do nich przede wszystkim: „Chmielnik mieszkańcom – rozwój oferty społecznej i edukacyjnej”, obejmujący przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, rozwój oferty edukacyjnej dla mieszkańców w każdym wieku, rozwój usług społecznych oferowanych przez gminne jednostki organizacyjne oraz promowanie dobrych postaw i nowych umiejętności. Równoległe GPR zakłada zwiększanie funkcjonalności i dostępności przestrzeni publicznych, eliminację barier architektonicznych, poszerzanie oferty kulturalnej i sportowej dla różnych grup wiekowych, wzrost aktywności i integracji międzysąsiedzkiej i międzypokoleniowej, wsparcie inicjatyw oddolnych oraz wzmacnianie tożsamości lokalnej. Wszystkie te kierunki są komplementarne wobec niniejszej Strategii, ponieważ tworzą przestrzenne i organizacyjne warunki do skutecznej realizacji działań społecznych. W praktyce oznacza to, że strategia rozwiązywania problemów społecznych i GPR powinny być traktowane jako dokumenty wzajemnie się uzupełniające. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Chmielnik na lata 2026-2035 określa grupy wymagające wsparcia, diagnozuje problemy i wyznacza kierunki interwencji społecznej, natomiast Gminny Program Rewitalizacji tworzy warunki przestrzenne, infrastrukturalne i animacyjne sprzyjające skutecznej realizacji tych działań. Rewitalizacja może zatem wspierać politykę społeczną poprzez udostępnianie miejsc aktywności, poprawę dostępności budynków i przestrzeni publicznych, rozwój lokalnych usług, aktywizację mieszkańców oraz wzmacnianie więzi wspólnotowych.

Źródła finansowania zadań przewidzianych w Strategii

Warunkiem skutecznej realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Chmielnik na lata 2026-2035 jest zapewnienie odpowiednich środków finansowych na wdrażanie zaplanowanych celów i kierunków działań. Podstawą finansowania Strategii będzie budżet Gminy Chmielnik, w ramach którego corocznie powinny być zabezpieczane środki na realizację zadań własnych gminy w obszarze polityki

społecznej, a także na współfinansowanie działań podejmowanych przez jednostki organizacyjne Gminy oraz partnerów uczestniczących we wdrażaniu dokumentu. Należy podkreślić, że w perspektywie dziesięcioletniej nie jest możliwe precyzyjne wskazanie konkretnych wartości finansowych przypisanych do realizacji poszczególnych celów strategicznych i operacyjnych. Wynika to z długiego horyzontu obowiązywania Strategii oraz ze zmienności uwarunkowań finansowych, organizacyjnych i prawnych, które wpływają na zakres oraz koszty podejmowanych działań. W szczególności dotyczy to zmian w poziomie dochodów i wydatków budżetu Gminy, wysokości dotacji celowych z budżetu państwa, dostępności programów rządowych i konkursów resortowych, możliwości aplikowania o fundusze europejskie, a także zmieniającej się skali potrzeb społecznych mieszkańców. Z tego względu ramy finansowe Strategii należy traktować jako ogólne i kierunkowe. Dokument nie przesądza o wysokości wydatków na poszczególne zadania w kolejnych latach, ponieważ decyzje w tym zakresie będą każdorazowo podejmowane w ramach corocznego procesu planowania budżetowego oraz wieloletniego planowania finansowego gminy. Oznacza to, że wdrażanie Strategii będzie wymagało systematycznego dostosowywania zakresu rzeczowego działań do aktualnych możliwości finansowych samorządu, a także bieżącej oceny priorytetów i potrzeb społecznych. Jednocześnie już na etapie formułowania Strategii należy zaakcentować, że oparcie jej realizacji wyłącznie na środkach własnych Gminy może okazać się niewystarczające dla osiągnięcia wszystkich zakładanych efektów. Dlatego bardzo istotnym elementem wdrażania dokumentu, podkreślonym również w samej Strategii, jest aktywne pozyskiwanie finansowania zewnętrznego. Dotyczy to zarówno środków krajowych, jak i europejskich, które mogą wspierać rozwój usług społecznych, programów profilaktycznych, działań aktywizacyjnych, przedsięwzięć na rzecz rodzin, seniorów, osób z niepełnosprawnościami, dzieci i młodzieży, a także rozwiązań służących integracji społecznej i deinstytucjonalizacji usług.

Do potencjalnych źródeł finansowania realizacji Strategii, obok budżetu Gminy Chmielnik, można zaliczyć w szczególności dotacje celowe z budżetu państwa, środki przekazywane w ramach programów rządowych i resortowych, fundusze europejskie, środki pochodzące z programów regionalnych i krajowych, a także środki pozostające w dyspozycji innych instytucji publicznych, organizacji pozarządowych, podmiotów ekonomii społecznej oraz partnerów prywatnych. Istotne znaczenie może mieć również montaż finansowy oparty na łączeniu różnych źródeł finansowania, pozwalający na realizację bardziej złożonych i wieloaspektowych przedsięwzięć społecznych. W praktyce oznacza to, że realizatorzy Strategii powinni nie tylko zabezpieczać środki w budżecie Gminy, ale również monitorować pojawiające się możliwości dofinansowania zewnętrznego, przygotowywać projekty odpowiadające lokalnym potrzebom oraz rozwijać współpracę z partnerami mogącymi uczestniczyć w realizacji i współfinansowaniu działań. Takie podejście zwiększy

elastyczność finansową gminy i pozwoli skuteczniej odpowiadać na zmieniające się wyzwania społeczne.

Koordinator Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych

Zgodnie z art. 110 ust. 4 ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej koordynatorem Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Chmielnik na lata 2026-2035 jest Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Chmielniku. Na potrzeby realizacji niniejszej Strategii koordynatorem realizacji działań zostaje wyznaczony Dyrektor Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Chmielniku.

System wdrażania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Chmielnik na lata 2026-2035 jest dokumentem długookresowym, swoją perspektywą obejmującym dziesięć lat. Programowanie strategiczne w tak długim okresie jest z praktycznego punktu widzenia niemożliwe do zrealizowania w 100%, dlatego niniejsza Strategia musi zostawać poddana czasowym weryfikacjom, oraz jeżeli sytuacja będzie tego wymagała – zmianom. Rekomendowanym sposobem aktualizacji Strategii jest proces partycypacyjno-ekspercki, czyli odzwierciedlający przebieg tworzenia niniejszego dokumentu. **Dyrektor** Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Chmielniku, jako koordynator Strategii podejmując decyzję o aktualizacji Strategii będzie brał pod uwagę stopień jej wdrażania, oczekiwania mieszkańców gminy Chmielnik, sytuację społeczno-gospodarczą gminy oraz możliwości pozyskiwania środków zewnętrznych. Biorąc powyższe pod uwagę w procesie aktualizacji należy uwzględnić obecne cele strategiczne, ale również nowe, nie ujęte w niej obecnie zadania, które na etapie opracowywania Strategii nie były jeszcze znane/określone.

Zadania zaproponowane przez niniejszą Strategię angażują większość gminnych jednostek organizacyjnych, ale również organizacje pozarządowe oraz jednostki niepodlegające Burmistrzowi Miasta i Gminy Chmielnik. Tak zaproponowana zasada partnerstwa stanowi odpowiedź na jeden z fundamentalnych elementów polityki strukturalnej Unii Europejskiej, jednak wdrażanie Strategii przez podmioty niezależne wymaga ścisłej koordynacji i co najważniejsze – współpracy między

zainteresowanymi stronami. Sama realizacja Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Chmielnik na lata 2026-2035 obejmować będzie pięć głównych etapów, przedstawionych w poniższej tabeli.

Tabela 18. Harmonogram wdrażania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych

Etap	Działania	Termin
Etap 1	Podjęcie uchwały przez Radę Miejską w sprawie przyjęcia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Chmielnik na lata 2026-2035	marzec-kwiecień 2026r.
Etap 2	Realizacja działań zapisanych na kartach Strategii – koordynacja realizacji osiągnięcia założonych celów	Od II kwartału 2026 roku do IV kwartału 2035 r.
Etap 3	Monitoring	Do 31 maja każdego roku (począwszy od 2027 roku)
Etap 4	Ewaluacja śródkresowa (mid-term)	II półrocze 2031 r.
Etap 5	Ewaluacja ex-post Strategii	IV kwartał 2035 r.

Źródło. Opracowanie własne.

Monitoring i ewaluacja

Proces monitorowania Strategii służy regularnej ocenie realizacji wskazanych w dokumencie działań. Proces ten ma charakter ciągły, tzn. realizowany będzie każdego roku obowiązywania Strategii, w terminie do 31 maja i będzie dotyczył roku poprzedniego. Monitoring Strategii połączony będzie z corocznym obowiązkiem Gminy związanym z przygotowaniem Raportu o Stanie Gminy. Za ocenę stopnia realizacji działań posłużą „wskaźniki monitoringowe”, mające charakter policzalnych danych. Poniższa tabela zawiera propozycję tych wskaźników przypisanych do celów strategicznych z uwzględnieniem wartości bazowej, zakładanej wartości śródkresowej („middle”) oraz końcowej („post”).

Tabela 19. Wskaźniki monitoringowe Strategii

Cel strategiczny	Wskaźnik	Wartość	Wartość	Wartość
		bazowa	middle	post
Ograniczenie ubóstwa i	liczba rodzin objętych pomocą z	48	42	35

wykluczenia społecznego oraz poprawa jakości życia osób starszych, chorych, z niepełnosprawnościami i niesamodzielnych.	powodu ubóstwa			
	liczba osób objętych dożywianiem / pomocą w formie posiłku	116	110	100
	liczba osób objętych usługami opiekuńczymi	32	38	45
	liczba osób objętych usługą asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością	19	21	25
	liczba uczestników Klubu Seniora	50	75	100
Wspieranie rodzin, dzieci i młodzieży oraz wzmacnianie ich zdolności do prawidłowego funkcjonowania.	liczba rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny	13	15	15
	liczba rodzin korzystających z pomocy z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	12	10	8
	liczba dzieci objętych dożywianiem	533	470	400
	liczba uczniów korzystających ze stypendiów szkolnych	116	100	80
	liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej	4	2	0
Ograniczanie skali uzależnień, przemocy domowej i innych zachowań ryzykownych oraz wzmacnianie profilaktyki społecznej.	liczba osób korzystających z punktu konsultacyjnego lub poradnictwa	144	150	175
	liczba osób skierowanych do leczenia odwykowego	12	12	10
	liczba wszczętych procedur „Niebieskie Karty”	33	35	25
	liczba osób doznających przemocy objętych poradnictwem psychologicznym, prawnym lub socjalnym	34	38	30
	liczba osób stosujących przemoc skierowanych do programów korekcyjno-edukacyjnych lub psychologiczno-terapeutycznych	0	5	8
Wspieranie aktywności społecznej i zawodowej mieszkańców oraz rozwój wspólnoty lokalnej.	liczba zawartych kontraktów socjalnych	0	5	10
	liczba długotrwale bezrobotnych mieszkańców gminy	139	120	80
	liczba organizacji pozarządowych aktywnie współpracujących przy realizacji działań społecznych	0	3	5

Wzmocnienie potencjału instytucjonalnego systemu pomocy i usług społecznych w gminie.	liczba pracowników M-GOPS uczestniczących w szkoleniach	70%	100%	100%
	liczba spotkań superwizyjnych lub konsultacyjnych dla kadry	0	4	6

Źródło. Opracowanie własne

Powyższe wskaźniki odpowiadają działaniom zaproponowanym w niniejszej Strategii oraz przewidywanym zmianom w latach kolejnych (np. wzrost liczby osób uzależnionych od alkoholu, zwiększenie świadomości mieszkańców na temat przemocy domowej itp.). Zauważalny jest brak wskaźników opisujących liczbę rodzin korzystających z pomocy społecznej. Jest to trudny do analizy wskaźnik, ponieważ spadek lub wzrost jego wartości nie zależy od ośrodka pomocy społecznej a od ogólnej sytuacji społeczno-gospodarczej gminy i kraju oraz od przepisów prawa. Każda zmiana w poszczególnych, wymienionych w poprzednich rozdziałach ustaw, może przyczynić się do wzrostu liczby rodzin korzystających z pomocy (np. poprzez wzrost kryterium dochodowego, przyznanie nowego świadczenia) lub zmniejszenia się liczby osób uprawnionych (np. poprzez dodanie kryterium dochodowego, podniesienie płacy minimalnej itp.). Wskaźnik ten ma jednak olbrzymi wpływ na opis zjawisk zachodzących na terenie gminy, dlatego może zostać ujęty w raportach monitoringowych oraz ewaluacyjnych jako wskaźnik horyzontalny. Autorzy niniejszej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych proponują zatem poniższe wskaźniki horyzontalne, które pomogą odnieść się do stopnia realizacji strategii:

- Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej
- Liczba osób korzystających z pomocy społecznej
- Liczba mieszkańców gminy z uwzględnieniem podziału na ekonomiczne grupy wieku
- Liczba osób bezrobotnych.

Ujęcie wskaźników realizacji działań oraz wskaźników horyzontalnych pozwoli na kompleksowe spojrzenie na proces realizacji Strategii. Celem ewaluacji jest ocena osiągniętych rezultatów. Ewaluacja będzie przeprowadzona dwukrotnie: w roku 2031 jako ewaluacja śródkresowa po upływie pełnych pięciu lat obowiązywania Strategii oraz w roku 2035 jako ewaluacja końcowa. W procesie ewaluacji kluczowe będą dotychczasowe raporty monitoringowe, które powinny zostać poddane ocenie w perspektywie horyzontalnej, uwzględniając zaproponowane wartości *middle* oraz *post*.

Spis tabel i rysunków

Tabela 1. Podmioty wg sekcji i działów PKD 2007 (rok 2024)	39
Tabela 2. Osoby fizyczne prowadzące jednoosobową działalność gospodarczą	40
Tabela 3. Przeciętne oraz mediana wynagrodzeń w otoczeniu gospodarczym gminy Chmielnik	41
Tabela 4. Przeciętne oraz mediana wynagrodzeń w gminie w podziale na miasto i sołectwa	42
Tabela 5. Minimum egzystencji dla ubóstwa skrajnego w latach 2022-2023 w Polsce (w zł)	58
Tabela 6. Liczba rodzin, które otrzymały pomoc z M-GOPS z powodu ubóstwa	59
Tabela 7. Zasiłki okresowe w gminie Chmielnik w latach 2020-2024	59
Tabela 8. Liczba osób otrzymujących zasiłki celowe w latach 2020-2024	60
Tabela 9. Świadczenia niepieniężne w formie posiłków	61
Tabela 10. Liczba gospodarstw domowych otrzymująca dodatki mieszkaniowe w latach 2020-2024	61
Tabela 11. Stypendia i zasiłki szkolne w gminie Chmielnik w latach 2022-2024	62
Tabela 12. Wybrane powody udzielania pomocy rodzinom	66
Tabela 13. Zasiłek rodzinny wraz z dodatkami – skala wsparcia	67
Tabela 14. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego	69
Tabela 15. Wybrane wskaźniki z procedurą „Niebieskie Karty”	70
Tabela 16. Zakończone procedury „Niebieskie Karty” – powód zakończenia	70
Tabela 17. Analiza SWOT obszaru pomocy społecznej gminy Chmielnik	75
Tabela 18. Harmonogram wdrażania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych	122
Tabela 19. Wskaźniki monitoringowe Strategii	122
Rysunek 1. Liczba ludności w gminie Chmielnik w latach 2015-2024	16
Rysunek 2. Ruch migracyjny w gminie Chmielnik w latach 2016-2024	17
Rysunek 3. Przyrost naturalny w gminie Chmielnik w latach 2016-2024	19
Rysunek 4. Piramida wieku GUS (2024 rok)	20
Rysunek 5. Ekonomiczne grupy wieku w latach 2016-2024	21
Rysunek 6. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w gminie Chmielnik	37
Rysunek 7. Podmioty gospodarki narodowej w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców	38
Rysunek 8. Bezrobotni mieszkańcy gminy Chmielnik w podziale na płeć	45
Rysunek 9. Analiza metodą Pareto-Lorenza	50

Uzasadnienie

Zgodnie z art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych. Dokument ten stanowi podstawowy instrument planowania i koordynacji działań w obszarze polityki społecznej na poziomie lokalnym.

Przedłożona Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych została opracowana w oparciu o szczegółową diagnozę sytuacji społecznej gminy, uwzględniającą dane statystyczne, informacje pochodzące z jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, a analizę lokalnych potrzeb oraz potencjałów. Dokument identyfikuje kluczowe problemy społeczne występujące na terenie gminy, w tym m.in. kwestie związane z ubóstwem, bezrobociem, starzeniem się społeczeństwa, niepełnosprawnością, uzależnieniami oraz potrzebą wsparcia rodzin i osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Strategia wyznacza cele strategiczne i operacyjne oraz kierunki działań, które mają na celu ograniczenie negatywnych zjawisk społecznych, poprawę jakości życia mieszkańców oraz zwiększenie dostępności i efektywności usług społecznych. Dokument określa również ramy systemu wdrażania, monitorowania i ewaluacji, co umożliwi bieżącą ocenę skuteczności podejmowanych działań oraz ich dostosowanie do zmieniających się uwarunkowań społeczno-gospodarczych.

Opracowana Strategia pozostaje spójna z dokumentami wyższego rzędu, w szczególności z krajowymi i regionalnymi dokumentami strategicznymi w obszarze polityki społecznej, w tym z założeniami polityki społecznej państwa oraz strategią społeczną województwa świętokrzyskiego. Uwzględnia również kierunki wynikające z ustaw szczególnych, w tym ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi oraz ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii.

Przyjęcie Strategii jest niezbędne dla zapewnienia kompleksowego, długofalowego i skoordynowanego podejścia do rozwiązywania problemów społecznych na terenie gminy. Dokument ten stanowi także podstawę do ubiegania się o środki zewnętrzne, w tym fundusze europejskie, na realizację działań w obszarze polityki społecznej. Przedstawiony projekt został również poddany konsultacjom społecznym.

Mając na uwadze powyższe, podjęcie niniejszej uchwały jest w pełni zasadne.

Wpisz tekst tutaj